RVDIMENTA
PRIMA LATINAE GRAMMATICES,
IO. PELLISSONE CONDRIENSI AVCTORE.

Modus examinandæ Conſtructionis in oratione per eundem.

Quæ omnia vulgari Italicô ſermone, vbicunque neceſſe viſum eſt, explicauimus.

Venetijs, ex Typographia Guerræa.
M D LXXXII.

IO. PELLISSO CONDRIENSIS

CLAVDIO A TVRNONE bonæ indolis puero S. P. D.

QVANDO res ita tulit, Claudi generosissime, vt primis in Grammaticis exercitamentis tibi & æqualibus tuis re concinnandis, denuo nobis repuerascendum fuerit: tua non dubie magnopere re tulerit, te in hęc ipsa omnibus neruis intendere. Præsertim quum hoc literularum genus ad ætatulam tuam ita prorsus attemperauimus, ut in eo prætermisisse nihil uideamur, quod (si modò velis) & assequi, & fideliter retinere non possis. Adiecimus quæ ad pietatis elementa percipienda aliquantulum collatura nobis visa sunt. Ab eo enim exordiendum putauimus, quod Christianæ institutioni esse aptissimum, & bonis mentibus vtilissimũ: non aliò sanè spectantes, quàm vt tu, cæteriq; adolescentuli, iam inde à rudibus annis literarum simul & pietatis velut succos imbiberetis primos. Libellum tibi dicaui, quo tum industriam in te meam non per-

functoriè conferri declararem, qui meæ traditus es curæ ab ornatissimo Præsule, & nullo laudũ genere non adficiendo Domino Viuariensi, abs quo ipso mea hic studia tecum aluntur: tum uero tibi uelut studij faces incenderem, ad rudimenta Christiano digna, qui tua potissimum causa me ad infima interim demittere grauatus non fuerim. Non dubium est, quin in te culpa omnis hæsura sit, si cum nullius non mouerim lapidem, quo & in literis, & in syncera pietate proficeres, tu non pariter adnixus fueris, & huic studio in te meo & præterea expectationi respondere, quam non concitasti paruam, imitandæ Turnoniorum Principum inclytæ nobilitatis. Erudiris Lutetiæ, nihil non suppeditat tibi ad istud otiũ beneficentissimus antistes Dominus Viuariensis: nec tibi deest præceptor, quem docti & boni, non indoctum, nec malum, nec indiligentem censent. Quot igitur nominibus pudendum fuerit, si uacuus, & inanis in patriam redieris? Non enim causam tu unquam dices, quo minus potueris officium facere: atque ad id inutile erit omne prætextum. Quare, mi Claudi, etiam atque etiam uide, ne cum ad optimam frugem abundè tibi suppetant omnia, ipse tibi solus defuisse uidearis. Dominum Deum nostrum Iesum precor, vt spiritum sanctum suum animo tuo instillet, qui te prouehat semper ad meliora proficientem, & purum seruet ab omnibus inquinamentis. E Coqueretio, Pridie Calend. Ianuar. Anno. M. D. XXIX.

AD

AD CANDIDISSIMVM QVEMQVE LVDI MAGISTRVM

Ioannis Pellissonis Condriensis epistola.

NAE verissimum illud est, optime iuuentutis Moderator, quod Terentianus ille Demea significat: Si quid est quod quomodo fiat, & administretur, plurimùm referat, nunquam ad id curãdum quenquam ita bene subducta ratione esse, quin res, ætas, vsus, semper aliquid apportet noui, aliquid moneat, vt illa quæ scire credas, nescias, & quæ tu putaris prima, in experiendo repudies. Hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi. Nam quæ Progymnasmata in Grammaticen, ante septem plus minus annos nomine meo sum passus edi, horum omnino me quidem pœnitet: & peccasse fateor, qui tam multa non in loco congesserim. Nam cur hoc dissimulem? Non (si me Deus amet) ita sum, vt culpam meam prætexere hac parte velim, etiam si maximè queam. Præstitissem autem qualemcunque emendatorem, & superflua illa ac redundantia, aut planè resecuissem, aut utcunque cohibuissem: nisi fore sperassem, vt breui perirent, vti digna erant. Hæc enim sola cogitatio usque obstitit, quò minus in id operam darem. Sed nunc tandem cum viderim latius in dies

 euulga-

euulgari, impressis toties exemplis Lugduni, ac demum P. Etauis & Rhotomagi, iamq; Lutetiæ accingentibus se ad id typographis, non amplius cessandum ratus, opus de-integro reconcinnaui; quando eò iam id euaserat, ut in totum abolere non quirem. Bonas horas ferè perdidi, nisi quoad licuit, puerorum studijs inseruiui. Hoc.n. eo feci libentius, quòd ne apud Parisiorum quidem Gymnasia, quorum est tanta per uniuersum orbem autoritas, inter erudiendum formandumq; adolescentulos ad bonas literas, ab eo uitio cauetur ubique, in quod imprudens emittendus Progymnasmatis illis incurreram. Vt taceam interim quòd in multis ordinem & rectam docēdirationem desideres, alicubi inepta pleraque deprehendas. Nam proferuntur quædam & Gallicè & Latinè & scripta Principia (sic enim uocant) quibus, mea certè sententia insulsius, illepidiusq; nihil excogitari potest. Tum Introductiones Grammaticales de constructione partium orationis, scilicet ex eadem fidelia. Vtraque indigna, quibus os tenerum pueri balbumque figuret præceptor probus, & discipulorum profectus cupiens. Adaggeruntur alijs alij Grammatici, & subinde mutantur: ut prope nesciant pueri, quid potissimum sequi & tenere debeant. Imò ut clauus clauo truditur, ita memoria excidit, quod ex uno aliquo autore traditum est, simulatque diuersum, aut etiam idem, dum diuerso modo, ex altero instillatur. Proinde qui fiat obsecro, ut hac ratione solida pueris iaciantur fundamenta? Diceres unum hoc consilium esse magistris quibusdam, ut uagentur per omnes scriptores Grammaticos, uel in puerilibus regulis, nec citò emergere queat ætatula illa ad autorum acromata, unde certior petitur &

melior

melior dicendi facultas: magno id quidem temporis dispendio, & ingeniorum onere ac fatigatione. Meo iudicio (si quod tamen est) nihil æquè adolescentulos turbat, & eorum captum impedit, quàm multiplicia, & uaria, ceu tenebras illis offundere. Ergo Progymnasmata, seu potius Rudimenta in hanc nunc postremum formam redegi.

Primò, Quando puerilis institutio statim à pietate proficisci debet, complexus sum uersiculis paraphrasim in Precationem Dominicam, Salutationem Angelicam ad Virginem matrem, Duodecim fidei quos uocant artciulos, paraphrasi etiam explicatos, Decalogi præcepta, Parænesin ad ueram pietatem. hæc ceu prima ad Christianismum exercitamenta.

Secundò, quàm simplicissimè, & breuissimè potui, præscripsi, quæ pueros oportet in numerato habere, & in promptu tanquam digitos. Et quasi iam muniui ad institutiones Grammaticas Ioannis Despauterij. Sunt nudæ orationis partes cum suis accidentijs principalibus, omisso quicquid in Despauterianis libris continetur, ijs, quos in Enchiridium contraxi: ne usquam remoraremur discendi cupidos, quo minus statim accederent ad primam illam partem Grammatices. Quorsum enim in nomine (ut reliqua omittam) adiecissem species deriuatorum (nam cæteras propriorum appellatiuorum satis erit, ni fallor, si uiderint prouectiores ubilibet) quorsum, inquam, de differentijs illis deriuatorum mentionem attulissem, cum libro secundo Despauterius fusè tractarit de patronymicis, quarto de comparatione: præter quæ non uideo, quid negotij sit in alijs, si adsit bonus præceptor. Tum non est illic insistendum. Adsunt Laurentij Vallæ Elegantiarum

præcepta. In quibus multum operæ ponendum, interim dum puerum assuefacis ad optimorum auctorum lectionem, & in primis, Terentij & Ciceronis. Eodem iudicio vsus in verbo, & cæteris orationis membris.

Tertium locum sortitæ sunt præceptiunculæ illæ generales ad structuram Latini sermonis, quibus Syntaxim delineauimus, quo & sine negotio ad illam maiorem discendam literarum candidati adducerentur, & iam possent respondere de toto orationis corpore, quid cum quo, & cur sic, vel sic cohæreat: animaduerterentq; quot, & quæ voces sententiam absoluant, & quo pacto singula singulis respondeant in serie orationis. In hoc quoque feci, vt examen seu diatribe accederet, vbi exigo à discipulo, vt totam periodum distinguat in membra, tum ordine prouocabula enumeret, que sententiam perficiant, pariter & rationem reddat de re quaque, vt diximus. Quod dum facimus, simul & viam indicamus, quam placuisse video Prisciano Grammaticorum facilè principi, & abs qua ne nunc quidem abhorrent exercitatissimi pædotribæ. De his omnibus, quisquis es candidus puerilium studiorum formator, uteris iudicio tuo: & si non displicuerint, pueros, quibus hoc operæ dedimus, sines frui. Omnino enim in tua humanitate, & candore positum est, vt illi amplectantur, quod ipsis elaborauimus. Vale æternum, & te totum studiosæ pubis vsui impende. Parisiis, e Coqueretio, Calend. Janua. Anno M. D. XXIX.

RVDIMENTA
AD PIETATEM.
PARAPHRASIS DOMINICAE PRECATIONIS.

O Pater *omnipotens, totius conditor orbis,*
Summum quod petimus nocte, dieq; bonum:
Perdiderat quondam miseri nos culpa parentis
Atque sibi seruos fecerat arte Satan:
Sed tamen vnius meritis & munere Christi
Nos tua iam soboles, progeniesq; sumus.
Ad tua (nec temerè) cælestia regna vocamur,
Nec temerè noster diceris esse parens.
Diceris in cœlis habitare, quò l omnia quamuis
Plena tui, fæcis nil tamen huius habes.
Immò terrenis nos subuehis vndique rebus,
Cordaque nostra tuus spiritus intus alit.
Vnde animis aspiramus flagrantibus istuc,
Et desiderio ducimur vsque tui.
Si rursum geniti cœlo tibi fidimus vni,
Nostra precor clemens accipe vota pater.
Reddito nos tales, ut quisquis nouerit, inde
Cogatur nomen glorificare tuum.
Scilicet immaculata tuo sit uita fauore
Nostra: sit in rebus mensque animusque pijs.

Atque tuam toto, quæramus pectore laudem:
Si tua sit noster gloria sola scopus.
Adueniatque illud florens, & amabile regnum,
Quo tremat ad uerbum uir, mulierq; tuum.
Nos rege, nos in te transforma: quæso, tuo sit
Spiritui noster spiritus unanimis.
Ac tua quod dictat, uel mandat sancta uoluntas,
Vt faciat, quisque id curet amore tui.
Largire in terra tibi mos pater alme geratur,
Non secus ac summi fit regione poli.
Inde salutiferis ac spiritualibus escis,
Quotidieque sacro nos ale pane tuo.
Panis hic est sermo tuus, est & sacra syntaxis:
Hinc fac pascamur, post dato quicquid opus.
Nostraque clementer nobis peccata remitte, ut
Qui nos offendunt sponte damus ueniam.
Da cum fratre meo mihi sit concordia semper:
Nec quenquam offendam, condoleamque alijs.
Tota hæc innumeris agitatur uita periclis,
Nusquam tentator non struit insidias:
Aut ne tentari, aut certè nos ne sine uinci:
Hostilis nobis impetus esto bono.
Ni tua nos fœdo clementia seruet ab hoste,
Cernis, in æternum qui trahet exitium.
Nos ergo à technis illius tolle maligni:
Asseritoque tua pro bonitate pater.

SA-

SALVTATIO ANGELICA ad Virginem Matrem.

VIRGO *mater aue, diuino numine plena,*
Cœlica quam totam gratia delibuit.
Est Dominus tecum, cui sic te uirgo dedisti,
Vt sit dignatus filius esse tuus.
O felix una ante alias purissima virgo:
Supra fœmineos tu benedicta choros:
Atque tui fructus uentris benedictus Iesus:
Felix virgo tui mater es alma patris.
O felix uenter, felicia uiscera prorsum,
Queis summi templum contigit esse Dei.
O Maria æternam nobis orato salutem:
Cara Deo, miseris tempus in omne faue.

SYMBOLI APOSTOLORVM Paraphrasis.

IN *te credo Pater, rerum cui summa potestas,*
Qui sine principio, qui sine fine Deus.
Omnium es & Deus, & Dominus, moderator & auctor,
In quo uno ipse meam spemque fidemque loco.
Conditor est uastæ, parientisq; omnia terræ,
Atque tuæ cæli sunt bonitatis opus.
Iussisti, pelagus spatiosum cingeret orbem,
Ac passim dulces exorirentur aquæ:
Aera fecisti, & flammis uelocibus ignem:
Omnia quæ nostro sunt elementa solo.

Tu solo nutu propter nos cuncta creasti :
Sic nos ex omni tempore semper amas.
Vnum te colimus, nam te pendemus ab vno :
Ac tibi quicunque est, omnia debet homo.
Tu pater es noster, requies tu certa laborum :
Te penes est, quicquid maximus orbis habet.
Si tu nos pateris desertos esse, perimus.
Tu virtus vnus, vita, salusq; hominum.
Nulla est humanis prorsum fiducia rebus :
In te vno nostram ponimus ergo fidem.
Hæc sincera fides, pater optime, maxime, si quis
Se tibi committat credulitate pia.
In te igitur credo, & confido, certior eius
Omnis, quòd famulis pollicitare tuis.
Inque tuum natum credo constanter Iesum,
Aeternum, æqualem, consimilemque tibi.
Hunc hominem factum, seruandis omnibus, atque
Hunc ego credo Deum de genitore Deo.
Confiteor Christum, mundiq; agnosco monarcham,
Omnia qui teneat sub ditione sua :
Qui sit diuino conceptus numine, natus
Intacta è Maria Virgine verus homo :
Quò nos æterno cœli donaret honore,
Purgatos vitijs, lethiferisque malis.
Quis memoret, quantos voluit perferre labores
Quàm nostra causa, dura & acerba pati?
Nostra lubens in se commissa recepit, & insons
Tanquam agnus, nobis cuncta ferenda tulit.
Heu toties cæsus, toties sua membra ferinis

Iudæis vltro dilaceranda dedit.
Passus inauditam, Pilato iudice, mortem,
Adfixus sacræ, probriferæque cruci:
Vnde salutiferum per vulnera quinque cruorem
Fudit, eo pacto crimina nostra luens.
Mortuus est nobis; etenim nos morte redemit:
Inque nouo nobis conditus est tumulo.
Interea vt premeret Stygium virtute tyrannum,
Iuit in infernas, Tartareasq; domos.
Inde triumphator superas emersit ad auras,
Tertius vt primum cœpit adesse dies.
Coram discipulis tandem super æthera vectus,
Ascendit patriam, cœlica regna, domum.
Et sedet ad patris dexteram, & dominatur Olympo:
Cunctaq; iure suo celsa, vel ima regit.
Idem olim veniet rursum, quo iudicet omnes,
Siue erimus, seu nos fata fuisse volent.
Credo in Spiritum item sanctum, qui recreat aura
Vitali firma pectora septa fide.
Et te sancta Dei credens Ecclesia, quicquid
Adstruis, ore lubens, cordeque confiteor.
In te Christigenæ coeunt ceu corpus in vnum,
Cuius Iesum vnum credimus esse caput.
Hinc est sanctorum vnanimis coniunctio, qua nos
Vt fratres vnit spiritualis amor.
In te tum fateor, tum credo piacula solui,
Quicunque vt par est, ad tua sacra venit.
Postremo, vt vitæ reddatur mortuus omnis,
Spero fore, inque sua carne resurgat homo.

Ac deinceps vitam ducat sine fine perennem.
Et capiat factis præmia digna suis.

DECALOGI præcepta.

VNVM *agnosce Deum, dominumq; & amando verere,*
Inque vno tua spes hæreat, atque fides.
Nec temere iures: Domini irreuerenter habere
Nomen adorandum sit tibi religio.
Sabbata sanctifica: Christi sine spiritus in te
Regnet, & impurum desine carnis opus.
Ex animo patrem & matrem cole: qui tibi præsunt,
Subditus esto libens, iusq; suum tribue.
Ne sis occisor: cuiquam male velle caueto,
Neve nocens vllo sit tua lingua modo.
Ne mœchare, voluptates fuge, castus esto: atque
Ex omni serua parte pudicitiam.
Viue labore tuo, fur ne sis, vsque caueto.
Frater eget, facito, qua potes, ipse iuues.
Candidus & dexter sis, virtus maxima candor.
Mentire, aut falsum testificare nihil.
Munditiam corde summam Deus ecce requirit:
Affectus discas vt resecare malos.
Nec captes nuptam: nec rem quam scis alienam,
Alterius quicquam concupiisse nefas.
Hæc meditanda decem summi præcepta Tonantis,
Sunt nobis omni, frater amice, loco:
Vt piè & ex animo seruemus, ubique studentes
Tota immortali mente placere Deo.

AD CHRISTIANVM tyrunculum.

QVA' sit iter virtutis, habe puer; idq; teneto,
Si tibi consultum rectius esse velis.
Desudas multum, quandoque beatulus ut sis:
Sed tamen in totum proficis ipse nihil.
Danda opera in primis, simul hoc ardenter agendum:
Grata sit in cunctis ut tua uita Deo.
Huc enitentes Deus optimus adiuuat ultro:
Consequiturq; hominum non sine laude fauor.
Nil si quidem uel amabilius, uel pulchrius ipsa
Virtute, hæc pueros prouehit una bonos.
Ipse autem Domino placeas (mihi crede) licebit,
Atque inter magnos connumerere uiros.
Semper Alexicacum si tum conabere Christum.
Omni ope, synceris moribus exprimere.
Huc igitur mellite puer contendito, quæso:
Vt Christum spires, ut sapias, referas:
Hoc est, ut castus sis, purus, & integer omni
Ex parte, interius mundus & exterius.
Ad communem usum factus, tractabilis, expers
Et fuci atque doli, nescius inuidiæ.
Et mitis patiensq; malorum, sis quoque simplex:
In primis gaudet simplicitate Deus.
Semper morigerere parentibus atque magistris.
Semper & his præstes, quod potes obsequium.
Mundi contemptor, diuinis rebus inhærens,

Sed

Sed curis animo sordidulis vacuo.
Vt breuiter cœlo, mundoque probere, ita demum
Diuino expressus munere Christus erit.
Optima quæque statim ac primo discenda: sed vt nil
Quàm Christum studio sit didicisse prius.
Quem noße, est æterna beataque vita. Tuum ergo
Omne fac vt semper spectet in hoc studium.
Literulis incumbe bonis, amplectere linguas:
: Peruius ut tandem sit tibi sermo Dei.
Præq; oculis Christum consuescito semper habere,
Sitaq;, seruari queis sine nemo queat.
Infelix, in quo redibus grandescit ab annis
Christus, & vsque suo nomine cuncta regit.
Hæc puer in summa, est sanctæ ratio optima vitæ,
Quàm seruando, Deo proximus esse potes,
Allectabit honos famæ diffusus honestæ,
Hincque Deo multi nomina sponte dabunt.

RVDIMENTA
AD DECLINATIONES.

QVOT sunt partes orationis? Octo. Quæ? Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Præpositio, Aduerbium, Interiectio, & Coniunctio.

Nomen, est quod declinatur per casus, & significat rem, non agere aliquid, *Il nome Latino è quello, che significa qualche cosa voglia quale se sia, visibile ò inuisibile, & non significa fare alcuna cosa, ma significa la cosa quale è, & come si nomina.* Nomen enim rerum nomenclaturam continet. *Il nome ritiene la nominatione di tutte le cose.*

Pronomina sunt quindecim illa indubitata, adeoque cognitu facilia, quoniam certo numero constent.

Verbum est, quod declinatur per modos, & tempora, sine casu, & significat agere aliquid. *Il verbo latino, è quello, che significa fare qualche cosa. Come è amare, insegnare, legere, dire.* Ex actiuis facilè cognoscuntur passiua.

Participium est quod desinens in ans, ens, tus, sus, xus, rus, dus, declinatione per omnia nomen, significatione uerbum a quo descendit, imitatur. *Il participio è quello, che significa il nome adiettiuo, & è terminato* in ans, ens, tus, sus, xus, rus, dus, *et è bisogno, che sempre vegna dal verbo, et significa come il verbo.*

Præpositiones extra compositionem usu receptæ, non plures fere sunt quinquaginta.

Aduerbium est, quod significationẽ verbi explanat, atq; implet. *L'aduerbio è quello, che dichiara come, & quando, & quante volte, &c. La cosa si fa, & egli scriue molto bene.* Scribit admodum bene: *queste due parole* admodum & bene, *mostrano come, & in quale manera è scritto, perciò che sono aduerbij.*

Interiectio, uox incondita, qua significatur animi adfe-

ctus, *hoime*, & heu.

Coniunctiones etiam breui gyro sepiri queunt, scilicet ad quinque solum potestates redactæ.

Declinantur per numeros, casus, genera, partes orationis casuales, Nomen, Pronomen, participium.

Numeri sunt duo, Singularis & pluralis.

Casus sex; nominatiuus, genitiuus, datiuus, accusatiuus, uocatiuus, ablatiuus.

Quot sunt notæ generū apud Latinos? Tres. Quæ? Hic hæc hoc. Hic cuius generis? Masculini. Hæc? fœminini. Hoc? Neutri. Hic & hæc? Communis. Hic, & hæc, & hoc? Omnis. Hic, uel hæc? Incerti.

Cur non dixisti articulos nominum? Quia Latini deficiūt in uniuersum articulis præpositiuis.

Quis usus, quæ uis articuli præpositiui? Arguit, & discernit genera, & casus, atque in sermone rem certam demonstrat.

In qua lingua hoc licet uidere? Græca præsertim, & Italica. Ostende in Italica *il*, & *lo*, Masculini, & Neutri generis, *la*, fœminini generis. Vt *il poeta, lo animale, la fœmina*.

Declina omnes ordine.

Masculino, & neutro genere, Singulariter nominatiuo *il*, & *lo*. Genitiuo, *del*, & *dello*. Datiuo *al*, & *allo*. Accusatiuo *il*, & *lo*. Vocatiuo *o*. Ablatiuo *dal*, & *dallo*. Pluraliter nominatiuo *i*, *li*, & *gli*. Genitiuo *delli*, & *degli*. Datiuo *alli*, & *agli*, Accusatiuo *i li*, & *gli*. Vocatiuo *o*. Ablatiuo *, dalli*, & *dagli*.

Fœminino genere, Singulariter nominatiuo *la*. Genitiuo *della*, Datiuo *alla*. Accusatiuo *la*. Vocatiuo *o*. Ablatiuo *dalla*, Pluraliter nominatiuo *le*. Genitiuo *delle*. Datiuo *alle*. Accusatiuo *le*. Vocatiuo *o*. Ablatiuo *dalle*,

Neutro genere, Singulariter nominatiuo *il*. Genitiuo *del*. Datiuo *al* Accusatiuo *il*. Vocatiuo *o*. Ablatiuo *dal*. Pluraliter nominatiuo *i*, & *li*. Genitiuo *de i*. Datiuo *agli*. Accusatiuo *i*, & *li*. Vocatiuo *o*: Ablatiuo *da gli*, &c.

Declina poeta Italicè. Singulariter nominatiuo *li poeta*. Genitiuo

nitiuo *del poeta.* Datiuo *al poeta.* Accusatiuo *il poeta.* Vocatiuo *o poeta.* Ablatiuo *dal poeta.* Pluraliter nominatiuo *i. & li poeti* Genitiuo *delli poeti.* Datiuo *alli poeti.* Accusatiuo *i, & li poeti.* Vocatiuo *o poeti.* Ablatiuo *dalli poeti.*

Cuius generis? Masculini. Quare? Quia ei præponitur articulus declinando, *il.* Ita de alijs. Sed iam ad formulas declinationum Latinarum.

PRIMA NOMINIS DECLINATIO.

PRima declinatio habet quinque terminationes in nominatiuo singulari a,as,e,es,& am.

A Singulariter nominatiuo hic poeta, genitiuo poetæ, datiuo poetæ, accusatiuo poetam, uocatiuo o poeta, ablatiuo à poeta. Et pluraliter nominatiuo hi poetæ, genitiuo poetarũ, datiuo poetis, accusatiuo poetas, uocatiuo o poetæ, ablatiuo a poetis.

As Singulariter nominatiuo hic Aeneas, genitiuo æneę, datiuo æneæ, accusatiuo æneã, uel æneam, uocatiuo o ænea, ablatiuo ab ænea. Et pluraliter hi æneæ, genitiuo ænearum, &c.

E Singulariter nominatiuo hæc Calliope, genitiuo calliopes, datiuo calliope, accusatiuo calliopen, uocatiuo o calliope, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ calliopæ, genitiuo calliparum, &c. Vna ex nouem musis.

Es Singulariter nominatiuo hic Anchises, genitiuo anchisæ, datiuo Anchisæ, accusatiuo anchisen, uocatiuo o anchise ablatiuo ab anchise. Et pluraliter nominatiuo hi anchisæ genitiuo anchisarum, &c. Pater Aeneæ.

Am. Singulariter nominatiuo hic Adam, genitiuo adæ, datiuo adę, accusatiuo adam, vocatiuo o adam, ablatiuo ab adã Et pluraliter nominatiuo hi Adæ, genitiuo adarum, &c.

SECVNDA.

SEcunda declinatio octo nominatiui desinentias complectitur er,ir,ur,um,us,eus,on, & os.

Er Singulariter nominatiuo hic aper, genitiuo apri, datiuo

apro, accuſatiuo aprum, uocatiuo aper, ablatiuo ab apro. Et pluraliter nominatiuo hi apri, genitiuo aprorum, uel aprū, datiuo apris, accuſatiuo apros, uocatiuo o apri, ablatiuo ab apris. *Il porco cingiale.*

IR Singulariter nominatiuo hic vir, genitiuo viri, datiuo uiro, accuſatiuo virum, vocatiuo o vir, ablatiuo a uiro. Et pluraliter nominatiuo hi viri, genitiuo uirorum, uel uirum, datiuo uiris, accuſatiuo uiros, uocatiuo o uiri, ablatiuo a uiris.

VR Singulariter nominatiuo ſatur, ſatura, ſaturum, genitiuo ſaturi, ſaturæ, ſaturi, datiuo ſaturo, ſaturæ, ſaturo, accuſatiuo ſaturum, ſaturam, ſaturum, uocatiuo o ſatur, ſatura, ſaturum, ablatiuo a ſaturo, ſatura, ſaturo. Et pluraliter nominatiuo ſaturi, ſaturæ, ſatura, genitiuo ſaturorum, ſaturarum, ſaturorum, datiuo ſaturis, accuſatiuo ſaturos, ſaturas, ſatura, uocatiuo o ſaturi, ſaturæ, ſatura, ablatiuo a ſaturis. *Il ſatiato.*

VM Singulariter nominatiuo hoc templum, genitiuo tēpli, datiuo templo, accuſatiuo templum, vocatiuo o templū, ablatiuo à templo. Et pluraliter nominatiuo hæc templa, genitiuo templorum, datiuo templis, accuſatiuo templa, uocatiuo o templa, ablatiuo a templis. *La Chieſa.*

VS Singulariter nominatiuo hic dominus, genitiuo domini, datiuo domino, accuſatiuo dominum, uocatiuo o domine, ablatiuo a domino. Et plutaliter nominatiuo hi domini, genitiuo dominorum, datiuo dominis, accuſatiuo dominos, uocatiuo o domini, ablatiuo à dominis. *Il Signore.*

EVS Singulariter nominatiuo hic Orpheus, genitiuo Orphei, uel Orpheos, datiuo Orpheo, accuſatiuo Orpheum, & Orpheon, & Orphea, uocatiuo o Orpheu, ablatiuo ab Orpheo. Et pluraliter nominatiuo hi Orphei, genitiuo Orpheorum, &c. Poetæ nomen.

ON Singulariter nominatiuo hoc Ilion, genitiuo Ilii, datiuo Ilio, accuſatiuo Ilion, uocatiuo ò ilion, ablatiuo ab ilio. Regis Troiæ Priami regia.

OS Singulariter nominatiuo hic logos, genitiuo logi, datiuo logo, accuſatiuo logon, uocatiuo o loge, & logos, ablatiuo à logo. Et pluraliter nominatiuo hi logi, genitiuo logorum, uel logon, &c. Ideſt, ſermo.

TERTIA

TERTIA.

TErtia declinatio innumeros ferè nominatiui singularis fines amabit.

A Singulariter nominatiuo hoc poema, genitiuo poematis, uel poematos, datiuo poemati, accusatiuo poema, uocatiuo o poema, ablatiuo a poemate. Et pluraliter nominatiuo hæc poemata, genitiuo poematum, uel poematon, datiuo poematis, uel poematibus, accusatiuo poemata, uocatiuo o poemata, ablatiuo a poematis, uel poematibus. *La poesia.*

E Singulariter nominatiuo hoc cubile, genitiuo cubilis, datiuo cubili, accusatiuo cubile, uocatiuo o cubile, ablatiuo a cubili. Et pluraliter nominatiuo hæc cubilia, genitiuo cubiliũ, datiuo cubilibus, accusatiuo cubilia, uocatiuo o cubilia, ablatiuo à cubilibus. *Il letto.*

O Singulariter nominatiuo hic aquilo, genitiuo aquilonis, datiuo aquiloni, accusatiuo aquilonẽ, vocatiuo o aquilo, ablatiuo ab aquilone. Et pluraliter nominatiuo hi aquilones, genitiuo aquilonum, datiuo aquilonibus, &c. Ventus septentrionalis.

Singulariter nominatiuo hic ordo, genitiuo ordinis, datiuo ordini, accusatiuo ordinem, vocatiuo o ordo, ablatiuo ab ordine. Et pluraliter nominatiuo hi ordines, genitiuo ordinum, datiuo ordinibus, &c. *L'ordine.*

Singulariter nominatiuo hęc caro, genitiuo carnis, datiuo carni, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ carnes, genitiuo carnium, &c. *La carne.*

Singulariter nominatiuo hæc Clio, genitiuo Clius, datiuo Clio, accusatiuo Clio, uocatiuo o Clio, ablatiuo a Clio. Nomen Musæ.

Singulariter nominatiuo hic Anio, genitiuo anionis, datiuo anioni, accusatiuo anionem, uocatiuo o anio, ablatiuo ab anione, aut hic anien, anienis. Fluuius.

Singulariter nominatiuo hoc lac, genitiuo lactis, datiuo lacti, accusatiuo lac, uocatiuo o lac, ablatiuo a lacte, sine plurali. *Il latte.*

Singulariter nominatiuo hoc halec, genitiuo halecis, dati-

uo ha'eci,accusatino halec, uocatiuo o halec,ablatiuo ab halece sine plurali:aut hæc halece,halecis, halecem.

AL Singulariter nominatiuo hic sal, genitiuo salis, datiuo sali,accusatiuo salem,uocatiuo o sal,ablatiuo a sale. Et pluraliter sales, salibus tantùm. Idest, condimentum, *Il sale*,& dictum mordax.

Singulariter nominatiuo hoc animal, genitiuo animalis, datiuo animali,accusatiuo animal, uocatiuo o animal,ablatiuo ab animali. Et pluraliter nominatiuo hæc animalia, genitiuo animalium,datiuo animalibus,accusatiuo animalia, &c. *L'animale.*

EL Singulariter nominatiuo hic Daniel, danielis, danieli, danielem.

Singulariter nominatiuo hoc fel,mel, genitiuo fellis, mellis,datiuo felli,melli,&c. sine plurali. sed mel habet mella.nota sunt.

IL Singulariter nominatiuo hic mugil, genitiuo mugilis, datiuo mugili,accusatiuo mugilem,uocatiuo o mugil, ablatiuo a mugile. Et pluraliter nominatiuo hi mugiles, genitiuo mugilum,datiuo mugilibus, accusatiuo mugiles,&c. Genus piscis.

Singulariter nominatiuo hic,& hæc uigil,genitiuo vigilis, datiuo uigili,accusatiuo uigilem, uocatiuo o uigil, ablatiuo a uigile uel vigili. Et pluraliter nominatiuo hi, & hæ vigiles, genitiuo vigilum,datiuo vigilibus &c. *Il uigilante.*

OL Singulariter nominatiuo hic sol,solis, soli,solem,sol,sole.Et pluraliter hi soles,& solibus tantùm.

VL Singulariter nominatiuo hic consul, genitiuo consulis, datiuo consuli,accusatiuo consulem,vocatiuo o consul, ablatiuo a consule. Et pluraliter nominatiuo hi consules, genitiuo consulum,datiuo consulibus,&c.*Il Consigliero.*

AN Singulariter nominatiuo hic Titan, genitiuo titanis,vel titanos,datiuo titani,accusatiuo titanem,uel titana, uocatiuo titan, ablatiuo a titane.Et pluraliter nominatiuo hi Titanes,genitiuo titanum, datiuo titanibus, accusatiuo titanes. vel titanas, uocatiuo titanes, ablatiuo a titanibus. Idest sol.

EN Singulariter nominatiuo hic ren, genitiuo renis, datiuo reni, accusatiuo renem, vocatiuo o ren, ablatiuo a rene. Et pluraliter nominatiuo hi renes, genitiuo renum, datiuo renibus, accusatiuo renes, &c. *Il rognone.*

Singulariter nominatiuo hic pecten, genitiuo pectinis, datiuo pectini, accusatiuo pectinem, uocatiuo o pecten, ablatiuo a pectine. Et pluraliter nominatino hi pectines, genitiuo pectinum, datiuo pectinibus, &c. *Il pettine.*

IN Singulariter nominatiuo hic delphin, genitiuo delphinis, uel delphinos, datiuo delphini, accusatiuo delphinem, uel delphina, vocatiuo o delphin, ablatiuo a delphine. Et pluraliter nominatiuo hi delphines, genitiuo delphinum, datiuo delphinibus, accusatiuo delphines, vel delphinas, uocatiuo o delphines, ablatiuo a delphinibus.

ON Singulariter nominatiuo hic Helicon, genitiuo heliconis, datiuo heliconi, accusatiuo heliconem, uel helicona, uocatiuo o helicon, ablatiuo ab helicone. Et pluraliter nominatiuo hi helicones, genitiuo heliconum, datiuo heliconibus, accusatiuo helicones, uel heliconas, &c. Mons Beotiæ.

Singulariter nominatiuo hic Phaeton, genitiuo phaetontis, datiuo phaetonti, accusatiuo phaetontem, uel phaetonta, uocatiuo o phaeton, ablaatiuo a phaetonte. Et pluraliter nominatiuo hi phaetontes, genitiuo phaetontum, &c. *Il figliuolo del Sole.*

AR Singulariter nominatiuo hic Cæsar, genitiuo Cæsaris datiuo Cęsari, accusatiuo Cæsarem, uocatiuo o Cæsar, ablatiuo a Cæsare. Et pluraliter nominatiuo hi Cæsares, genitiuo Cæsarum, datiuo Cæsaribus, &c. *L'Imperatore.*

Singulariter nominatiuo hoc calcar, genitiuo calcaris, datiuo calcari, accusatiuo calcar, vocatiuo o calcar, ablatiuo a calcari. Et pluraliter nominatiuo hæc calcaria, genitiuo calcarium, datiuo calcaribus, accusatiuo calcaria, vocatiuo o calcaria, ablatiuo a calcaribus, *Il sperone.*

ER Singulariter nominatiuo hic anser, genitiuo anseris, datiuo anseri, accusatiuo anserem, uocatiuo o anser, ablatiuo ab ansere. Et pluraliter nominatiuo hi anseres genitiuo anserũ, datiuo anseribus, &c. *Oca.*

As Singulariter nominatiuo hic mas,genitiuo maris,datiuo mari,accusatiuo marem,uocatiuo o mas,ablatiuo a mare.Et pluraliter nominatiuo hi mares, genitiuo marium, &c.

Singulariter nominatiuo hic adamas, genitiuo adamãtis, uel adamantos,datiuo adamanti,accusatiuo adamantem,uel adamanta,uocatiuo o adamas,ablatiuo ab adamante.Et pluraliter nominatiuo hi adamantes, genitiuo adamantum,datiuo adamantibus,accusatiuo adamantes uel adamantas,&c. *Diamante.*

Singulariter nominatiuo hæc ciuitas, genitiuo ciuitatis,&c. Et pluraliter nominatiuo hæ ciuitates, genitiuo ciuitatium,uel ciuitatum &c. *La città.*

Singulariter nominatiuo hæc lampas, genitiuo lampadis vel lampados,datiuo lampadi, accusatiuo lampadem vel lampada,vocatiuo o lampas,vel lampada,ablatiuo a lampade.Et pluraliter nominatiuo hæ lampades,genitiuo lampadum,datiuo lampadibus,accusatiuo lãpades,uel lãpadas.*La lampada.*

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc Arpinas,genitiuo Arpinatis,datiuo Arpinati,accusatiuo Arpinatem & Arpinas,vocatiuo o Arpinas,ablatiuo ab Arpinate,vel arpinati.Et pluraliter nominatiuo hi & hæ Arpinates & hæc arpinatia, genitiuo Arpinatium,vel Arpinatũ,datiuo Arpinatibus,accusatiuo Arpinates vel Arpinateis & Arpinatia, &c. *Laquale è una città d'Italia nominato Arpino.*

Es Singulariter nominatiuo hæc clades, genitiuo cladis,datiuo cladi,accusatiuo cladẽ,uocatiuo o clades,ablatiuo a clade.Et pluraliter nominatiuo hæ clades,genitiuo cladium,datiuo cladibus,accusatiuo clades uel cladeis, &c. *L'occisione.*

Singulariter nominatiuo hic aries,genitiuo arietis,datiuo arieti,accusatiuo arietẽ,uocatiuo o aries, ablatiuo ab ariete. Et pluraliter nominatiuo hi arietes, genitiuo arietum, datiuo arietibus,&c. *Il Montone.*

Singulariter nominatiuo hic lebes, genitiuo lebetis,uel lebetos, datiuo lebeti, accusatiuo lebetem uel lebeta,uocatiuo o lebes,ablatiuo a lebete. Et pluraliter nominatiuo hi lebetes, genitiuo lebetum, datiuo lebetibus, accusatiuo lebetes, uel lebetas,&c.*Il lauezo.*

Singu

catiuo o tybri, ablatiuo a tybri. *Il fiume Teuere.*

Singulariter nominatiuo hic Alexis, genitiuo alexidis, uel alexidos, datiuo alexidi, accusatiuo alexim, vel alexin, uocatiuo o alexi, ablatiuo ab alexi, uel alexide. Et pluraliter nominatiuo hi Alexides, genitiuo alexidum, datiuo alexibus, accusatiuo alexides, uel alexidas &c. Nomen viri.

Singulariter nominatiuo hic Paris, genitiuo paris, paridis vel paridos, datiuo pari, vel paridi, accusatiuo parim, uel parin, paridem, uel parida, vocatiuo o paris, vel pari, ablatiuo a pari, vel paride.

Singulariter nominatiuo hic Symois, genitiuo symoentis, vel symoentos, datiuo symoenti, accusatiuo symoentem, vel symoenta, vocatiuo o symois, ablatiuo, a symoente. *Il fiume di Troia.*

Singulariter nominatiuo hæc febris, genitiuo febris, datiuo febri, accusatiuo febrem, vel febrim, vocatiuo o febris, ablatiuo a febre, vel febri. Et pluraliter hæ febres, genitiuo febriũ, datiuo febribus, accusatiuo febres, vel febreis, &c.

Singulariter nominatiuo hæc Syrtis, genitiuo syrtidis, vel syrtidos, datiuo syrtidi, accusatiuo syrtim, vel syrtin, vocatiuo o syrti, ablatiuo a syrti. Et pluraliter nominatiuo hæ syrtes, genitiuo syrtium, datiuo syrtibus, accusatiuo syrtes, uel syrteis &c *Luoco nel mare pericoloso.*

Singulariter nominatiuo hæc Tigris, genitiuo tigridis, uel tigridos, datiuo tigri, vel tigridi, accusatiuo tigrim, vocatiuo o tigris, ablatiuo a tigri, uel tigride. Et pluraliter nominatiuo hæ tigres, vel tigrides, genitiuo tigrum, uel tigridum &c. *Animal.*

Singulariter nominatiuo hic syntaxis, genitiuo syntaxis, vel syntaxeos, datiuo syntaxi, accusatiuo syntaxim, uel syntaxin, uocatiuo o syntaxis, uel syntaxi, ablatiuo a syntaxi. Et pluraliter nominatiuo hæ syntaxes, genitiuo syntaxium, uel syntaxeon &c. Idest constructio.

Os Singulariter nominatiuo hic flos, genitiuo floris. datiuo flori, accusatiuo florem; uocatiuo o flos, ablatiuo a flore. Et pluraliter nominatiuo hi flores, genitiuo florum, datiuo floribus &c. *Il fiore.*

Singulariter nominatiuo hic & hæc Sacerdos, genitiuo sacerdotis, datiuo sacerdoti, accusatiuo sacerdotem, vocatiuo o sacerdos, ablatiuo a sacerdote. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ sacerdotes, genitiuo sacerdotum, datiuo sacerdotibus, &c.

Singulariter nominatiuo hic heros, genitiuo herois uel heroos, datiuo heroi, accusatiuo heroē uel heroa, vocatiuo o heros: ablatiuo ab heroe. Et pluraliter nominatiuo hi heroes, genitiuo heroum, datiuo heroibus, accusatiuo heroes, uel heroas, &c. *L'huomo ualente & degno di lodare.*

Singulariter nominatiuo hoc os, genitiuo oris, uel ossis, datiuo ori, vel ossi, accusatiuo os, vocatiuo o os, ablatiuo ab ore uel osse. Et pluraliter nominatiuo hæc ora, uel ossa, genitiuo orium, uel ossium, datiuo ossibus, &c. Os, oris. *La bocca.* Os, ossis. *l'osso.*

Singulariter nominatiuo hic & hæc bos, genitiuo bouis, datiuo boui, accusatiuo bouem, uocatiuo o bos, ablatiuo a boue. Et pluraliter nominatiuo boues, genitiuo boum, datiuo bobus uel bubus, &c.

Vs Singulariter nominatiuo hic mus, genitiuo muris, datiuo muri, accusatiuo murem, uocatiuo o mus, ablatiuo a mure. Et pluraliter nominatiuo hi mures, genitiuo murium, datiuo muribus, accusatiuo mures, uel mureis. *Il sorze.*

Singulariter nominatiuo hic Oedipus, genitiuo œdipodis, vel œdipodos, datiuo œdipodi, accusatiuo œdipodem, vel œdipoda, uocatiuo o ędipus, ablatiuo ab œdipode. Et pluraliter nominatiuo hi œdipodes, genitiuo œdipodum, datiuo œdipodibus, accusatiuo œdipodes, uel œdipodas, &c.

Singulariter nominatiuo hęc palus, genitiuo paludis, datiuo paludi, accusatiuo paludem, uocatiuo o palus, ablatiuo a palude. Et pluraliter nominatiuo hæ paludes, genitiuo paludum, &c. *La palude, & fango.*

Singulariter nominatiuo hæc uirtus, genitiuo uirtutis, datiuo uirtuti, accusatiuo uirtutem, uocatiuo o uirtus, ablatiuo a uirtute. Et pluraliter nominatiuo hæ uirtutes, genitiuo uirtutum &c.

Singulariter nominatiuo hæc Venus, genitiuo Veneris, datiuo Veneri, accusatiuo Venerem, uocatiuo o Venus, ablatiuo a

uo a Venere. Et pluraliter nominatiuo hæ Veneres, genitiuo Venerum &c.

Hic & hæc sus suis; hi & hæ sues suum, &c.

Singulariter nominatiuo hæc Amathus, genitiuo amathũtis, & amathuntos, datiuo amathunti, accusatiuo amathuntem, vel amathunta, uocatiuo o amathus, ablatiuo ab amathunte *Città di Cipro*.

Singulariter nominatiuo hoc crus, genitiuo cruris, datiuo cruri, accusatiuo crus, uocatiuo o crus ablatiuo a crure. Et pluraliter nominatiuo hæc crura, genitiuo crurum, &c.

Hoc ius, iuris, hæc iura iurium, &c.

Singulariter nominatiuo hoc tempus, genitiuo temporis, datiuo tempori, accusatiuo tempus, uocatiuo tempus, ablatiuo a tempore. Et pluraliter nominatiuo hæc tempora, genitiuo temporum, datiuo temporibus, &c.

Aes Singulariter nominatiuo hic præs, genitiuo prædis, datiuo prędi, accusatiuo prædẽ, vocatiuo o præs, ablatiuo a prę de. Et pluraliter hi prædes, genitiuo prædum, datiuo prædibus &c. *La securtà & piegio.*

Hoc æs, eris, æri, æs, ab ære, æra tantum.

Aus Singulariter nominatiuo hæc laus, genitiuo laudis, datiuo laudi, accusatiuo laudem, uocatiuo o laus, ablatiuo a laude. Et pluraliter nominatiuo hæ laudes, genitiuo laudum, &c.

Abs Singulariter nominatiuo hic Arabs, genitiuo arabis, datiuo arabi, accusatiuo arabem, uocatiuo arabs, ablatiuo ab Arabe. Et pluraliter nominatiuo hi Arabes, genitiuo arabum, datiuo arabibus &c. *L'huomo d'Arabia.*

Ebs Singu. nominatiuo hęc plebs, genitiuo plebis, datiuo plebi, accusatiuo plebem, uocatiuo o plebs, ablatiuo a plebe, sine plurali. Vilior pars populi.

Ibs Singu. nominatiuo hic libs genitiuo libis, datiuo libi, accusatiuo libem, uocatiuo o libs, ablatiuo a libe. Et pluraliter nominatiuo libes, genitiuo libium, datiuo libibus &c. *Il uento d'Africa.*

Obs Sing. nominatiuo hæc scobs, genitiuo scobis, datiuo scobi, accusatiuo scobẽ &c. Et pluraliter nominatino hæ scobes, genitiuo scobium &c. Minutissimum quiddã cadens forando,

rando uel secando. *La limatura di pietra cotta.*

VRBS Singulariter nominatiuo hæc urbs, genitiuo urbis, datiuo urbi &c. Et pluraliter nominatiuo hæ urbes, genitiuo vrbium, datiuo vrbibus, accusatiuo urbes, vel vrbeis &c. *La terra cinta di muro.*

VLS Singulariter nominatiuo hæc puls, genitiuo pultis, datiuo pulti, accusatiuo pultem &c. Et pluraliter nominatiuo hæ pultes, genitiuo pultium, datiuo pultibus, accusatiuo pultes, uel pulteis &c. Cibus quidam.

EMS Singulariter nominatiuo hæc hyems, genitiuo hyemis, datiuo hyemi &c. Et pluraliter nominatiuo hæ hyemes, genitiuo hyemum, datiuo hyemibus, accusatiuo hyemes, &c. *L'inuerno.*

ANS Singulariter nominatiuo hic quadrans, genitiuo quadrantis, datiuo quadranti, accusatiuo quadrantem, uocatiuo o quadrans, ablatiuo a quadrante. Et pluraliter nominatiuo hi quadrantes, genitiuo quadrantium, uel quadrantum, datiuo quadrantibus, accusatiuo quadrantes, vel quadranteis &c. *Il peso d'onze tre.*

ENS Singulariter nominatiuo hic & hęc parens, genitiuo parentis, datiuo parenti, accusatiuo parentem, uocatiuo o parens, ablatiuo a parente. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ parentes, genitiuo parentum, datiuo parentibus, accusatiuo parentes &c. *Padre & madre.*

YNS Singulariter nominatiuo hic Tiryns, genitiuo tyrintis, vel tiryntos, datiuo tirynti, accusatiuo tiryntem, vel tirynta, vocatiuo o tiryns, ablatiuo a tirynte. Sic pro fluuio; sed pro urbe est fœmininum.

ONS Singulariter nominatiuo hic fons, genitiuo fontis &c. Et pluraliter nominatiuo hi fontes, genitiuo fontium &c. *La fontana.*

VNS Singulariter nominatiuo hic Aruns, genitiuo aruntis, datiuo arunti, accusatiuo aruntem &c. Proprium hominis.

APS Singulariter nominatiuo lelaps, genitiuo lelapis, datiuo lelapi, accusatiuo lelapem, uel lelapa, vocatiuo o lelaps, ablatiuo a lelape. Et pluraliter nominatiuo hi lelapes, genitiuo lelapum, datiuo lelapibus, accusatiuo le lapes vel le lapas.

Nome

Nome di un cane apud Ouidium.

Eps Singulariter nominatiuo hic & hæc municeps, genitiuo municipis, datiuo municipi &c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ municipes, genitiuo municipum &c. *Il cittadino.*

Ips Singulariter nominatiuo hæc ſtips, genitiuo ſtipis, datiuo ſtipi, accuſatiuo ſtipem &c. Et pluraliter nominatiuo hæ ſtipes, genitiuo ſtipium. *Il danaro.*

Ops Singulariter nominatiuo hic Cyclops, genitiuo cyclopis, datiuo cyclopi, accuſatiuo cyclopem, vel cyclopa &c. Et pluraliter nominatiuo hi Cyclopes, genitiuo cyclopum, datiuo cyclopibus, accuſatiuo cyclopes, uel cyclopas. *Il gigante mo noculo.*

Irps Stirps, ſtirpis &c. Stirpes, ſtirpium, ſtirpibus &c. Progenies. Pro trunco, incerti generis eſt.

Ars Singulariter nominatiuo hæc pars, genitiuo partis, datiuo parti, accuſatiuo partem, uocatiuo o pars, ablatiuo a parte. Et pluraliter nominatiuo hæ partes, geniuo partium, datiuo partibus &c. *La parte.*

Ers Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc ſolers, genitiuo ſolertis &c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ ſolertes, & hæc ſolertia, genitiuo ſolertium. *L'ingenioſo.*

Ors Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc cōcors, genitiuo concordis, datino concordi, accuſatiuo cōcordē & concors, uocatiuo o concors; ablatiuo a concorde, uel concordi. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ concordes & hæc concordia, genitiuo concordium &c. *Il concordante.*

Ax Singulariter nominatiuo hic thorax, genitiuo thoracis, datiuo thoraci, accuſatiuo thoracem vel thoraca, uocatiuo o thorax, ablatiuo à thorace. Et pluralitar nominatiuo hi thoraces, genitiuo thoracum, datiuo thoracibus, accuſatiuo thoraces, uel thoracas &c *Il petto & la coraza.*

Ex Singulariter nominatiuo hic ueruex, genitiuo uerueciſ. Et pluraliter nominatiuo hi verueces, genitiuo uerueců &c. *Il monton caſtrado.*

Singulariter noīatiuo hic apex, genitiuo apicis, datiuo apici, accuſatiuo apicē &c. Et pluraliter noīatiuo hi apices, genitiuo apicū, datiuo apicibus &c. *La ſommità di qualche coſa.*

Ix Singulariter nominatiuo hic fornix, genitiuo fornicis, datiuo fornici &c. Et pluraliter nominatiuo hi fornices, genitiuo fornicum, datiuo fornicibus &c. *L'arco della porta della volta.*

Ox Singulariter nominatiuo hæc uox, genitiuo uocis, datiuo uoci, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ uoces, genitiuo uocum &c. *La uoce.*

Vx Singu. nominatiuo hęc nux, genitiuo nucis, datiuo nuci &c. Et pluraliter nominatiuo hæ nuces, genitiuo nucũ &c. *Tutti i frutti che hanno le ſcorze dure.*

Alx Singulariter nominatiuo hæc falx, genitiuo falcis &c. Et pluraliter nominatiuo hæ falces, genitiuo falcium &c. *La falce.*

Anx Singulariter nominatiuo hæc lanx, genitiuo lancis &c. Et pluraliter nominatiuo hæ lances, genitiuo lancium &c. *Il cadino.*

Hæc phalanx, phalangis, uel phalangos. *Vna compagnia di gente d'arme.*

Inx Singulariter nominatiuo hæc ſphinx, genitiuo ſphingis, vel ſphingos, datiuo ſphingi, accuſatiuo ſphingẽ uel ſphinga &c. Et pluraliter nominatiuo hæ ſphinges, genitiuo ſphingum, datiuo ſphingibus, accuſatiuo ſphinges, uel ſphingas. Eſt quoddam monſtrum.

Vnx Singulariter nominatiuo hic quicunx, genitiuo quicuncis &c. Et pluraliter nominatiuo hi quicunces, genitiuo quicuncinm &c. *Il peſo di onze cinque.*

Iux Singulariter nominatiuo hic & hæc coniux, genitiuo coniugis &c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ coniuges, genitiuo coniugum &c. *Il marito, & la moglie.*

Arx Singulariter nominatiuo hæc arx, genitiuo arcis &c. Et pluraliter nominatiuo hæ arces, uel arceis &c. *La Rocca.*

Erx Singulariter nominatiuo hæc merx, genitiuo mercis &c. Et pluraliter nominatiuo hæ merces, genitiuo mercium &c. *La mercantia.*

ADIE-

ADIECTIVORVM INFLEXVS.

ADiectiua nomina aut sunt primę & secundæ declinationis: aut sunt tertiæ, quia per quartam & quintam nullũ adiectiuum declinatur. Quæ sunt primæ & secundæ declinationis, declinantur per tres diuersas voces absque notis generum, & primam positionem mittunt, in vs, vel in er. vt,

Singulariter nominatiuo bonus bona bonum, genitiuo boni bonæ boni, datiuo bono bonæ bono, accusatiuo bonum bonam bonum, vocatiuo o bone bona bonum, ablatiuo a bono bona bono. Et pluraliter nominatiuo boni bonæ bona, genitiuo bonorum bonarum bonorum, datiuo bonis, accusatiuo bonos bonas bona, vocatiuo o boni bonæ bona, ablatiuo a bonis.

Singulariter nominatiuo tener tenera tenerum, genitiuo teneri teneræ teneri, datiuo tenero teneræ tenero, accusatiuo tenerum tenerã tenerum, vocatiuo o tener tenera tenerum, ablatiuo a tenero tenera tenero. Et pluraliter nominatiuo teneri teneræ tenera, genitiuo tenerorum tenerarum tenerorũ, datiuo teneris, accusatiuo teneros, teneras tenera, vocatiuo o teneri teneræ tenera, ablatiuo a teneris.

Adiectiua tertiæ declinationis tribus modis variãtur. Primo per tres notas generis, & vnam terminationem, vt hic & hæc & hoc prudens. Secundo per tres notas generis & duas desinentias, vt hic & hæc breuis & hoc breue. Tertio per tres notas generis, & tres positiones, ut hic acer, hæc acris, & hoc acre.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc elegans, genitiuo elegantis, datiuo eleganti, accusatiuo elegantẽ & elegãs, uocatiuo o elegans, ablatiuo ab elegante, uel eleganti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ elegantes & hæc elegántia, genitiuo elegantium, vel elegantum, datiuo elegantibus, accusatiuo elegantes, uel eleganteis & elegantia, uocatiuo o elegantes & elegantia, ablatiuo ab elegantibus. *L'elegante.*

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc felix, genitiuo felicis, datiuo felici, accusatiuo felicẽ & felix, uocatiuo o felix, ablatiuo a felice uel felici. Et pluraliter nominatiuo hi &

hæ feliees & hæc felicia, genetiuo felicium, datiuo felicibus, accusatiuo felices, uel feliceis & felicia, vocatiuo o felices & felicia, ablatiuo a felicibus. *Il fortunato, & il ricco.*

Singulariter nominatiuo hic & hæc breuis & hoc breue, genitiuo breuis, datiuo breui, accusatiuo breuē & breue, uocatiuo o breuis & breue, ablatiuo a breui. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ breues & hæc breuia, genitiuo breuium, datiuo breuibus, accusatiuo breues, uel breueis & breuia, uocatiuo o breues, & breuia, ablatiuo a breuibus. *Il breue.*

Singulariter nominatiuo hic & hæc breuior & hoc breuius, genitiuo breuioris, datiuo breuiori, accusatiuo breuiorem, & breuius, uocatiuo o breuior & breuius, ablatiuo a breuiore & breuiori. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ breuiores & hæc breuiora, genitiuo breuiorum, datiuo breuioribus, accusatiuo breuiores, & breuiora, vocatiuo o breuiores & breuiora, ablatiuo a breuioribus.

Breuis breuior breuissimus, breuis breuior breuissima, breue breuius breuissimum, breuis breuioris breuissimi &c. Bonus melior optimus, bona melior optima, bonū melius optimum. Et in aduerbio, benè melius optimè. Malus peior pessimus, mala peior pessima, malum peius pessimum. Et in aduerbio, malè peius pessimè. Pius, magis pius, piissimus; pia, magis pia, piissima: pium, magis pium, piissimum. Et in aduerbio, pie, magis pie, piissimè.

Singulariter nominatiuo hic acer, hæc acris, & hoc acre, genitiuo acris, datiuo acri, accusatiuo acrē, & acre, uocatiuo o acer, acris, & acre, ablatiuo ab acri. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ acres, & hæc acria, genitiuo acrium, datiuo acribus, accusatiuo acres, vel acreis & acria, vocatiuo o acres, & acria, ablatiuo ab acribus. *Il forte & valente.*

QVARTA DECLINATIO NOMINIS.

QVarta declinatio nominis duos singularis nominatiui positus habet: us, & v.

Vs singulariter nominatiuo hic sensus, genitiuo sensus, datiuo

tiuo ſenſui, accuſatiuo ſenſum, vocatiuo o ſenſus, ablatiuo a ſenſu. Et pluraliter nominatiuo hi ſenſus, genitiuo ſenſuum, datiuo ſenſibus, accuſatiuo o ſenſus, uocatiuo o ſenſus, ablatiuo a ſenſibus. *Il ſentire.*

Singulariter nominatiuo hic artus, genitiuo artus, datiuo artui, accuſatiuo artum &c. Et pluraliter nominatiuo hi artus, genitiuo artuum, datiuo artubus, accuſatiuo artus, uocatiuo o artus, ablatiuo ab artubus. Ideſt membrum.

Singulariter noĩatiuo hic IESVS, genitiuo IESV, datiuo IESV, accuſatiuo IESVM, uocatiuo o IESV, ablati. ab IESV.

V Singulariter nominatiuo hoc cornu, genitiuo cornu, datiuo cornu, accuſatiuo cornu, uocatiuo o cornu, ablatiuo a cornu. Et pluraliter nominatiuo hæc cornua, genitiuo cornuum, datiuo cornibus, accuſatiuo cornua, vocatiuo o cornua, ablatiuo a cornibus. *Il corno.*

QVINTA DECLINATIO.

QVinta declinatio unius tantum exitus eſt in nominatiuo ſingulari, quæ eſt Es.

E s Singulariter nominatiuo hæc acies, genitiuo aciei, datiuo aciei, accuſatiuo aciem, uocatiuo o acies, ablatiuo ab acie. Et pluraliter nominatiuo hæ acies, genitiuo acierum, datiuo aciebus, accuſatiuo acies, uocatiuo o acies, ablatiuo ab aciebus. *Il fil della falce, o la ſquadra di homini armati, ò il lume dell'occhio.*

Singulariter nominatiuo hic uel hæc dies, genitiuo diei, datiuo diei, accuſatiuo diem, uocatiuo o dies, ablatiuo a die. Et pluraliter nominatiuo hi dies, genitiuo dierũ, datiuo diebus, accuſatiuo dies, uocatiuo o dies, ablatiuo a diebus. Sic, hic meridies.

DECLINATVS ALIQVOT nominum irregularium.

Singulariter nominatiuo hæc domus, genitiuo domi uel domus, datiuo domui, accuſatiuo domũ, uocatiuo o domus,

ablatiuo a domo. Et pluraliter nominatiuo hæ domus, genitiuo domorum, vel domuum, datiuo domibus, accusatiuo domos, vocatiuo o domus, ablatiuo a domibus.

Singulariter nominatiuo hæc ficus, genitiuo fici vel ficus &c. Pro arbore. Pro fructu, hæc ficus, fici, vel ficus. Pro morbo autem hic ficus, fici, fico &c.

Pluraliter nominatiuo duo duæ duo, genitiuo duorũ vel duum, duarum, duorũ vel duum, datiuo duobus duabus duobus, accusatiuo duos, vel duo, vocatiuo o duo duæ duo, ablatiuo a duobus duabus duobus. Sic ambo: sed sine synco pã in genitiuo.

Pluraliter nominatiuo hi & hæ tres & hæc tria, genitiuo trium, datiuo tribus, accusatiuo tres & tria, vocatiuo o tres & tria, ablatiuo a tribus.

Pluraliter nominatiuo hi & hæ & hæc quatuor, genitiuo quatuor, datiuo quatuor &c. aptorum est. Item a quatuor vsque ad centum numeralia omnia, omnis generis sunt, & pluralis numeri, & indeclinabilia.

Singulariter nominatiuo hoc plus, genitiuo pluris, datiuo caret, accusatiuo plus, vocatiuo o plus, ablatiuo a pluri. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ plures & hæc plura, vel pluria, genitiuo plurium, datiuo pluribus, accusatiuo plures, vel pluries & plura vel pluria, vocatiuo o plures & plura vel pluria ablatiuo a pluribus.

PRIMA INFLEXIO pronominis.

PRimæ inflexionis, tria tantum sunt pronomina, ego, tu, sui.

Singulariter nominatiuo ego, genitiuo mei, uel mis, datiuo mihi, accusatiuo me, ablatiuo a me. Et pluraliter nominatiuo nos, genitiuo nostrum, uel nostri, datiuo nobis, accusatiuo nos, uocatiuo o nos, ablatiuo a nobis.

Singulariter nominatiuo tu, genitiuo tui uel tis, datiuo tibi, accusatiuo te, uocatiuo tu, ablatiuo a te. Et pluraliter nomi-

nominatiuo vos, genitiuo vestrũ vel vestri, datiuo uobis, accusatiuo uos, uocatiuo o uos, ablatiuo a uobis.

Singulariter genitiuo sui, uel sis, datiuo sibi, accusatiuo se, ablatiuo a se. Et pluraliter similiter.

SECVNDA PRONOMINIS uariatio.

SEcundæ declinationis quinque sunt pronomina: ille, ipse, iste, hic, & is.

Singulariter nominatiuo ille illa illud, genitiuo illius, datiuo illi, accusatiuo illum illam illud, ablatiuo ab illo illa illo. Et pluraliter nominatiuo illi illæ illa, genitiuo illorum illarum illorum, datiuo illis, accusatiuo illos illas illa, ablatiuo ab illis.

Singulariter nominatiuo ipse ipsa ipsum, genitiuo ipsius, datiuo ipsi, accusatiuo ipsum ipsam ipsum, ablatiuo ab ipso ipsa ipso. Et pluraliter nominatiuo ipsi ipsæ ipsa, genitiuo ipsorum ipsarum ipsorum, datiuo ipsis, accusatiuo ipsos ipsas ipsa, ablatiuo ab ipsis.

Singulariter nominatiuo iste ista istud, genitiuo istius, datiuo isti, accusatiuo istum istam istud, ablatiuo ab isto ista isto. Et pluraliter nominatiuo isti istæ ista, genitiuo istorum istarum istorum, datiuo istis, accusatiuo istos istas ista, ablatiuo ab istis.

Singulariter nominatiuo hic hæc hoc, genitiuo huius, datiuo huic, accusatiuo hunc hanc hoc, ablatiuo ab hoc ab hac ab hoc. Et pluraliter nominatiuo hi hæ hæc, genitiuo horum harum horum, datiuo his, accusatiuo hos has hæc, ablatiuo ab his.

Singulariter nominatiuo is ea id, genitiuo eius, datiuo ei, accusatiuo eum eã id, ablatiuo ab eo ea eo. Et pluraliter noĩatiuo ei uel ij, eæ ea, genitiuo eorum earum eorum, datiuo eis uel iis, accusatiuo eos eas ea, ablatiuo ab eis uel iis.

Nomina per secundam declinationem pronominis, inclinata sunt, unus, ullus, uter, nullus, solus, alter, totus, alius, & quis cum compositis.

Singulariter nominatiuo unus una unũ, genitiuo vnius. datiuo vni, accusatiuo vnũ vnam vnum; uocatiuo o vne vna unum, ablatiuo ab vno una vno. Et pluraliter nominatiuo uni u næ una, genitiuo vnorum vnarum vnorum, datiuo unis, accusatiuo unos vnas una, uocatiuo o vni vnæ una, ablatiuo ab vnis.

Sic totus, solus, & reliqua, nisi quòd uocatiuo carent.

Et alius, quod aliud habet in neutro genere, & alii in datiuo.

Singulariter nominatiuo quis vel qui, quæ uel qua, quod vel quid, genitiuo cuius, datiuo cui, accusatiuo quem quam quod, vel quid, ablatiuo a quo vel a qui, a qua vel a qui, a quo vel a qui. Et pluraliter nominatiuo qui, quæ. quæ uel qua, genitiuo quorum quarum quorum, datiuo queis vel quibus, accusatiuo quos quas quæ, uel, qua. ablatiuo a queis, uel a quibus.

Composita a quis, & qui.

Singulariter nominatiuo ecquis ecqua ecquod, vel ecquid, genitiuo eccuius, datiuo eccui, accusatiuo ecquem ecquam ecquod, vel ecquid, ablatiuo ab ecquo ecqua ecquo. Et pluraliter nominatiuo ecqui ecquæ ecqua &c.

Sic nequis, aliquis, nunquis, siquis.

Quisquis, quicquid, a quoquo quaqua, tantum habet.

Singulariter nominatiuo quisnam, quænam, quodnã uel quidnã, genitiuo cuiusnam, datiuo cuinam, accusatiuo quẽnam, quodnam, vel quidnam &c.

Sic quisque, sed sine genitiuo plurali: quispiam, quisputas, & quisnam.

Singulariter nominatiuo quidam, quædam, quoddam, vel quiddam, genitiuo cuiusdam, datiuo cuidam &c. Sic quiuis quicunque, quilibet.

TERTIA PRONOMINIS. inclinatio.

TErtiæ inclinationis sunt alia quinque pronomina, meus, tuus, suus, noster, & vester.

Singu-

Singulariter nominatiuo meus mea meum, genitiuo mei meæ mei, datiuo meo meæ meo, accusatiuo meum meam meum, uocatiuo o mi mea meum, ablatiuo a meo mea meo. Et pluraliter nominatiuo mei meæ mea, genitiuo meorum mearum meorum, datiuo meis, accusatiuo meos meas mea, vocatiuo o mei meę mea, ablatiuo a meis. Sic tuus, suus, sed sine uocatiuo.

Singulariter nominatiuo noster nostra nostrum, genitiuo nostri nostræ nostri, datiuo nostro nostræ nostro, accusatiuo nostrum nostram nostrum, uocatiuo o noster nostra nostrum, ablatiuo a nostro nostra nostro. Et pluraliter nominatiuo nostri nostræ nostra, genitiuo nostrorum nostrarum nostrorum, datiuo nostris, accusatiuo nostros nostras nostra: uocatiuo o nostri nostræ nostra, ablatiuo a nostris. Sic uester: sed sine uocatiuo.

QVARTAE DECLINATIONIS.

Quartæ declinationis sunt duo: nostras, & vestras.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc nostras, genitiuo nostratis, datiuo nostrati, accusatiuo nostratem & nostras, uocatiuo o nostras, ablatiuo a nostrate uel nostrati. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ nostrates, & hæc nostratia, genitiuo nostratium uel nostratum, datiuo nostratibus, accusatiuo nostrates & nostratia, uocatiuo o nostrates & nostratia, ablatiuo a nostratibus. Sic uestras, sed sine uocatiuo.

DE PARTICIPIIS.

Participia modo nominum declinantur: aut per primam & secundam simul, aut per tertiam declinationem solum.

Primæ & secundæ declinationis simul.

Singulariter nominatiuo amatus amata amatum, genitiuo amati amatæ amati, datiuo amato amatæ amato, accu-

satiuo amatum amatam amatum, vocatiuo o amate amata amatum, ablatiuo ab amato amata amato. Et plurali ter nominatiuo amati amatæ amata, genitiuo amatorum amatarum amatorum, datiuo amatis, accusatiuo amatos, amatas, amata, uocatiuo o amati amatæ amata, ablatiuo ab amatis.

Sic doctus, uisus, lectus, auditus, percussus, pexus, securus, & huiusmodi.

Singulariter nominatiuo amaturus amatura amaturum, genitiuo amaturi amaturæ amaturi, datiuo amaturo amaturæ amaturo, accusatiuo amaturum amaturam amaturum, uocatiuo o amature amatura amaturum, ablatiuo ab amaturo amatura amaturo. Et pluraliter nominatiuo amaturi amaturæ amatura, genitiuo amaturorum amaturarum amaturorum, datiuo amaturis, accusatiuo amaturos amaturas amatura, uocatiuo o amaturi amaturæ amatura, ablatiuo ab amaturis.

Sic docturus, uisurus, lecturus, auditurus, & similia.

Singulariter nominatiuo amandus amanda amandum, genitiuo amandi amandæ amandi, datiuo amando amandæ amando, accusatiuo amandum amandam amandum &c. Et pluraliter nominatiuo amandi amandæ amanda, gen. amandorum amandarum amandorum, datiuo amandis &c. Sic docendus, legendus, audiendus &c.

Tertiæ declinationis.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc amans, genitiuo amantis, datiuo amanti, accusatiuo amantem, & amans, uocatiuo o amans, ablatiuo ab amante, uel amanti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ amantes, & hæc amantia, genitiuo amantium, uel amantum, datiuo amantibus, accusatiuo amantes, uel amanteis, & amantia, uocatiuo o amantes & amantia, ablatiuo ab amantibus.

Sic docens, legens, audiens &c. talia.

At iens & quiens, cum compositis faciunt euntis: præter ambiens ambientis, & superbiens superbientis.

Singulariter nominatiuo hic, & hæc, & hoc iens, genitiuo

euntis,

euntis, datiuo eunti, accusatiuo euntem, & iens, uocatiuo o iens, ablatiuo ab eunte, uel eunti. Et pluraliter nominatiuo hi, & hæ euntes, & hæc euntia, genitiuo euntiũ, uel euntum, datiuo euntibus, accusatiuo euntes, uel eunteis, & euntia, uocatiuo o euntes, & euntia, ablatiuo ab euntibus.

VERBORVM CONIVGATVS.

VErbum declinatur per modos, tempora, numeros, & personas.

Modi uerborum sunt quinq;: Indicatiuus, Imperatiuus, Optatiuus, Subiunctiuus, Infinitiuus.

Tempora quinq;: præsens, præteritum imperfectum, præteritum perfectum, præteritum plusquam perfectum, & futurum. Numeri duo, &c.

Personæ tres: prima, secũda, tertia, tam in singulari, quàm in plurali.

Verbum substantiuum, Sum.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter sum *io son.* tu es, *tu sei.* Ille est. *quello è.* Et pluraliter Sumus, *noi siamo.* Estis *uoi sete.* Sunt *quelli sono.* Præterito imperfecto, singulariter, Eram, *io era*, eras, *tu eri*, erat, *quello era.* Et pluraliter Eramus, *noi erauamo*, eratis, *uoi erauate* erãt, *quelli erano.* Præterito perfetto, singulariter. Fui, *io fui, & son stato.* fuisti, *tu fossi, & sei stato.* fuit, *quello fu, & è stato.* Et pluraliter, Fuimus, *noi fummo, & siamo stati.* fuistis, *uoi fusti, & siete stati.* fuerũt, vel fuere *quelli furono, & sono stati.* Præterito plusquã perfecto, singulariter fueram, *io era stato.* fueras, *tu eri stato.* fuerat, *quello era stato.* Et pluraliter, Fueramus, *noi erauamo stati*, fueratis, *uoi erauate stati.* fuerãt, *quelli erano stati.* Futuro singulariter ero, *io sarò.* eris, *tu serai.* erit, *quello sarà, & fia.* Et pluraliter erimus, *noi saremo.* eritis, *uoi sarete.* erunt, *quelli saranno, & fiano.*

Imperatiuo modo, tẽpore præsenti, singulariter, Sis, vel es, *sii sie, & sia tu.* sit, *sia quello.* Et pluraliter, Simus, *siamo.* estote,

fiate uoi. sint, *fiano quelli.* Futuro esto tu. *farai tu.* esto ille, *farà quello.* Et pluraliter simus, *faremo noi.* estote, *farete uoi.* sunto vel suntote, *faranno quelli.*

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter vtinã essem, *Dio uolesse che io fossi.* esses, *tu fossi.* esset, *quello fosse.* Et pluraliter utinam essemus, *Dio uolesse che noi fossimo.* essetis, *uoi foste.* essent, *quelli fossero.* Præterito perfecto, & plusquam perfecto singulariter, vtinam fuissem, *Dio uolesse che io fossi stato.* fuisses, *tu fossi stato.* fuisset, *quello fosse stato.* Et pluraliter vtinam fuissemus, *Dio uolesse che noi fossimo stati.* fuissetis, *uoi foste stati* fuissent. *quelli fossero stati* Futuro singulariter, utinam sim, *Dio uoglia che io sia.* sis, *tu sia.* sit, *quello sia.* Et pluraliter vtinam simus, *Dio uoglia che noi siamo.* sitis, *uoi siate.* sint, *quelli siano.*

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cũ sim, *conciosia cosa che io sia.* sis, *tu sia.* sit *quello sia* Et pluraliter cũ simus, *conciosia cosa che noi siamo.* sitis, *uoi siati.* sint, *quelli siano.* Præterito ĩperfecto, singulariter cũ essem, *conciosia cosa che io fossi, & sarei.* esses, *tu fossi, & saresti.* esset, *quello fosse, & sarebbe.* Et pluraliter cũ essemus, *conciosia cosa che noi fossimo, & saremo.* essetis. *uo fosti, & sareste.* essent, *quelli fossero, & sarebbono.* Præterito perfecto, singulariter cũ fuerim, *conciosia cosa che io sia stato.* fueris, *tu sia stato.* fuerit, *quello sia stato.* Et pluraliter cum fuerimus, *conciosia che noi siamo stati.* fueritis, *uoi siete stati* fuerint, *quelli siano stati.* Præterito plusquam perfecto singulariter, cũ fuissem, *conciosia cosa che io fossi, & sarei stato,* fuisses, *tu fossi, & saresti stato.* fuisset. *quello, fosse, & sarebbe stato.* Et plurariter cũ fuissemus, *conciosia cosa che noi fossimo & saremmo stati.* fuissetis. *uoi foste, & sareste stati.* fuissent, *quelli fossero, & sarebbono stati.* Futuro singulariter cũ fuero, *conciosia cosa che io sarò stato.* fueris, *tu sarai stato.* fuerit, *quello sarà stato* Et pluraliter cum fuerimus, *conciosia cosa che noi saremo stati.* fueritis, *uoi sarete stati.* fuerint, *quelli saranno stati.*

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, esse, *essere.* Præterito perfecto, & plusquã perfecto fuisse *essere stato.* Futuro caret. Sed loco eius vtimur infinitiuo fore: vt cum dicimus, Scio illum amicum meum fore, seu. Scio illũ

amicum

amicum mihi futurum. *Io so che quello sarà mio amico.* Gerundijs & supinis caret.

Duo participia trahuntur ab hoc uerbo substantiuo, alterum præsentis, & preteriti imperfecti in ns, quod est ens, idest qui est, uel qui erat, *quello che e, o che era,* alterum futurum in rus, quod est futurus, idest qui erit, *cioè quello che sarà.*

Quatuor coniugationum indices.

Actiuorum.	*Passiuorum.*
Primæ o, as, abo, a, are.	Primæ or, aris, uel are, ari.
Secundæ eo, es, ebo, e, ere.	Secundæ eor, eris, uel ere, eri.
Tertiæ o, is, e, ere.	Tertiæ or, eris, uel ere, i.
Quartæ io, is, i, ire.	Quartæ ior, iris, uel ire, iri.

ACTIVA PRIMAE coniugationis.

Indicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter amo. *io amo.* amas, *tu ami.* amat, *quello ama.* Et pluraliter amamus, *noi amiamo.* amatis, *uoi amate.* amant. *quelli amano.* Præterito imperfecto *Tempo passato, ma non tutto compito.* singulariter amabã, *io amaua.* amabas, *tu amaui.* amabat, *quello amaua.* Et pluraliter amabam⁹, *noi amauamo.* amabatis, *uoi amauate.* amabãt, *quelli amauano.* Preterito pfectõ. *Tempo passato, & compito,* singulariter amaui, *io amai, & ho amato.* amauisti, *tu amasti, & hai amato.* amauit, *quello amò, & ha amato.* Et pluraliter amauimus, *noi amãmo, & habbiamo amato.* amauistis, *uoi amaste, & hauete amato.* amauerũt, vel amauere, *quelli amarono, & hanno amato.* Pretérito plusquã perfecto. *Tempo passato, & già molte compito.* singulariter amauerã, *io haueua amato.* amaueras, *tu haueui amato.* amauerat, *quello haueua amato.* Et pluraliter amaueramus, *noi haueuamo amato.* amaueratis, *uoi haueuate amato.* amauerant. *quelli haueuano amato.* Futuro, *Tempo che ha a uenire* singulariter amabo, *io amerò.* amabis, *tu amerai.* amabit, *quello amerà.*

Et

Et pluraliter amabimus, *noi ameremo*. amabitis, *uoi amerete*. amabunt, *quelli ameranno*.

Imperatiuo modo, tempore præsenti ad secundam & tertiam personā. *Parlando alla secunda persona*. Singulariter ama, *ama tu*. amet, *ami quello*. Et pluraliter amemus, *amiamo noi*. amate, *amate uoi*. ament, *amino quelli*. Futuro, singulariter, amato tu vel ille, *amerai tu*. *Nel tempo che ha a uenire, o quello*. Et pluraliter, amemus, *ameremo noi*. amatote, *amerete uoi*. amanto, *amaranno quelli*.

Optatiuo modo, tēpore præsenti, & præterito imperfecto singulariter, utinam amare, *Dio uolesse, che io amassi*. amares, *tu amassi*, amaret, *quello amasse*. Et pluraliter vtinam amaremus. *Dio uolesse, che noi amassimo*. amaretis, *uoi amaste*. amarēt, *quelli amassero*. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, singulariter vtinam amauissem, *Dio uolesse, che io hauessi amato*. amauisses, *tu hauessi amato*. amauisset, *quello hauesse amato*. Et pluraliter vtinam amauissemus. *Dio uolesse, che noi hauessimo amato*. amauissetis, *uoi haueste amato*. amauissent, *quelli hauessero amato*. Futuro singulariter vtinam amem, *Dio uoglia che io ami*. ames, *tu ami*. amet, *quello ami*. Et pluraliter vtinam amemus: *Dio uoglia, che noi amiamo*. ametis, *uoi amate*. amēt, *quelli amino*.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cum amen, *conciosia cosa, che io ami*. ames, *tu ami*. amet, *quello ami*. Et pluraliter cum amemus, *conciosia cosa che noi amiamo*. ametis, *uoi amiate*. ament, *quelli amino*. Preterito imperfecto singulariter cū amarem, *conciosia cosa, che io amassi, & amerei*. amares, *tu amassi, & amaresti*. amaret, *quello amasse, & amerebbe*. Et pluraliter cū amaremus, *conciosia cosa, che noi amassimo, & amaremmo*. amaretis, *uoi amaste, & amareste*. amarent, *quelli amassero, & amarebbono*. Præterito perfecto cū amauerim, *conciosia cosa, che io habbia amato*. amaueris, *tu habbi amato*. amauerit, *quello habbia amato*. Et pluraliter cum amauerimus, *conciosia cosa, che noi habbiamo amato*. amaueritis, *uoi habbiate amato*. amauerit, *quelli habbiano amato*. Præterito plusquā perfecto, singulariter cū amauissē, *conciosia cosa, che io hauessi, & hauerei amato*. amauisses, *tu hauessi, & haueresti amato*. amauisset, *quello hauesse, & hauerebbe amato*. Et pluraliter cū amauissemus, *conciosia cosa che*

 noi

*noi hauessimo,& haueremo amato.*amauissetis;*uoi haueste,& haueresle amato.*amauissent,*quelli hauessero,& hauerebbono amato.*Futuro singulariter,cũ amauero,*conciosia cosa,che io hauerò amato.*amaueris,*tu hauerai amato.*amauerit, *quello hauerà amato.*Et pluraliter cum amauerimus,*conciosia cosa,che noi haueremo amato.*amaueritis,*uoi hauerete amato.*amauerint,*quelli haueranno amato.*

Infinitiuo modo,tempore præsenti, & præterito imperfecto,sine numeris, & personis,*Tempo presente,& passato,non già tutto compito senza numeri,& persone.*amare,*amare.*Preterito pfecto,&plusquã perfecto,amauisse,*hauere amato.*Futuro,amatum ire uel amaturum esse, *hauere ad amare, ò esser per amare.*

Gerundia *gli gerundi.*amandi,amando, amandum,amãdi. *per amare.*ut gratia amandi deum,*per amare Iddio.*amando,*amando.*ut amando deum,lætus est homo,*lo homo amando Iddio, è allegro.* Virgilius. Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.amandum,ut eo ad amandum , *i mene uò ad amare,ò per amare.*

Supina amatum, amatu.amatum, ad amare, ut eo lotum pedes,*me ne uò à lauare i piedi.*amatu,*da essere amato.*ut dignus amatu,*degno da essere amato.*

Participia amans,& amaturus.amans,amante,*che amaua.* amaturus,*che amerà.*

PASSIVA PRIMAE CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo,tempore præsenti, singulariter, amor,*io son amato.*amaris,uel amare,*tu sei amato.*amatur,*quello è amato.*Et pluraliter amamur,*noi siamo amati.* amamini,*uoi sete amati.*amãtur,*quelli sono amati.*Preterito ĩperfecto,singulariter amabar,*io era amato.*amabaris, uel amabare, *tu eri amato.* amabatur,*quello era amato.*Et pluraliter,amabamur,*noi erauamo amati.*amabamini,*uoi erauate amati.*amabãtur,*quelli erano amati.*Præterito perfecto,singulariter, amatus sum,uel fui,*io fui,& sono stato amato.* Amatus es,uel fuisti, *tu festi,& sei stato amato.*amatus est,uel fuit, *quello fu,& è stato amato.* Et pluraliter

nos amati sumus, uel fuimus, *noi fummo, & siamo stati ama ti*. amati estis, vel fuistis, *voi foste & siete stati amati*. amati sūt, fuerunt, vel fuere, *quelli furono & sono stati amati*. Præterito plusquam perfecto, singulariter amatus eram uel fuerā, *io era stato amato*. amatus eras vel fueras, *tu eri stato amato*. amatus erat vel fuerat, *quello era stato amato*. Et plu. amati eramus, vel fueramus, *noi erauamo stati amati*. amati eratis uel fueratis, *uoi erauati stati amati*. amati erant vel fuerant, *quelli erano stà ti amati*. Futuro singul. amabor, *io sarò amato*. amaberis uel amabere, *tu sarai amato*. amabitur, *quello sarà amato*. Et plura liter amabimur, *noi saremo amati*. amabimini, *voi sarete ama ti*. amabuntur, *quelli saranno amati*.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, ad secundā, & tertiā personā, singulariter amare, *sia o sie amato tu*, ametur, *sia amato quello*. Et plu. amemur, *siamo amati noi*. amemini. *siate amati uoi*. amentur. *siano amati quelli*. Futuro singulariter ama tor tu uel ille, *sarai amato tu o quello nel tempo che ha venire*, Et pluraliter amemur, *saremo amati noi*. amaminor, *sarete ama ti voi* amantor, *saranno & siano amati quelli*.

Optatiuo modo tēpore præsenti, & præterito imperfecto. singul. vtinam amarer, *Dio volesse che io fossi amato*. amareris, vel amarere, *tu fossi amato*. amaretur, *quello fosse amato*. Et plur. vtinam amaremur, *Dio uolesse che noi fossimo amati*. amaremi ni, *voi foste amati*. amarentur, *quelli fossero amati*. Præterito perfecto, & plusquam perfecto utinā amatus essem uel fuissem. *Dio volesse che io fosse stato amato*. amatus esses uel fuisses, *tu fossi stato amato*. amatus esset vel fuisset, *quello fosse stato amato*. Et plu. utinam amati essemus uel fuissemus, *Dio uolesse che noi fossimo stati amati*. amati essetis vel fuissetis, *voi foste stati amati*. amati essent uel fuissent, *quelli fossero stati ama ti*. Futuro singulariter utinā amer, *Dio uoglia che io sia amato*. ameris uel amere, *tu sii, sie, o sia amato*. amemur, *quello sia amato*. Et pluraliter utinā amemur, *Dio uoglia che noi siamo amati*. amemini, *voi siate amati*. amentur, *quelli siano amati*.

Subiūctiuo mō, tēpore præsenti, singulariter cū amer, *conciosia cosa che io sia amato*. ameris uel amere, *tu sia amato*. ame tur, *quello sia amato*. Et plu. cum amemur, *conciosia cosa che noi*

siamo

siamo amati. amemini, *voi siate amati,* amētur, *quelli siano amati.* Præterito imperfecto singulariter, cū amarer, *conciosia cosa che io fossi & sareī amato.* amareris vel amarere, *tu fosti & sarestì amato.* amaretur, *quello fosse & sarebbe amato.* Et pluraliter cū amaremur, *cōciosia cosa che noi fossimo & sarēmo amati* amaremini, *uoi foste & sareste amati.* amarētur, *quelli fossero & sarebbono amati.* Præterito pfecto singulariter, cū amatus sim vel fuerim, *conciosia cosa che io sia stato amato.* amatus sis vel fueris, *tu sii stato amato.* amatus sit vel fuerit, *quello sia stato amato.* Et plu. cum amati simus vel fuerimus, *conciosia cosa che noi siamo stati amati.* amati sitis vel fueritis, *uoi siate stati amati.* amati sint vel fuerint, *quelli siano stati amati.* Præterito plusquam perfecto, singulariter cum amatus essem vel fuissem, *conciosia cosa che io fossi & sarei stato amato.* amatus esses vel fuisses, *tu fosti & saresti stato amato.* amatus esset vel fuisset, *quello fosse & sarebbe stato amato.* Et plu. cū amati essemus vel fuissemus, *conciosia cosa che noi fossimo & saremmo stati amati.* amati essetis vel fuissetis, *voi foste, & sareste stati amati.* amati essent vel fuissent, *quelli fossero & sarebbono stati amati.* Futuro sing. cū amatus ero vel fuero, *conciosia cosa che io sarò stato amato.* amatus eris vel fueris, *tu sarai stato amato.* amatus erit vel fuerit, *quello sarà stato amato.* Et plu. cum amati erimus, vel fuerimus, *conciosia cosa che noi saremo stati amati.* amati eritis vel fueritis, *voi sarete stati amati.* amati erunt vel fuerint, *quelli saranno stati amati.*

Infinitiuo modo tēpore præsenti, & preterito imperfecto sine numeris & personis. amari, *essere amato.* Præterito perfecto, & plusquā perfecto amatū esse vel fuisse, *essere stato amato.* Futuro amatū iri, *hauere ad essere amato.* Spero Ioannē amatum iri a patre. *Io spero Gionanni hauer ad esser amato dal suo padre.*

Participia. amatus, *chi è amato, ò chi è stato amato,* amandus, *ad essere amato.*

ACTIVA SECVNDAE CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, doceo, *insegno,* doces, docet. Et pluraliter docemus, docetis, docent.

docet. Præterito imperfecto, singulariter, docebam, docebas, docebat. Et pluraliter docebamus, docebatis, docebant. Præterito perfecto, singulariter docui, docuisti, docuit. Et pluraliter docuimus, docuistis, docuerũt vel docuere. Præterito plusquam perfecto, singulariter, docueram, docueras, docuerat. Et pluraliter, docueramus, docueratis, docuerant. Futuro, singulariter, docebo, docebis, docebit. Et pluraliter docebimus, docebitis, docebunt.

Imperatiuo modo, tempore pręsenti, singulariter, tu doce, ille doceat. Et pluraliter, doceamus, docete, doceant. Futuro, singulariter, tu doceto, ille doceto. Et pluraliter doceamus, docetote, docento.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter, utinã docerem, doceres, doceret. Et pluraliter, utinam doceremus, doceretis, docerent. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, singulariter, utinam docuissem, docuisses, docuisset. Et pluraliter, utinam docuissemus, docuissetis, docuissent. Futuro, singulariter utinam doceam, doceas, doceat. Et pluraliter, utinam doceamus, doceatis, doceant.

Subiunctiuo modo, tempore pręsenti singulariter, cum doceam, doceas, doceat. Et pluraliter, cum doceamus, doceatis, doceant. Præterito imperfecto, singulariter, cum docerẽ, doceres, doceret. Et pluraliter, cũ doceremus, doceretis, docerent. Præterito perfecto, singulariter, cum docuerim, docueris, docuerit. Et pluraliter, cum docuerimus, docueritis, docuerint. Præterito plusquã perfecto, singulariter, cum docuissem, docuisses, docuisset. Et plurtliter, cum docuissemus, docuissetis, docuissent. Futuro, singulariter, cũ docuero, docueris, docuerit. Et pluraliter, cum docuerimus, docueritis, docuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, docere. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, docuisse. Futuro, doctum ire, uel docturum esse.

Gerundia, docendi, docendo, docendum.
Supina, doctum, doctu.
Participia, docens, docturus.

PASSIVA.

INdicatiuo modo, tempore præſenti,ſingulariter,doceor, doceris uel docere,docetur. Et pluraliter docemur, docemini,docentur.Præterito imperfecto, ſingulariter docebar, docebaris uel docebare,docebatur.Et pluraliter docebamur,docebamini,docebantur. Præterito perfecto, ſingulariter doctus ſum uel fui,doctus es uel fuiſti, doctus eſt uel fuit.Et pluraliter docti ſumus uel fuimus, docti eſtis uel fuiſtis, docti ſunt,fuerunt uel fuere.Præterito plusquam perfecto,ſingulariter doctus eram uel fueram, doctus eras uel fueras, doctus erat uel fuerat. Et pluraliter docti eramus uel fueramus,docti eratis uel fueratis, docti erant uel fuerant. Futuro ſingulariter, docebor,doceberis uel docebere, docebitur. Et pluraliter docebimur,docebimini,docebuntur.

Imperatiuo modo,tempore præſenti,ſingulariter tu docere, ille doceatur.Et pluraliter doceamur, doceamini, doceantur.Futuro ſingulariter,docetor tu, docetor ille.Et pluraliter doceamur, doceaminor, docentor.

Optatiuo modo,tempore præſenti, & præterito imperfecto, ſingulariter utinam docerer, docereris uel docerere, doceretur. Et pluraliter utinam doceremur, doceremini,docerentur. Præterito perfecto,& pluſquam perfecto,ſingulariter utinam doctus eſſem uel fuiſſem, doctus eſſes uel fuiſſes,doctus eſſet vel fuiſſet. Et pluraliter utinam docti eſſemus vel fuiſſemus,docti eſſetis uel fuiſſetis, docti eſſent uel fuiſsent. Futuro ſingulariter, utinam docear, docearis uel doceare, doceatur. Et pluraliter utinam doceamur doceamini doceantur.

Subiunctiuo modo,tempore pręſenti,ſingulariter cum docear, docearis uel doceare,doceatur.Et pluraliter cum doceamur,doceamini,doceantur.Præterito imperfecto, ſingulariter cum docerer,docereris uel docerere, doceretur. Et pluraliter cum doceremur,doceremini,docerentur. Præterito perfecto ſingulariter,cum doctus ſim uel fuerim,doctus ſis uel fueris,doctus ſit uel fuerit.Et pluraliter cum docti ſimus uel fue-

rimus, docti sitis, uel fueritis, docti sint, uel fuerint. Præterito plusquam perfecto, singulariter cũ doctus essem, uel fuissem. doctus esses, uel fuisses, doctus esset, uel fuisset. Et pluraliter, cum docti essemus uel fuissemus, docti essetis uel fuissetis, docti essent uel fuissent. Futuro, singulariter cum doctus ero uel fuero, doctus eris uel fueris, doctus erit uel fuerit, Et pluraliter cum docti erimus uel fuerimus, docti eritis uel fueritis, docti erunt uel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, doceri. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, doctum esse uel fuisse, Futuro, doctum iri, uel docendum esse.

Gerundia, docendi, docendo, docendum.

Supina, doctum, doctu.

Participia, doctus, & docendus.

ACTIVA TERTIAE CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter lego, legis, legit. Et pluraliter legimus, legitis, legunt. Præterito imperfecto. singulariter legebam, legebas, legebat. Et pluraliter legebamus, legebatis, legebant. Præterito perfecto singulariter legi, legisti, legit. Et pluraliter legimus, legistis, legerunt uel legere, Præterito plusquam perfecto, singulariter legeram, legeras, legerat. Et pluraliter legeramus, legeratis, legerant. Futuro singulariter legam, leges, leget. Et pluraliter legemus, legetis, legent.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu lege, ille legat, Et pluraliter legamus, legite, legant. Futuro singulariter legito tu, legito ille. Et pluraliter legamus, legitote, legunto.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam legerem, legeres, legeret. Et pluraliter utinam legeremus, legeretis, legerent. Præterito perfecto, & plusquã perfecto, utinam legissem, legisses, legisset. Et pluraliter utinam legissemus, legissetis, legissent. Futuro, singulariter,

riter, utinam legam, legas, legat. Et pluraliter, utinam legamus,legatis,legant.

Subiunctiuo modo,tempore præsenti, singulariter cum legam,legas, legat. Et pluraliter cum legamus, legatis, legant. Præterito imperfecto, singulariter cum legerem, legeres, legeret.Et pluraliter cum legeremus,legeretis, legerent. Præterito perfecto, singulariter cũ legerim, legeris, legerit. Et pluraliter cum legerimus,legeritis, legerint. Præterito plusquã perfecto,singulariter cum legissem, legisses, legisset, Et pluraliter,cum legissemus,legissetis, legissent. Futuro singulariter cum legero,legeris, legerit. Et pluraliter cum legerimus, legeritis,legerint.

Infinitiuo modo,tempore præsenti, & præterito imperfecto.legere.Præterito perfecto, & plusquam perfecto, legisse. Futuro,lectum ire,uel lecturum esse.

Gerundia,legendi,legendo,legendum.

Supina,lectum,lectu.

Participia,legens,& lecturus.

PASSIVA.

INndicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter legor, legeris uel legere, legitur. Et pluraliter legimur, legimini, leguntur. Præterito imperfecto, singulariter legebar, legebaris uel legebare, legebatur. Et pluraliter legebamur, legebamini, legebantur. Præterito perfecto, singulariter lectus sum uel fui, lectus es uel fuisti, lectus est uel fuit, Et pluraliter lecti sumus uel fuimus, lecti estis uel fuistis,lecti sunt,fuerunt uel fuere. Præterito plusquam perfecto,lectus eram uel fueram,lectus eras uel fueras, lectus erat uel fuerat. Et pluraliter lecti eramus uel fueramus, lecti eratis uel fueratis,lecti erant uel fuerant. Futuro singulariter legar,legeris uel legere, legetur. Et pluraliter legemur, legemini, legentur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu legere, ille legatur, Et pluraliter legamur, legimini,legantur.

Futuro singulariter, tu legitor, ille legitor. Et pluraliter legamur, legiminor, leguntor.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam legerer, legereris uel legerere, legeretur. Et pluraliter, utinam legeremur, legeremini, legerentur. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, singulariter utinam lectus essem uel fuissem, lectus esses uel fuisses, lectus esset uel fuisset. Et pluraliter, utinam lecti essemus uel fuissemus, lecti essetis uel fuissetis, lecti essent uel fuissent. Futuro utinam, legar, legaris uel legare, legatur. Et pluraliter utinã legamur, legamini, legantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cum legar, legaris uel legare, legatur. Et pluraliter cum legamur, legamini, legantur. Præterito imperfecto, singulariter cum legerer, legereris uel legerere, legeretur. Et pluraliter cum legeremur, legeremini, legerentur. Præterito imperfecto, singulariter cum lectus sim uel fuerim, lectus sis uel fueris, lectus sit uel fuerit. Et pluraliter cum lecti simus uel fuerimus, lecti sitis uel fueritis, lecti sint uel fuerint. Præterito plusquam perfecto, singulariter cum lectus essem uel fuissem, lectus, esses uel fuisses, lectus esset uel fuisset, Et pluraliter, cum lecti essemus uel fuissemus, lecti essetis uel fuissetis, lecti essēt uel fuissent. Futuro singulariter, cum lectus ero uel fuero, lectus eris uel fueris, lectus erit uel fuerit. Et pluraliter cũ lecti erimus vel fuerimus, lecti eritis uel fueritis, lecti erunt uel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, legi. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, lectum esse uel fuisse. Futuro, lectum iri, uel legendum esse.

Gerundia, legendi, legendo, legendum.

Supina, lectum, lectu.

Participia, lectus, & legendus.

ACTIVA QVARTAE CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo, tempore præsenti singulariter audio, audis, audit, Et plural. audimus, auditis, audiunt. Præterito

imperfecto singulariter, audiebam, audiebas, audiebat. Et pluraliter audiebamus, audiebatis, audiebant. Præterito perfecto singulariter audiui, audiuisti, audiuit. Et pluraliter audiuimus, audiuistis, audiuerunt, vel audiuere. Preterito plusquam perfecto, singulariter audiueram, audiueras, audiuerat. Et pluraliter audiueramus, audiueraris, audiuerant. Futuro, singulariter audiam, audies, audiet. Et pluraliter audiemus, audietis, audient.

Imperatiuo modo, tempore præsenti singulariter, tu audi, ille audiat, & pluraliter audiamus, audite, audiant. Futuro singulariter tu audito, ille audito. Et pluraliter audiamus, auditote, audiunto.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam audirem, audires, audiret. Et pluraliter vtinam audiremus, audiretis, audirent. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, singulariter vtinam audiuissem, audiuisses, audiuisset. Et pluralirer, vtinā audiuissemus, audiuissetis, audiuissent. Futuro, singulariter utinam audiam. audias, audiat. Et pluraliter utinam audiamus, audiatis, audiant.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cum audiam, audias, audiat. Et pluraliter cum audiamus, audiatis, audiant. Præterito imperfecto, singulariter cum audirem, audires, audiret. Et plnraliter cum audiremus, audiretis, audirent. Præterito perfecto, singulariter cum audiuerim, audiueris, audiuerit. Et pluraliter cum audiuerimus, audiueritis, audiuerint. Præterito plusquam perfecto singulariter, cum audiuissem, audiuisses, audiuisset. Et pluraliter, cum audiuissemus, audiuissetis, audiuissent. Futuro singulariter, cum audiuero, audiueris, audiuerit. Et pluraliter cum audiuerimus, audiueritis, audiuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, audire, Præterito perfecto, & plusquam perfecto, audiuisse. Futuro, auditum ire, uel auditurum esse.

Gerundia, audiendi, audiendo, audiendum.

Supina. auditum, auditu.

Participia, audiens, auditurus.

PASSIVA.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter audior, audiris uel audire, auditur. Et pluraliter audimur, audimini, audiuntur. Præterito imperfecto, singulariter audiebar, audiebaris, audiebare, audiebatur. Et pluraliter, audiebamur, audiebamini, audiebantur. Prǽterito perfecto, singulariter auditus sum uel fui, auditus es uel fuisti, auditus est uel fuit. Et pluraliter auditi sumus uel fuimus, auditi estis uel fuistis, auditi sunt fuerũt uel fuere. Præterito plusquã perfecto singulariter auditus eram uel fuerã, auditus eras uel fueras, auditus erat uel fuerat. Et pluraliter auditi eramus, uel fueramus, auditi eratis uel fueratis, auditi erant uel fuerant. Futuro singulariter, audiar, audieris uel audiere, audietur. Et pluraliter audiemur, audiemini, audientur.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu audire, ille audiatur. Et pluraliter audiamur, audimini, audiantur. Futuro singulariter, tu auditor, ille auditor. Et pluraliter audiamur, audiminor, audiuntor.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter, utinam audirer, audireris uel audirere, audiretur. Et pluraliter utinam audiremur, audiremini, audirentur. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, singulariter vtinam auditus essem vel fuissem, auditus esses vel fuisses, auditus esset uel fuisset. Et pluraliter utinam auditi essemus uel fuissemus, auditi essetis uel fuissetis, auditi essent uel fuissent. Futuro singulariter, utinam audiar, audiaris uel audiate, audiatur. Et pluraliter, utinam audiamur, audiamini, audiantur.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter cum audiar, audiaris, uel audiare, audiatur. Et pluraliter cum audiamur, audiamini, audiantur. Præterito imperfecto, singulariter cum audirer, audireris uel audirere, audiretur. Et pluraliter cum audiremur, audiremini, audirentur. Præterito perfecto, singulariter cum auditus sim uel fuerim, auditus sis uel fueris, auditus sit uel fuerit. Et pluraliter cum auditi simus

mus uel fuerimus, auditi sitis uel fueritis, auditi sint uel fuerint. Præterito plusquam perfecto, singulariter cum auditus essem uel fuissem, auditus esses uel fuisses, auditus esset uel fuisset. Et pluraliter cum auditi essemus uel fuissemus, auditi essetis uel fuissetis, auditi essent uel fuissent. Futuro singulariter, cum auditus ero uel fuero, auditus eris uel fueris, auditus erit uel fuerit. Et pluraliter cum auditi erimus uel fuerimus, auditi eritis uel fueritis, auditi erunt uel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto audiri. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, auditum esse uel fuisse. Futuro auditum iri uel audiendum esse.

Gerundia, audiendi, audiendo, audiendum.
Supina, auditum, auditu.
Participia, auditus, audiendus.

F E R O.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, fero, fers, fert. Et pluraliter ferimus, fertis, ferunt. Præterito imperfecto, singulariter ferebam, ferebas, ferebat. Et pluraliter ferebamus, ferebatis, ferebant. Præterito perfecto, singulariter tuli, tulisti, tulit. Et pluraliter tulimus, tulistis, tulerunt uel tulere. Præterito plusquam perfecto, singulariter tulerā, tuleras, tulerat. Et pluraliter tuleramus, tuleratis, tulerant. Futuro singulariter feram, feres, feret. Et pluraliter feremus, feretis, ferent.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu fer, ille ferat. Et pluraliter feramus, ferte, ferant. Futuro singulariter tu ferto, ille ferto. Et pluraliter feramus, fertote, feruntо.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto singulariter vtinam ferrem, ferres, ferret. Et pluraliter vtinam ferremus, ferretis, ferrent. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, singulariter vtinā tulissem, tulisses, tulisset. Et pluraliter utinā tulissemus, tulissetis, tulissēt. Futuro, singula-

riter vtinam feram, feras, ferat. Et pluraliter vtinam feramus, feratis, ferant.

Subiunctiuo modo tempore præsenti, singulariter cum feram, feras, ferat. Et pluraliter, cum feramus, feratis, ferant. Præterito petfecto, singulariter cum ferrem, ferres, ferret. Et pluraliter cum ferremus, ferretis, ferrent. Præterito imperfecto, singulariter cum tulerim, tuleris, tulerit. Et pluraliter cum tulerimus, tuleritis, tulerint. Præterito plusquam perfecto, singulariter cum tulissem, tulisses. tulisset. Et pluraliter cum tulissemus, tulissetis, tulissent. Futuro singulariter, cum tulero, tuleris, tulerit. Et pluraliter cum tulerimus, tuleritis, tulerint.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, ferre. Præterito perfecto, & plusquam perfecto tulisse. Futuro latum ire, uel laturum esse.

Gerundia, ferendi, ferendo, ferendum.

Supina, latum, latu. Participia, ferens, & laturus.

FEROR.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, Feror, ferris uel ferre, fertur. Et pluraliter ferimur, ferimini, feruntur. Præterito imperfecto singulariter, ferebar, ferebaris uel ferebare, ferebatur. Et pluraliter ferebamur, ferebamini, ferebātur. Præterito imperfecto singulariter latus sum vel fui, &c. Præterito plusquam perfecto, singulariter latus eram vel fueram, &c. Futuro singulariter ferar, fereris, uel ferere, feretur. &c.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, singulariter tu fer, ille feratur. Et pluraliter feramur, ferimini, ferantur. Futuro singulariter, tu fertor, ille fertor. Et pluraliter feramur, feriminor, feruntor.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter utinam ferrer, ferreris uel ferrere, ferretur, &c. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, singulariter vtinam latus essem uel fuissem. Futuro singulariter, utinam ferar, feraris, uel ferare, feratur. Et pluraliter utinam, feramur, feramini, ferantur.

Subiun-

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, singulariter, cum ferar, feraris uel ferare, feratur &c. Præterito imperfecto, singulariter, cum ferrer, ferreris uel ferrere, ferretur &c. Præterito perfecto singulariter, cum latus sim uel fuerim &c. Præterito plusquã perfecto, singulariter, cũ latus essem uel fuissem &c. Futuro singulariter, cum latus ero uel fuero &c.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, ferri. Præterito perfecto & plusquam perfecto, latum esse uel fuisse. Futuro, latum iri, uel ferendum esse.

Gerundia, ferendi, ferendo, ferendum.

Supina latum, latu.

Participia latus, & ferendus.

VOLO.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, uolo uis vult. Et pluraliter uolumus vultis volunt. Præterito imperfecto, singulariter uolebam uolebas uolebat &c. Præterito perfecto, volui uoluisti &c. Præterito plusquam perfecto singulariter, uolueram uolueras &c. Futuro, singulariter, volam voles volet &c. Imperatiuo caret.

Optatiuo modo, tempore, præsenti & præterito imperfecto, singulariter utinam vellem velles vellet. Et pluraliter vtinam vellemus velletis vellent. Præterito perfecto & plusquã perfecto, singulariter vtinam voluissem &c. Futuro, singulariter, utinam velim velis velit. Et pluraliter vtinam velimus velitis velint.

Subiunctiuo, cũ velim, vellẽ, voluerim, voluissem, voluero

Infinitiuo uelle, uoluisse, sine Futuro.

Gerundia, uolendi uolendo uolendum. Supinis caret.

Participium, uolens, tantum.

Sic malo. At Nolo, in Imperatiuo habet noli, nolite, nolito, nolitote.

EDO.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, singulariter, Edo, es, est. Et pluraliter edimus editis edũt, Præterito imperfecto, singu-

ſingulariter edebam edebas edebat &c.Præterito perfecto,ſingulariter,edi,ediſti &c.Præterito pluſquã perfecto, ſingulariter,ederã ederas ederat.Futuro ſingnlariter edã edes edet &c.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter es, uel ede,ille edat. Et pluraliter edamus, eſte vel edite, edant.Futuro,ſingulariter,tu eſto vel edito,ille eſto vel edito. Et pluraliter edamus, eſtote vel editote, edunto.

Optatiuo modo, tempore præſenti,& præterito imperfecto,ſingulariter, vtinam eſſem eſſes eſſet.Et pluraliter, vtinã eſſemus eſſetis eſſent. Præterito perfecto,& pluſquam perfecto, ſingulariter, vtinam ediſſem ediſſes ediſſet.Et pluraliter vtinã ediſſemus &c.Futuro,ſingulariter,vtinam edam, edas, edat. Et pluraliter,vtinam edamus &c.

Subiunctiuo modo,tempore præſenti, ſingulariter cum edam edas &c.Præterito imperfecto,ſingulariter, cum eſſem eſſes &c. Præterito perfecto, ſingulariter, cum ederim &c Præterito pluſquam perfecto, cum ediſſem &c.Futuro cum edero &c.

Infinitiuo modo, tempore præſenti,& præterito imperfecto eſſe.Præterito perfecto,& pluſquam perfecto,ediſſe.Futuro,eſum ire.vel eſurum eſſe.

Gerundia,edendi edendo edendum.

Supina,eſum,eſu.Eſtum autem exoleuit.

Participia,edens,eſurus.

EDOR.

INdicatiuo modo,tempore præſenti, ſingulariter,edor ederis uel edere,editur uel eſtur.Et pluraliter edimur &c. Præterito imperfecto,ſingulariter, edebar, edebaris uel edebare. &c.Præterito perfecto ſingulariter,eſus ſum uel fui &c.Præterito pluſquam perfecto. eſus eram uel fueram &c.Futuro ſingulariter,edar,ederis,uel edere edetur &c.

Imperatiuo modo,tempore præſenti ,tu edere, ille edatur. Et pluraliter edamur,edamini,edantur. Futuro,ſingulariter, tu eſtor,uel editor &c.

Optatiuo modo,utinã ederer,eſus eſſem uel fuiſſem,edar,

edaris,

edaris, vel edare &c.

Subiunctiuo modo, cum edar, ederer, esus sim vel fuerim, esus essem vel fuissem, esus ero vel fuero.

Infinitiuo, edi, esum esse vel fuisse, esum iri, vel edēdū esse.

Gerundia, edendi edendo edendum.

Supina, esum, esu.

Participia, esus & edendus.

EO.

EO, ibam, iui, iueram, ibo. I, ito. Vtinam irem iuissem, eam. Cum eam, irem, iuerim, iuissem, iuero. Ire, iuisse, iturum esse. Eundi, eundo eundum. Itum, itu. Iens, iturus.

GAVDEO.

GAudeo, gaudebam, gauisus sum vel fui, gauisus eram vel fueram; gaudebo. Gaude, gaudeto: Vtinam gauderem, gauisus essem vel fuissem, gaudeam. Cum gaudeam, gauderem, gauisus sim vel fuerim, gauisus essem vel fuissem, gauisus ero vel fuero. Gaudere, gauisum esse uel fuisse. Gaudendi gaudendo gaudendum. Gauisum gauisu. Gaudens, gauisus & gauisurus.

FIO.

FIo, fiebam, factus sum vel fui, factus eram uel fueram, fiam, Fiat, fito. Vtinam fierem, factus essem vel fuissem, fiam. Cum fiam, fierem, factus sim uel fuerim, factus essem uel fuissem, factus ero uel fuero. Fieri factum esse uel fuisse, factum iri vel faciendum esse. Gerundiis, supinis, & participiis caret.

VAENEO.

VAeneo, vęnibā, vænij, vænieueram, vænibo. Væni, vænito. Vtinam vænirem, væniuissem, væneam. Cum væneam, vænirem,

uænirem, væniuerim, væniuissem væniuero. Vænire, uæniuisse, uænum ire. Gerundiis caret. Supinum uænum tantum, & sine participiis.

MEMINI.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, & præterito perfecto singulariter, memini meministi meminit. Et pluraliter, meminimus meministis meminerunt uel meminere. Præterito imperfecto & plusquam perfecto, singulariter, memineram memineras meminerat. Et pluraliter, memineramus memineratis meminerant.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, futuro singulariter, memento tu, ille memento. Et pluraliter uos mementote.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, & perfecto, ac plusquam perfecto, utinam meminissem, meminisses meminisset. Et pluraliter, utinam meminissemus &c.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, singulariter, cum meminerim memineris &c. Præterito imperfecto & plusquam perfecto, singulariter, cum meminissem meminisses &c. Fururo indicatiui, & subiunctiui, singulariter, cum meminero memineris &c.

Infinitiuo modo, tempore presenti, & præterito imperfecto, perfecto. & plusquam perfecto, meminisse. Cæteris caret.

Sic cœpi, Noui, Pepigi, Odi: sed sine imperatiuo.

IMPERSONALE ACTIVAE VOCIS.

INndicatiuo modo, tempore presenti, Oportet, *bisogna*, Preterito imperfecto, oportebat, *bisognaua*. Præterito perfecto, oportuit, *bisognò*. Præterito plusquam perfecto, oportuerat, *haueua bisognato*. Futuro oportebit, *bisognerà*.

Imperatiuo modo, tempore præsenti, Oporteat *bisogni*.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, vtinã, oporteret. *Dio uolesse, che bisognasse*. Præterito perfecto & plusquam perfecto, utinam, oportuisset, *Dio uolesse che fosse.*

fosse bisognato. Futuro utinam oporteat. *Dio uoglia che bisogni.*

Subiunctiuo modo tempore præsenti cum oporteat, *conciosia che bisogni.* Præteriito imperfecto cum oporteret, *conciosia cosa che bisognasse & bisognerebbe.* Præterito perfecto cũ oportuerit, *conciosia che fussi bisognato.* Præterito plusquã perfecto cum oportuisset, *conciosia cosa che hauesse bisognato.* Futuro cum oportuerit, *conciosia cosa che bisognerà.*

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto oportere. *bisognare.* Præterito perfecto & plusquam perfecto oportuisse, *hauere bisognato.*

IMPERSONALE PASSIVAE VOCIS.

INdicatiuo modo, tempore presenti amatur, *si ama.* Præterito imperfecto amabatur, *si amaua.* Præterito perfecto amatum est uel fuit, *si è amato.* Præterito plusquam perfecto, amatum erat uel fuerat, *si era amato.* Futuro amabitur, *si amerà.*

Imperatiuo modo, tempore præsenti ad secundam & tertiam personam, ametur, *amesi.* Futuro amator, *ameràssi.*

Optatiuo modo, tẽpore præsenti & præterito imperfecto utinam amaretur, *Dio uolesse che se amasse.* Præterito perfecto, & plusquam perfecto, vtinam amatum esset vel fuisset, *Dio uolesse che se hauesse amato.* Futuro utinam ametur, *Dio uoglia che si ami.*

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cum ametur, *conciosia cosa che si ami.* Præterito imperfecto cum amaretur, *conciosia cosa che se amasse.* Præterito perfecto cum amatum sit uel fuerit, *conciosia cosa che se habbia amato.* Præterito plusquã perfecto cum amatum esset uel fuisset, *conciosia cosa che se hauesse amato.* Futuro cum amatum erit uel fuerit, *conciosia cosa che se hauerà amato.*

Infinitiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, sine numeris & personis, amari, *amarse.* Preterito imperfecto & plusquam perfecto, amatum esse uel fuisse, *hauerse amato.* Futuro amatum iri, *hauerse ad amare.*

CON-

CONTINGIT.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, contingit. Præterito imperfecto, contingebat. Præterito perfecto contigit. Præterito plusquam perfecto, contigerat. Futuro, continget.

Imperatiuo modo, tēpore pręsenti, contingat, sine futuro.

Optatiuo modo, tempore præsenti, & præterito imperfecto, utinā contingeret. Præterito perfecto & plusquam perfecto, utinam contigisset. Futuro utinam contingat.

Subiunctiuo modo, tempore præsenti, cum contingat. Pręterito imperfecto, cum contingeret. Præterito perfecto, cum contigerit. Præterito plusquam perfecto, cum contigisset. Futuro, cum contigerit.

Infinitiuo modo, tempore præsenti, contingere. Præterito perfecto, & plusquam perfecto, contigisse. Cæteris caret.

ITVR.

INdicatiuo modo, tempore præsenti, itur, ibatur, itum est uel fuit, itum erat uel fuerat, ibitur,

Imperatiuo, eatur, tantum.

Optatiuo, utinam iretur, itum esset uel fuisset, eatur.

Subiunctiuo cum eatur, iretur, itum sit vel fuerit, itum esset uel fuisset, itum erit uel fuerit.

Infinitiuo iri, itum esse uel fuisse, itum iri &c.

DE OCTO PARTIBVS ORATIONIS.

DE LITERIS.

QVOT sunt literæ, quibus Latini utuntur? Viginti duæ. Quæ? a, b, c, d, e, f, g, i, K, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, x, y, z.

Quotuplices sunt literę? Duplices. Quomodo? Vocales & consonantes. Quot sunt uocales? Quinque.

Quinque. Quæ? a,e,i,o,u,& una Græca ypsilon.

Quot sunt consonantes? Sexdecim, reliqua à uocalibus, b, c,d,f,g,K,l,m,n,p,q,r,s,t,x z.

Quotuplices sunt consonantes? Duplices. Quomodo? mutæ & semiuocales.

Quot sunt mutæ? Nouem, b,c,d, f,g,K.p,q,t.

Quot sunt semiuocales? Septem, l,m,n,r,s,x, z.

Quotuplices sunt semiuocales? Duplices. Quomodo? Liquidæ & duplæ. Quot sunt liquidæ? Duæ, l, & r.

Quot suut duplę? Duæ, x, & z. Quot sunt diphthongi? Quatuor. Quæ? æ, œ, au, eu, & in nonnullis *ει* Græca. Vt Aeneas, cœna, audio, euge, treis.

Partes orationis quot sunt? Octo. Quæ? Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Præpositio, Aduerbium, Interiectio, & Coniunctio.

Quot ex his declinantur? Quatuor. Quæ? Nomen, Pronomen, Verbum, & Participium.

Quot non declinantur; Quatuor, Quæ? Præpositio. Aduerbium, Interiectio, & Coniunctio.

Ex his quæ declinantur, quot sunt principales? Duę, Quæ? Nomen & Verbum.

Quot casuales? Tres, Quæ? Nomen, Pronomen, & Participium.

NOMEN.

Nomen quid est? Pars orationis, quæ declinata casibus propriè, communiterue, corpus aut rem significat.

Quotuplex est nomen? Duplex. Quomodo? Substantiuũ, & adiectiuum.

Quod est nomen substantiuum? Quod adiectiuo substat, & declinatur per unam generis notam tantum: aut per duas ad summum, ut hic uir, hæc fęmina, hoc mancipium, hic & hæc sacerdos.

Quid est nomen adiectiuũ? Quod substantiuo adiicitur, sine quo nõ cõsistit in oratione, & declinatur per tres generis notas

notas, uel per tres diuersas uoces sine notis generum, ut hic & hæc & hoc felix, bonus bona bonum.

Nomini quot accidunt? Sex? Quæ? Qualitas, species, genus, numerus, figura, casus, cum declinatione.

Quot sunt qualitates nominum? Duæ. Quæ? Propria & Appellatiua. Propria, quæ uni tantum conuenit, ut Virgilius. Appellatiua, quæ pluribus, ut poeta.

Quot sunt uniuersim species nominum? Duæ. Quæ? Primitiua, & deriuatiua. Primitiua, quæ non aliunde deriuatur, ut poeta. Deriuatiua, quæ aliunde deriuatur, ut poeticus.

Genera nominum quot sunt? Septem. Quæ? Masculinum, fœmininum, neutrum, commune, omne, promiscuum, & incertum. Masculinum, quod declinatur cum hic, ut hic poeta. Fœmininum, quod declinatur cum hæc, ut hæc poetria. Neutrum, quod declinatur cum hoc, ut hoc poema. Commune, quod declinatur cum hic & hæc, ut hic & hæc sacerdos, hic & hæc coniiua. Omne, quod declinatur cum hic & hæc, & hoc, ut hic & hæc & hoc felix, hic & hæc & hoc expers. Promiscuū quod sub una generis nota marem & fœminam significat: ut hic olor, hæc aquila. Incertum, quod declinatur, cum hic uel hæc, ut hic uel hæc finis, hic uel hæc cortex.

Numeri nominum quot sunt? Duo. Singularis, & pluralis. poeta, utrius est numeri, singularis ne an pluralis? Singularis. Quid ita? Quia singulariter declinatur. Poetarum pluralis, quia pluraliter declinatur.

Figuræ nominum quot sunt? Duæ. Quæ? Simplex & Composita. Simplex, quæ non potest diuidi in partes significatiuas, & prioris sensus capaces, ut animus. Composita, quæ potest diuidi in partes significatiuas, & prioris sensus capaces, ut magnanimus, ex magnus, & animus.

Casus nominum quot sunt? Sex. Qui? Nominatiuus, genitiuus, datiuus, accusatiuus, uocatiuus, & ablatiuus.

Qui casus dicuntur recti? Nominatiuus, & uocatiuus. Qui obliqui? Genitiuus, datiuus, accusatiuus, & ablatiuus.

Poeta cuius est? Nominatiui, seu uocatiui, seu ablatiui. Quia in his casibus declinando reperitur, & per eorum articulum Italicè interpretatur, ut poeta, *il poeta*, a poeta, *dal*

poeta,

poeta, o dallo poeta.

Poetæ cuius casus? Genitiui, uel datiui, singulari numero: aut nominatiui seu vocatiui, & plurali numero: hoc uel Italico articulo indicante: ut, poetæ, *dello poeta*, genitiui. Poetę, *al, o allo poeta*. datiui est casus singularis numeri. Poetæ, *i, li, & gli poeti*. Nominatiui casus, pluralis numeri, o Poetæ, *o poeti*. vocatiui eiusdem numeri.

Quot sunt declinationes nominum? Quinque. Quæ? Prima, secunda, tertia, quarta & quinta.

Prima, cuius genitiuus singularis desinit in æ diphthongum, ut poeta poetæ, Secunda, cuius genitiuus singularis desinit in i, ut dominus, domini. Tertia, cuius genitiuus singularis desinit in is, ut pater, patris. Quarta, cuius genitiuus singularis desinit in us, vt uisus, visus.

Quinta, cuius genitiuus singularis desinit in ei, ut res, rei.

PRONOMEN.

PRonomen quid est? Pars orationis quæ declinata casibus pro nomine proprio cuiusque accipitur, personasq; finitas recipit.

Quot sunt pronomina indubitata? Quindecim. Quæ? Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras.

Pronomini quot accidunt? Sex. Quæ? Species, genus, numerus, figura, persona, casus, cum declinatione.

Species pronominum quot sunt? Duæ, similiter ac nominum. Primitiua, ut ego, deriuatiua, ut meus.

Quot sunt pronomina primitiuæ speciei? Octo. Quæ? Ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, & is.

Quot sunt pronomina deriuatiuæ speciei? Septem. Quæ? Meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, uestras.

Vnde hæc deriuantur? A genitiuo trium primitiuorum, ego, tu, sui. Quomodo? A genitiuo mei uel mis, deriuatur meus, mea, meum. A genitiuo tui, vel tis, tuus. A genitiuo sui vel sis, suus. A genitiuo nostrum vel nostri, noster, & nostras. A genitiuo vestrum uel vestri, uester, & vestras. Quot sunt

genera pronominum? quatuor. Quæ? Masculinum, vt ille: Fœmininum, ut illa: Neutrum, vt illud: Omne ut ego; nostras.

Ille cur est generis masculini? Quia nomini generis masculini applicatur, ut ille puer. Ego, quare est omnis? Quia nominibus cuiusq; generis applicatur, vt ego vir, ego mulier, ego mancipium, ego conuiua, ego felix. Nostras, cur est omnis generis? Quia cum hic & hæc & hoc declinatur, ut hic & hæc & hoc nostras, hic & hæc & hoc vestras.

Numeri pronominum quot sunt? Duo. Singularis, vt ego: Pluralis, ut nos.

Figuræ pronominum quot sunt? Duæ. Simplex, ut is, ego: Composita, ut idem, egomet.

Quot sunt pronomina simplicia? Omnia illa quindecim.

Quot sunt personæ pronominum? Tres. Quę? Prima, quę significat rem de se loquentem, ut ego. Secunda, quæ significat rem ad quam dirigitur sermo, ut tu. Tertia, quæ significat rem de qua sermo habetur, ut ille.

Quot sunt pronomina primę personæ? unum. Quod? Ego.

Quot sunt secundæ? Vnum. Quod? Tu, cum uocatiuis à meus, noster, & nostras.

Quot sunt tertiæ? Reliqua omnia. Nam regula est,

Omnia nomina, pronomina, & participia, sunt tertiæ personæ: exceptis ego, quod est primę: tu quod est secundæ, & omni uocatiuo, qui semper est secundæ personæ.

Casus pronominum, quot sunt? Sex. Qui? Nominatiuus, ut meus: genitiuus, ut mei: datiuus, ut meo: accusatiuus, ut meũ: uocatiuus, ut o mi: ablatiuus ut a meo. Carent tamen uocatiuo omnia pronomina, præterquam tu, meus, noster, & nostras. Caret etiam nominatiuo & uocatiuo sui.

Declinationes pronominum quot sunt? Quatuor. Quæ? Prima, cuius genitiuus singularis desinit in i, ut ego mei, tu tui. Secunda, cuius genitiuus singularis desinit in ius syllabã, uel in ius diuisas syllabas: ut hic huius, ille illius. Tertia cuius genitiuus singularis desinit in i, æ, i, ut meus mea meum, mei meæ mei. Quarta, cuius genitiuus singularis desinit in atis, ut nostras nostratis.

Quot sunt pronomina primæ declinationis? Tria. Quæ?

Ego,

Ego,tu, sui. Quot sunt secundæ? Quinque. Quæ? Ille, iste, ipse,hic,& is.

Quot nomina declinantur per secundam declinationem pronominis? Octo. Quæ? unus, ullus, solus, alter, alius, totus, quis, uter, cum suis compositis.

Quot sunt pronomina tertiæ declinationis? Quinq;. Quæ? Meus, tuus, suus, noster, & uester.

Quot sunt quartæ? Duo. Quæ? nostras, & uestras.

VERBVM.

Verbum quid est? Pars orationis, quæ declinata modis & tẽporibus, aliquid agere, aut pati, aut neutrum significat. Quotuplex est verbum? Duplex. Personale & impersonale.

Quod est verbum personale: Quod habet certos numeros & personas, ut singulariter, amo, amas, amat. Et pluraliter amamus, amatis, amant.

Quod est impersonale? Quod nec numeros, nec personas habet certas, ut oportet, *il fa di bisogno*. amatur, *se ama*.

Quotuplex est uerbum impersonale? Duplex: Actiuæ uocis, & passiuæ uocis.

Quod est impersonale actiuæ vocis? Quod desinit in r, dicitur Italicè *per il*, ut oportet, *il fa di bisogno*.

Quod est impersonale passiuæ uocis? Quod desinit in tur, & dicitur Italicè *per se*, ut amatur, *se ama*.

Quot accidunt verbo? Octo. Quæ? genus, modus, tempus, numerus, persona, species, figura, coniugatio.

Quot sunt genera verborum? Quinque. Quę? Actiuum, passiuum, neutrum, deponens, commune.

Quid est verbum actiuum? Quod desinens in o, facit ex se passiuum in or, ut amo, amor.

Passiuũ, quod desinẽs in or, fit ab actiuo, ut amor ab amo.

Neutrum, quod desinens in o, non facit ex se passiuum in or, ut sto, curro: non enim dicimus, stor, curror.

Deponens, quod desinens in or, nec descendens ab actiuo habet actiui significationẽ, vt loquor, *io parlo*, nascor, *io nasco*.

Commune, quod desinens in or, nec descendens ab actiuo

habet actiui & passiui significationem, ut ueneror, *Io honoro & son honorato.*

Quot sunt modi verborum? quinque. Qui? indicatiuus, imperatiuus, optatiuus, subiunctiuus, & infinitiuus.

Indicatiuus, quo quid agitur, indicamus, vt amo.

Imperatiuus, quo ut aliquid fiat. imperamus, ut ama.

Optatiuus, quo aliquid fieri optamus, ut utinam amarē.

Subiunctiuus, qui ut absoluat sentētiam, alterum sibi subiungit uerbum: ut si legeris, audiam.

Infinitiuus, qui nec numerum nec personam definit, cum una uoce vtrunq; complectatur, & eget aliquo aliorum modorum, ut aliquid determinatum significet, ut cupio legere.

Quot sunt tempora verborum? Quinque. Quæ? Præsens, præteritum imperfectum, præteritum perfectum, præteritū plusquam perfectum, & futurum.

Præsens, quod rem nunc esse, uel geri significat, ut amo, *Io amo.*

Preteritum imperfectum, quod rem fuisse quidē incœptā, sed nondum tamen perfectam significat, vt amabā, *Io amaua.*

Præteritum petfectum, quod rem factam esse, & omnino absolutam significat, ut amaui. *Io amai, & ho amato.*

Præteritum plusquamperfectum, quod respectu præteriti imperfecti perfectiue, rem longe preteriisse significat, vt amaueram. *Io haueua amato.*

Futurum, quod rem futuram, aut in futurum gerendam significat, & quasi promittit, ut amabo. *Io amerò.*

Numeri uerborum quot sunt? Duo, Singularis, qui de vno loquitur, ut amo: Pluralis, qui de pluribus, ut amamus.

Personæ verborum quot sunt? Tres. Quæ? Prima, ut amo, secunda ut amas, tertia ut amat.

Amo, cur est primæ personæ? Quia tribuitur rei de se loquenti.

Amas cur est secundæ? Quia tribuitur rei ad quam dirigitur sermo.

Amat cur est tertiæ? Quia tribuitur rei de qua fit sermo.

Quot sunt species uerborum? Duæ. Primitiua, ut ferueo, Deriuatiua, ut feruesco.

Quot

Quot sunt figuræ verborum? Duæ. Simplex, ut amo: Composita, ut peramo.

Coniugationes uerborum quot sunt? Quatuor.

Prima, quæ terminat secundam personam singularem præsentis temporis indicatiui modi, as, syllaba producta, in uoce actiua: & aris vel are producta penultima in uoce passiua, vt amo amas, lætor lætaris, uel lætare.

Secunda, quæ secundam personam singularem præsentis temporis indicatiui modi terminat, es, syllaba producta, in voce actiua: & eris vel ere producta penultima in uoce passiua, ut doceo, doces, medeor, mederis vel medere.

Tertia, quæ secundam personam singularem præsentis temporis indicatiui modi terminat, is, syllaba correpta in voce actiua, & eris vel ere correpta penultima in voce passiua, vt lego legis, loquor loqueris vel loquere.

Quarta, quæ secundam personam singularem præsentis temporis indicatiui modi terminat, is, syllaba producta in uoce actiua, & iris, uel ire, producta penultima in voce passiua, vt audio audis, largior, largiris uel largire.

PARTICIPIVM.

Participium quid est? Pars orationis quæ declinatione per omnia nomen, tēpore, & significatione, citra modorum & personarum discrimen verbum, à quo descendit, imitatur.

Participio quot accidunt? Sex. Quæ? Tempus, significatio, genus, numerus, figura, casus, cum declinatione.

Quot sunt tempora participiorum? Quinque. Præsens & præteritum imperfectum simul, præteritū perfectum & plusquam perfectum simul: & futurum per se.

Quæ participia sunt præsentis & præteriti imperfecti temporis? Quæcunque exeunt in ans vel in ens, vt amans, legēs.

Quæ participia sunt præteriti perfecti, & plusquam perfecti temporis? Quæcunque exeunt in tus, uel sus, uel xus, vt amatus, uisus, nexus.

Quæ participia sunt futuri temporis? Quæcunque exeunt in rus, uel dus, ut amaturus, amandus.

Quot sunt significationes participiorum? Totidem, quot sunt verborum. Actiua, ut amans. Passiua, ut amatus. Neutra, vt sedens, profectus. Quæ participia sunt actiuæ significationis? Omnia in ans & in ens: item in rus, à uerbis actiuis, ut amans, legens, amaturus, lecturus: à neutris actionem significantibus, ut seruiens seruiturus: à uerbis deponentibus, ut loquens, loquuturus: & à uerbis communibus, ut criminans, criminaturus.

Quæ participia sunt passiuæ significationis? Omnia à uerbis passiuis, ut amatus, amandus: à neutris passionem significantibus, ut uapulans, uapulaturus: à deponentibus quæcunque futuri in dus reperiuntur, ut loquendus, sequendus: à cõmunibus in tus, & in xus, item in dus, ut ueneratus, ueneranduꝭ, amplexus, amplectendus.

Quæ sunt participia actiuæ & passiuæ significationis? Omnia in tus, uel xus. à uerbis communibus, ut criminatus, qui accusauit, & accusatus est. Nonnunquam & à verbis deponẽtibus, ut comitatus pro eo qui deduxerit, & pro eo qui deductus est, sic imitatus, & quædam alia.

Quæ sunt participia neutrę significationis? Quæcunque dicũtur à uerbis omnino neutrę significationis, siue in o, siue in or finitis, vt sedẽs, sessurus, proficiscẽs, ꝓfectus, ꝓfecturus.

Quot tempora participij trahuntur à verbo actiuo? Duo, quæ? Præsens in ans uel in ens, ut amans, uel legens, & futurum in rus, ut amaturus, lecturus.

Quot tempora participij trahuntur à verbo passiuo? Duo. Quæ? Præteritum in tus, uel in sus, uel in xus, ut amatus, læsus, nexus, & futurum in dus, ut amandus, legendus.

Quot tempora participij trahuntur à verbo neutro? Duo. Quæ? Præsens in ans, uel in ens, ut stans, currens: & futurum in rus, vt staturus, sessurus.

Quot tẽpora participij trahuntur à verbo deponẽti? Tria. Quæ. Præsens in ans, uel in ens, ut piscans, loquens: præteritum in tus, uel sus, ut loquutus, orsus: & futurum in rus, ut piscaturus, loquuturus. Sed huic accedit nonnũquam alterum futurum in dus, ut loquendus, imitandus.

Quot tẽpora participij trahuntur à vrbo communi? Quatuor.

tuor. Duo ex actiua significatione. Præsens in ans, uel in ens, ut criminans, largiens: futurum in rus, ut criminaturus, largiturus. Vnum ex pasśiua significatione, futurum in dus, vt criminandus, hortandus. Vnum ex vtraque, præteritum in tus, uel xus, ut criminatus, amplexus.

Genera participiorum quot sunt? Tria. Masculinum, ut amatus: fœmininum, ut amata: neutrum, ut amatum.

Amatus cur est masculini generis? Quia est prima uox adiectiui.

Amata cur est fœminini generis? Quia est secunda uox adiectiui.

Numeri participiorũ quot sunt? Duo. Singularis, & plural.

Amans cuius est numeri? Singularis. Quare? Quia singulariter declinatur.

Figuræ participiorum quot sunt? Duæ. Simplex, ut amans, legens: Composita ut adamans, negligens.

Casus participiorum quot sunt? Sex. Nominatiuus, ut amans: genitiuus, ut amantis: datiuus, ut amanti: accusatiuus, vt amantem: vocatiuus, ut o amans: ablatiuus, ut ab amante uel amanti.

Quot sunt declinationes participiorum? Tres. Quæ? Prima & secunda simul, vt amatus amata amatum, amati amatę amati. Tertia, per se: ut amans amantis. Nam omnia participia præteriti & futuri temporis sequuntur primam & secundam nominis declinationem. Præsentis uerò temporis omnia sequuntur tertiam. Atque hæc declinantur per tres generis notas, ut hic & hæc & hoc amans. Illa per tres diuersas voces sine generum notis, ut amatus amata amatum, amaturus amatura amaturum, amandus amanda amandum. Nempe omne participium propriè est adiectiuum.

PRAEPOSITIO.

Præpositio quid est? Pars orationis indeclinabilis, quæ alijs partibus orationis præponitur, aut per appositionem aut per compositionem.

Præpositioni quot accidunt? Vnum. Quod? Seruire casibus,

Et hoc est præpositionem aliis partibus orationis præponi per appositionem.

Quot casibus seruit præpositio? Duobus. Quibus? Accusatiuo, & ablatiuo.

Quæ seruiunt accusatiuo? Ad, aduersus, aduersum, contra, erga, cis, citra, ultra, trans, circiter, circum, circa, extra, intra, inter, ob, propter, penes, apud, per, secus, ante, post, pone, super, supra, infra, prope, iuxta, procul, secundum, versus, versum, usque.

Quæ seruiunt ablatiuo? A, ab, abs, cum, coram, clam, de, è, ex, pro, præ, palam, sine, absque tenus.

Sunt ne quæ vtrique casui præseruiant? Sunt. Quæ? In, sub, super, & subter.

Quid est præpositionem aliis partibus orationis præponi per compositionem? Præpositionem cum aliis partibus orationis, ut adduco, pertingo.

Ergo omnis præpositio nunc apponitur casui suo, nunc adhæret composito? Minimè verò: sed quædam hoc possunt, vt, ad, per, præter. Quædam semper habent casum suum, nec vllo modo componi possunt, vt apud, & penes. Quædam semper sunt in compositione, & nusquam in appositione: vt sunt hæ, di, dis, re, se, am, con: vt diduco, distraho, recipio, semoueo, ambio, congredior.

ADVERBIVM.

ADuerbium quid est? Pars orationis indeclinabilis, quũ nomini, tum verbo velut circunstantiam adiiciens.

Circunstantia est: vt quando, vbi, quantum, qualiter, quomodo, & huiusmodi: vt semper honoratus, heri lætus, hodie tristis, vbique puer, nusquam vir, parum uehemens, multum grauis, eleganter doctus, egregie candidus scripsit aliquando, passim se iactat, plurimum valet, satis scio, pulchrè loquitur.

Aduerbio quot accidunt? Tria. Quæ? Significatio, species, & figura.

Quot sunt significationes aduerbiorum? Ferè innumeræ, vt in

in tanta circunstantiarnm uarietate, temporis, loci, quantitatis, & cæterarum.

Da temporis, vt quando, heri, hodie, cras, pridie, postridie, quandiu, tantisper, paulisper, aliquantisper, quoties, sæpe, raro, subinde, nunquam, quousque, hactenus.

Da loci, ut hic, illic, inibi, nusquam, passim, ubique, intus, foris.

Da quantitatis, ut parum, minimè, maximè, summum, longissimè, omnino, plurimum, satis, tantum, quantum, aliquantum.

Da numeri, ut semel, bis, ter, quater, quinquies.

Da ordinis, ut primo, deinde, dehinc, deinceps, postremo, demum, denique, tandem.

Da qualitatis, ut doctè, pulchrè, scitè, appositè, fortiter, benè, malè.

Da interrogandi, ut cur, quare, quamobrem, quapropter quid ita, quin, pro cur non.

Da dubitandi, ut forsan, forsitan, fortassis, & fortasse.

Da separandi, ut seorsum, priuatim, speciatim, egregiè, nominatim.

Da congregandi, ut simul, vnà, pariter, uniuersum, coniunctim.

Da vocandi, ut o, heus.

Da negandi, ut non, haud, nequaquam.

Prohibitum est, ne.

Da affirmatiuè respõdendi. vt etiã, certè, ne, sic, ita, quidni.

Da confirmandi, ut profectò, sanè, planè, nempe, utique, nimirum.

Da iurandi, ut hercle, pol, ædepol, mediusfidius.

Da eligendi, ut potius, satius, potissimum, immo.

Da hortandi, ut eia, age, agite.

Da optandi, ut utinam, o, osi.

Da demonstrandi, vt en, ecce.

Da comparandi, ut magis, minus, maximè, minimum.

Da similitudinis, ut quasi, ceu, tanquam, ut uti, velut, ueluti, sicut, sicuti.

Da euentus, ut fortè, fortuito, forte fortuna.

Da

Da intendendi, ut ualde, magnopere, impense, longè, prorsus, omnino.

Da remittendi, ut sensim, paulatim, uix, ægrè, penè, ferè, temerè pro ferè.

Species aduerbiorum quot sunt? Duæ. Primitiua, ut sæpe, clàm. Deriuatiua, ut sæpicule, clanculum.

Figuræ aduerbiorum quot sunt? Duæ. Simplex, ut diu, Cõposita ut interdiu.

INTERIECTIO.

Interiectio quid est? Pars orationis indeclinabilis, mentis affectum uoce incondita significans.

Interiectioni quot accidunt? vnum tantum.

Quod? Significatio.

Significationes interiectionum quot sunt?

Complures. Ostende.

Admirantis, ut pape. Exultantis, ut euax.
Dolentis, ut heu, hoi, ah. Blandientis, ut amabo, sodes.
Ex improuiso aliquid deprehendentis, ut atat.
Vitantis, ut apagesis. Laudantis, ut euge.
Exclamantis, proh, o. Execrantis, ut uæ, uah.
Irascentis, ut nefas, malum, infandum.
Minantis, ut ueh. Vocantis, ut ehodum.
Silentium iniungentis, ut, au, si, st.

CONIVNCTIO.

Coiunctio quid est? Pars orationis indeclinabilis, adnectens ordinansq; orationis partes, & sententias.

Coniunctioni quot accidunt? Tria. Quæ? Potestas, ordo, & figura.

Potestas coniunctionis quot species habet? Sex. Quas? Copulatiuam, disiunctiuam, aduersatiuam, expletiuam, causalem, & collectiuam.

Da copulatiuas, ut, &, quæ, atque, ac, etiam, simul, quum, tum

Da

Da disiunctiuas,ut,aut,uel, ne,nec,neque,siue, seu.

Da aduersatiuas, ut,at,sed, cæterum, uerò, porrò, atqui, tamen,ueruntamen,licet,quanquam,quamuis,etsi, etiamsi, tametsi, saltem.

Da expletiuas, vt quidem, equidem,sed enim,etenim, enimuero, autem.

Da causales,ut nam,nanque,enim,etenim,quia,quòd pro quia,quoniam,quando,quandoquidem,si,siquidem,nisi,ni, propterea, quòd,quippe,ut potè,siquidem,quin,quinetiam, sin,præsertim,alioqui,quatenus, præterea.

Da collectiuas. ut, ergo,ideo, igitur,itaque,idcirco,quare,quamobrem,quocirca,proinde, ideoque.

Quot sunt ordines coniunctionum? Tres.Qui? Præpositiuus,subiunctiuus, & communis.

Quæ sunt coniunctiones præpositiui ordinis? Et,ac,atque, at,ast,aut,neque, nec,si,quin,quatenus,sin,seu,siue nisi, ni.

Quæ sunt coniunctiones subiunctiui ordinis? Quæ,ne, ue, quidem, quoque, autem,uero.

Quæ sunt communis? Ferè reliquæ,ut equidem, igitur,tamen,ergo, &c.

Quot sunt figuræ coniunctionum? Duæ.Simplex,ut nam. Composita,ut nanque.

DISTICHON.

Sunt leuia, at rudibus prodesse utcunque uolebam.
Quid moret,his saltem dum mihi obfuerim.

DE CONSTRVCTIONE OCTO PARTIVM orationis.

HActenus de singulis partibus orationis extra complexum: nunc de ijsdem coniunctis:idest,de ipsa oratione,quærendum uidetur.

Igitur ex his partibus,quænam est orationis faciundæ ratio, per Syntaxin.

DE SYNTAXI.

Quid est Syntaxis? Orationis partium quasi structura quædam, & inoffensa copulatio, ad explicandam aliquam animi conceptionem, hoc est ad formandam atque edendam orationem.

Quid est inoffensa? Idest, recta & congruens, ac sine uitio, & in qua nusquam impactum sit in peccatum.

Vnde figuratum est nomen Syntaxis? A secunda persona singularis præteriti perfecti indicatiui uerbi passiui συντάττομαι, idest, coordinor: est enim illud συντέταξαι, unde σύνταξις, idest coordinatio.

Omnes ne orationis partes necesse est simul ordinari & cõstrui, ut istud opus exædificetur, hoc est, struatur & fiat oratio? Duas quidem semper. Nomen & verbum: quæ ob eam causam principes loquendi partes sunt, quod in huiusmodi constructione sententiam vel solæ absoluent. Reliquas non item semper adesse oportet: sed tantum ubi significandarum rerum series id postulat. Nam ut sensus in animo dicturi, aut dicentis erit: ita hæ ad nomen & verbum alias plures, alias pauciores adiungentur, quo sensum illum eædem uel impleant, vel expresſius declarent: vel quò etiam dictionem ipsam, ac loquendi formam lepidius exornent: alioqui ad sermonem prorsus inutiles futuræ, absque superiorum nominis & verbi sensui accommodato complexu.

Quod hic sermonem dicis, non id etiam vocas orationem? Vero.

Id ergo quid est? Quæuis rerum series dictione explicata.

Quam mihi dictionem narras? Illum ipsum, de quo dixi, rectum & congruentem vocum, seu verborum contextum, quo certus de re aliqua animi sensus idoneè profertur, atque enunciatur.

Istum ipsum vocum contextum, nonne iam Syntaxin, seu orationis constructionem appellasti? Prorsus.

Dic igitur, Syntaxis, seu partium orationis coordinatio, seu mauis orationis contextus & series, hoc est, Orationis cõstructio,

ſtructio, quot & quibus rebus conſtat? Duabus, Congruentia & Exactione.

DE CONGRVENTIA.

Quid eſt Congruentia? Declinabilium orationis partium in aliquot accidentibus, certus inter ipſas conſenſus.

Quot partium eſt is conſenſus? Duarum earundem illarum principalium nominis, ac verbi.

In quot accidentibus eſt? quatuor: Numero, Caſu, Genere, Perſona.

DE CONGRVENTIA NOMINIS.

Et nominis congruentia quicum eſt? Cum altero nomine, ſed bipartita eſt. Eſt enim congruentia Adiectiui cum ſubſtantiuo, & relatiui cum antecedente.

DE CONGRVENTIA adiectiui, & ſubſtantiui.

Adiectiuum cum ſubſtantiuo in quot accidentibus conſentire debet? In tribus. In quibus? Numero, caſu, genere, ut vir bonus, uxor caſta, mancipium uile.

DE CONGRVENTIA RELATIVI.

Relatiuum cum antecedente in quot accidentibus concordare debet: In tribus. In quibus? In numero, genere, & perſona.

Vrbem quam dicunt Romam, Melibœe putaui
Huic noſtræ ſimilem.

DE RELATIVIS.

quid eſt relatiuum? quod refert & repetit antecedens.
quid eſt antecedens? Id, ſine cuius intellectu non conſiſtit relati-

Interrogatiuum & Responsiuum in quot accidentibus debent conuenire? In uno. In quo? in casu, nisi quid forte prohibet, atque impedit diuersa earundem partium orationis exigentia.

Nihil præterea requiritur in consensu interrogatiui & responsiui? Illud scilicet, vt interrogatiuo suū accōmodetur responsiuum, ut, Quem quæritis? Iesum Nazarenum tantū. Quis uocare? Claudius. Cuius est liber? Ioannis. Cui bene facias? Egenti. Qualis est præceptor? Non indoctus, Quantus erat Aeneas? Magnus. Quantus Iulus? Paruus. Quot domos habes? Duas, tres. Quotus uis cœnare? *quale uolete uoi essere a cena?* Secundus, aut tertius; *secondo o terzo.* Quoteni ibant? Bini, terni, &c. Quotuplum reddit tuus fundus? Decuplum, &c. Quotuplex est uestis? Duplex. Cuius es genere? Gallus. Cuias es patria? Lugdunensis. Cuias professione? Grammaticus, in quibus omnibus responsiua cum interrogatiuis conueniunt in significatione.

Cur in consensu interrogatiui & responsiui excepistis, si forte prohiberet diuersa orationis exigentia? Quia percontāti quanti quippiam emeris. Respondere non possis scutati; sed scutato tantum: idque necessariò, ob diuersitatem cōstructionis, quæ in eo genere est. Rursum quærenti, cuius sit atramentarium quodpiam, non tui, sed tuum dici oportebit: atq; hoc itidem quadam uelut necessitate.

DE CONGRVENTIA VERBI.

Verbi autem conuenientia quotuplex? Vnica & simplex: nempe solius uerbi personalis finiti modi, cum nominatiuo, quem id ante se requirit.

Cur soli uerbo personali finiti modi congruentiā tribuis? Quia quæcunque uerba nec finitas personas, nec certos numeros habent, ea sola exactione contenta sunt: nec possunt non concorditer satis congruere cum omni persona, & utrouis numero.

Verbum ergo personale finiti modi, in quot accidentibus consentire debet cum suo nominatiuo? In duobus. In quibus? Numero & persona, vt ego lego, tu audis, ille docet: nos proficimus, uos tacetis, illi nugantur.

DE CONCEPTIONE personarum.

Possunt ne complures nominatiui verbo praeponi? Admodum. Sed tunc numeri pluralis, vt verbum sit, necesse fuerit. Vt enim singularem unus nominatiuus, ita pluralem numerum, flagitant qui plures sunt.

Verum quotae personae oportuerit esse verbum? Quotae fuerit nominatiuum is, quo praestantior demonstrabitur persona: vt quoties aderit prima persona, semper intelligatur praestantior, alioqui secunda praeualebit. Iam ego & tu efficiunt nos. Tu & ille, uos: ego & tu ille, nos: ut, ego & tu uni doctori operam damus, *Io & tu siamo sogetti a uno regente.* Tu & ille mihi traditi estis in disciplinam. *Tu & esso mi sete stati dati essere miei scolari.*

DE CONCEPTIONE Generum.

Ac simile quiddam fit in consensu adiectiui, & substantiui: itemque relatiui, & antecedentis, quum duo triave substantiua diuersorum generum accommodantur uni adiectiuo aut relatiuo. Primùm enim oportet hoc esse numeri pluralis, quia multis respondet: deinde generi adformari, quod caeteris praestat. Iam masculinum praestat foeminino, & neutro. rursus neutrum foeminino: ut, uir & mulier religiosi, qui pro eo ac debent, conditorem suum reuerentur. Lena & scortum sunt reipublicae perniciosa.

Quo modo substantiuis, uel cuiuslibet generis res animatas significantibus, & adiectiuum, & relatiuum ad neutrum genus transferri ex usu omnium latinè dicentium constat, vt vrbs, & templum dedicata sunt. Labor & voluptas, quae natu-

ra dissimillima uidentur, tamen societate quadam inter se naturali sunt innexa. Et ferè ira & cõcitatio furori sunt affinia.
Habemus de Congruentia. Iã percontemur de Exactione.

DE EXACTIONE.

Exactio quid est? Partiũ orationis uis quædam, & natura, qua in certo casu, aut modo alia aliam sibi adiũgi postulat.
Ista uis ac natura in quot orationis partibus inest? In omnibus.

Omnibusne ex æquo sine distinctione aut exceptione? Hoc quidẽ mihi non ita videtur. Quoniam vt non aliud, certè hoc interest, quòd uerbum, in quo ipso est tota uis sermonis, quodq; orationis totam constructionem gubernat, & à fronte & à tergo sibi aut casum aut aliud quippiam loco casus adstrui vult atq; exigit: reliquæ orationis partes tantummodo certum sibi quempiam casum post se adsciscunt: quippe uerbo subiectæ, ut sine quo nihil prorsus effecturæ sint. Quo et nunc clarius appareat, quàm meritò dicatur uerbum de oratione dominari, & caput esse. Tum excipiẽda est coniunctio, quia cæteras orationis partes ad sui declarationem hæc usquam exigit, sed eis tantum pro uinculo adhibetur, ut copulet, & connectat nunc uerba & sensus, nunc uerba tantum, nunc sensus tantum. Nam ꝙ similes casus, & modos uerbi exigere dici possit coniunctio, hoc eo intellectu accipiendum est, ut quæcunque alia orationis pars casum aut modũ uerbi explanandi sui causa sibi adsciuerit, huic casui aut modo, si opus erit alium quem aut casum aut modum adnectere, per coniunctionem id quidem fiat, sed ita ut necesse sit, hunc eundem casum aut modum omnino simile inesse ei, quem ea pars sibi prius in constructione adiunxerit: quo fit, ut casus per coniunctionem copulati, aliunde, non ex ipsa coniunctione pendeant, nec eam declarent, sed eam duntaxat partem, abs qua (vt sic dicam) reguntur, seu adsciti sunt. Iam hic Exigentiam uocamus, quum partes orationis aliæ alias certis rationibus & modis assumunt, ad explanandam, atque implẽdam significationem suam, quomodo substanti

uum ubi adiungit adiectiuum, si uidelicet absque eo non satis, aut non adeo expressè, aut leganter intelligatur. Et uerbum exigit aduerbium, atque item præpositionem cum suo casu: immò & alterum verbum, idq; alius modus, si aliter sensus perfici non queat.

Quotuplex facis exactionem? Duplicem: Vnam à priore, alteram à posteriore.

Exactionem a priore, quibus tribuis? Soli verbo. Quibus posteriorem? reliquis omnibus (ut dixi) extra unam coniunctionem.

DE EXIGENTIA VERBI PERSOnalis a priore.

Verbum personale quid exigit ante se?

Omne uerbum personale finiti modi exigit ante se nominatiuum eiusdem secum numeri, & personæ, expressum, uel subauditum, aut quippiam pro nominatiuo, puta uel infinitiuum, uel alium quem modum cum sua constructione.

Non hic hæreo: *Io non stò qui.* Albus sis an ater nescio. *Io non so quello che tu sia.* Quod vales bene est: *che tu sei sano e bene.* Non est quod agas gratias. *Non è cosa che tu mi debbi ringratiare.*

Quem uocas modum finitum? Vnum quemuis è quatuor primis. Quem infinitum? Solum quintum.

Quid uero impersonale uerbum exigit ante se? Obliquum aliquem casum.

Quem uocas obliquum casum? Omnem eum, qui rectus non sit.

Quot sunt recti? Duo. Nominatiuus, & vocatiuus. Cur nominatiuus dicitur rectus? Quia hic aliunde non deflectitur. Vnde usurpatiuè etiam dicitur casus. cum aliunde nō cadat. Tum a fronte verbi in oratione collocatus, in faciem eiusdē verbi directo intuetur, & ante illud stat rectus.

Et uocatiuus? Hic etiam rectus appellari solet, opinor, quia nominatiuo ferè similis est, & quia etiam præcedit verbum.

Quot

Quot sunt obliqui? Quatuor, Genitiuus, Datiuus, Accusatiuus, Ablatiuus.

Cur dicuntur obliqui? quia a recto deflexi sunt omnes, nec ante finita verba consistere queunt: itaque ad verba, cum quibus construuntur non nisi obliquè respiciunt.

Traditur ne ullus generalis canon de anteriore verbi impersonalis exactione? Nullus. Est enim multiplex & uaria impersonalis uerbi anterior exactio, nihilo secius, ac posterior, Proinde de ea nihil semel atque in uniuersum præcipi potest, sed tractanda est simul cum posteriore: id quod infra commodius suo loco fiet.

In exigentia anteriore uerbi personalis quid requisisti? Congruentiam ipsius uerbi cum suo recto in numero, & persona. Quid in exigentia anteriore impersonalis uerbi, ullamen congruentiam? Nullam: quia illic nec in numero, nec in persona errari potest.

Age uero circa posteriorem exigentiam utriusque horum ecquid spectandum, atque obseruandum censes? Ante omnia delectum.

DE DELECTV.

Quem mihi Delectum narras? Ne uidelicet quemcunque casum verbo exigentiæ regula concesserit, hunc illi cōtinuo subijciēdum putemus. Quia iuxta Latinæ linguæ idiotismos accuratam singularum dictionum electionem ad nostri sermonis texturam adhibeamus. Nam, ago tibi gratias, rectè dicimus. quod Italicè est, *io ti ringratio*. Facio tibi gratias, non item. Et si utrunque horum actiuum verbum est, admittens post se transitiue accusatiuum. Itidem, Dare verba, Latinis tritum est, pro eo quod est fallere, atque eludere. Tradere, seu Præbere verba, pro eodem, inandiium. Eiusmodi ergo sunt ea, in quibus haberi delectum præcipimus. Neque enim protinus, quicquid ex præscripto ex grammaticorum canonum dicatur, ob eam modo causam rectum existimari debet. Alioqui scire gratiam, *sapere gratia*, & facere honorem, *fare honore*, quæ planè Italicè sunt,

latinè defendi possent: quum habere gratiam, & habere honorem, apud Latinos dicere sit moris. Verborum igitur electione diligenti opus est, & iudicio, ne latinitatem quasi obtorto collo ad linguæ nobis uernaculæ consuetudinem trahamus: quod Notarij publici, & Leguleí, & Rabulæ forenses, & Theologi, ac Philosophastri, & cæteri eiusdem farinæ Gothici plerique omnes facere solent. Sed uerè Romano patrium sermonem potius seruire cogamus: duntaxat uti latinè dicere uelimus. Quamquam in multis esse linguarum cognatio quædam uideatur, rectè. n. grecè dixero οἶδα σοι χάριν ubi Italicè dicam, Scio tibi gratiam, ac latinè quidem rursum, Nollem tam multam in eo operam ponere, similiter, ut Italicè protulero, *Io non uorrei mettere tãta fatica in quella*. Sed quoniam hoc perpetuum non est, nec usu passim euenit id, dandam esse operam dixi, ut sic interpretentur ac conferantur linguæ, ne ulla earum proprietati uis adferatur: sed sua cuique integra seruentur dicendi genera. Huius autem rei copiam faciet, & dabit diligens auditorum lectio, & tractatio, cum solicita ac prudenti obseruatione.

Num etiã in aliis constructionibus postulabitur delectus? Quidni? Vel in coniunctionibus requiretur, non modo in reliquis partibus orationis, quarum propria est casuum exactio: nam, neque uero, age uero, at uero dicimus, neque autem, at autem, age autem, non dicimus. Cum è diuerso, non uerò haud dicamus, sicut non autem, quia hoc usitatum, illud receptum non est. Ergo his quoque constructionibus necessaria est uerborum electio, ut dici liceat in summa, latine orationis elegantiam in diligenti uerborum electione, aptaque eorundem collocatione, & structura totam consistere. Sed harum rerum pleni sunt libri elegantiarum Vallæ.

Adsentior. Cæterum eandem istam à posteriore exigendi rationem, quoniam ad omnes orationis partes extra unam coniunctionem pertinere etiam dixisti, agendum liceat de his ordine quærere.

Interroga, ut lubet.

De exigentia posteriore singularum partium orationis, ac primum nominis.

Quot casus exigit nomen a posteriore? Quatuor, Genitiuum, Datiuum, Accusatiuum, & Ablatiuum.

Quæ nomina exigunt genitiuum? Substantiua, & adiectiua.

Tenes regulam de substantiuis? Teneo, cedo.

Vbicunque in sermone Italico post vnum aliquod substantiuum nomen, cuiuscunque generis, & numeri, & casus id fuerit, atque adeo undecunque idem pependerit: Quoties in quam, post id nullo intermedio statim sequetur alterum diuersæ rei substantiuum, cum articulo Italico genitiui casus, sibi ex ipsis Italici sermonis proprietate & vsu præposito, cuiuscunque etiam generis ac numeri nomen hoc substantiuum sequens fuerit, ipsum in sermone latino genitiui casus esse oportebit. Vt,

La camisa del garzone, Subucula pueri. *La bottega dello mercante.* Taberna mercatoris. *La stamparia dello stampatore,* Officina typographi. *Le arme della nobiltà,* Nobilitatis insignia. *Il manego della spada,* Capulus ensis. *Vna botte di uino.* Dolium vini. *Vno gotto di uino,* Cyathus vini. *Vno moggio di sale,* Modius salis. *Vno paro di guanti,* Par manicarum. *Vno paro di calzette,* Par tibialium. *La letticra del letto.* Fulchrum lecti. *La cima del bastone,* Extremum baculi.

Qui sunt articuli Italici genitiui casus? *De, del, dello, delli, Singulari. Delli, degli, delli, plurali.*

Atqui iidem hi sunt etiam ablatiui casus. Quo discrimine alteros ab alteris secerni atque internosci licebit? Quando non repugnante verborum sensu genitiuus is resolui poterit in nominatiuum, cum verbo habet, seu possidet, mutato substantiuo illo, vnde idem genitiuus pependerit, in accusatiuum nominis relatiui substantiæ, hoc erit signi, Italicum illum articulum eidem genitiuo Italicè præpositum haberi, & esse oportere genitiui casus. *Vt, il compagno di Vlisse.* Co-

mes Vlysis, quia Vlysses habet comitem, *Le coscie dello lepre.* Clunes leporis, Quia lepus habet clunes. *La spalla dal montone.* Armus arietis, idest, Armus quem habet aries. *Il rosso dell' ouo*, luteum oui, idest luteum quod habet ouum, atq; item in alijs.

Quando uero non poterit fieri talis resolutio, obstante sermonis sensu, aut quando per articulum dabitur intelligi, rē esse, quæ ab aliqua re alia dici ac denominari, fieri, aut haberi significetur, argumento id erit, articulū esse potius ablatiui casus. Vt, *lo huomo dallo cauallo, il quale apprecíaui*, homo ab equo, quem licitabare, non homo equi, sicut mercenarij a uilla, *gli mercenarii della uilla.* Eius famulus a pedibus, *il fante dalli piedi*, non eius famulus pedum. Minister eius a cubiculis, *ministro della camera*, homo a prælectionibus, a studiis, & memoria rerum excolēdarum. *Huomo dalla lettura, dalli studij, & littere.* Hinc dicimus. Erat ei à prælectionibus. *Quelli seruiua alle lettioni.* Sum tibi à studiis, *io ti seruo alli studij.* Sum tibi à memoria rerum excolēdarum. *Io ti son seruitore à intender li buoni libri & autori. Giouane dalla botega.* Iuuenis a taberna, alioqui tabernæ administrator, pro famulo qui merces in taberna tractat, *il seruitore dalla botegá*, rectum erit, habet enim, & taberna suum administratorem. Item, Petrus a Lugduno, nō Lugduni. Franciscus a Turnone, non Turnonis: nec dicitur, est Turnonis, *ellò e da Turnón:* sed, est à Turnone. Ita Franciscus à Claro monte: non Clari montis, Ioannes à Prato, non Prati. In quibus de articulus Italicus plane ac sine controuersia est ablatiui casus, & ad ablatiuum pertinet, nisi uidelicet, quum hæc Latinis eleganter transfigurantur in epitheta: ut Franciscus Clarimontanus: Petrus Lugdunensis: Turnonius heros: quemadmodum dicimus, a manibus, & amanuensis: secretarius, & à secretis: quæ omnia multo latius ac fusius dispersa sunt, ac dissipata, quam ut una aliqua præceptione astringi, & concludi possint: sed diligenti obseruatione opus est, propterea quod in eis passim uulgo peccatur.

Est tamen ubi interim genitiuum construere licet, aut ablatiuum cum præpositione de, e, uel ex, absque discrimine,

mine, nempe casum materici, ex qua aliquid esse seu constare significetur.

Vt aceruus lapidum, & ex lapidibus. Virgilius.
Monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepultus.
Crater argenti; apud Persium; & Crater ex argento, aut etiam, Crater argenteus. Vas è vitro; aut uitreum, aut vitri. Subucula lini; aut è lino. Vestis è serico, aut serica; seu sericea. In quibus omnibus etiam exprimitur Italicus articulus de.

Atque huc referri licet partitiuorum naturam.

Optimus plebis; & optimus de plebe: eorum vnus, & ex eis vnus. Alius autem cuiusdam rationis, & formę sunt. Omnium horarum homo, *huomo di tutti*. Et perpaucorum hominum homo, *huomo di puochi huomini*.

Alicubi magis conuenit loqui per ablatiuum cum præpositione, ut in exprimenda origine, aut efficiente, atq; autore causa.

Ex illustri familia uir: *huomo di nobile famiglia, gentilhuomo*; sic enim accommodatius dicitur ad id, quod significatur, quàm uir illustris familiæ: nam alioqui vir illustris familiæ eadem ratione dicitur qua uir incertæ originis; idest, cuius origo incerta est. Similiter uirgo è diuite ac potenti domo, *figliuola di ricca & potente casada*: potius quàm, prædiuitis ac potentis domus; quasi uidelicet subaudias illic nata, seu orta. Sic omnino, uir ex Deo, significantius etiam, quàm uir Dei; quasi, etiam dicas uirum, qui totus a Deo effictus ac compositus sit ad ea, quæ sunt ipsius Dei: alioqui dubium nō est, quin Dei simus omnes: Sic optimus max. præceptor, & dominus noster CHRISTVS, Vos, inquit ex patre Diabolo estis, potius quàm patris diaboli. Sic & Terētius (ut misceam sacra prophanis.) Et primum ab illo animaduertenda iniuria est. Iniuria ab illo, inquit; significantius omninò, quàm si dixisset; iniuria illius: id quod uel cæco appareat. Nam in illo; ab illo; nulla subesse potest am-

phibologia:in illius, subesset. Quippe quū is genitiuus & actiuè & passiuè significare posſit, vt sit iniuria illius,& quam fecerit,vel quam passus sit. Sicut in Eunucho: Vbiuis adsunt tibi dona a Phædria? Nam si Phædriæ dona dixisset,dubium erat, vtrū diceret, donane quæ Phædria alicunde accepisset, & vt sua haberet: an quæ his ad Thaidem mitteret.Ergo adsunt tibi hic a Phædria dona, rectius etiam dixit, quam adsunt tibi hic Phædriæ dona. Simile est Ciceronianum illud de Orato.A cæteris silentium, ab òratoribus solitudo, nempe quòd cæteri silerent, & oratores solam reliquissent, idest, deseruissent curiam. Vitanda est enim ubique, quoad eius, fieri potest,amphibologia.Alioqui indifferenter dici poterit, hoc tuum esse credebam,& hoc esse à te credebam.*Io credeua che tu fossi l'auttore,& l'inuentore di questo*.Hoc Plauti est,seu è Plauto seu Plautinum.Quamquam etiam,amicus ex animo, magis mihi quidem arrideat,quàm amicus cordis, & è schola Socratis aut Platonis discipulus,quam scholæ Socratis aut Platonis.

Nec omnino diuersa erit constructio, vbi Italicè dicitur, de casa o della: ibi enim ablatiuo cum præpositione a vel ab, aptior ferè (mea quidem sententia) locus est quàm genitiuo: nam genitiuo inibi etiam locus esse, non sum qui negem.

Terent.Quis a me tam grauiter pepulit fores? Idest, meas,seu domus meæ: *Chi ha cosi forte battuto alla mia porta, o de casa mia*.Alibi:A me nescio quis exit:*Io non so chi vscisse della casa mia*.Alibi:Concrepuit a Glycerio ostiū. Quum, ostium Glycerij sine uitio dicere potuisset,sicut M.Cicero,lib.1. de Oratore, Testis est inquit.Quin.Mutii ianua,& uestibulum.Item alibi idem Terent. ab Andria est ancilla hæc: quum Andriæ ancilla dicere potuisset, *Questa ancilla è di casa d'Andria*. Rursus alibi idem. A uobis est inquit, de puero loquens. *Le de casa uostra*, quùm uester est, etiam ibi dicere potuisset. Sic,à me tibi dabo clamidem: *Io ti darò il mantello di casa mia*. Aut, a me, idest, meam. Hæc sine dubio

latissi-

latisſimè patent etiam extra hunc ſenſum:vt a Laurentio Valla elegantiarum præceptiones: &,Laurentii Vallæ elegantiarum ſeu de elegantiis præceptiones. Quintiliani oratoriæ inſtitutiones:& a Quintiliano oratoriæ inſtitutiones.

Non etiam conſtrui poſſunt ſubſtantiua nomina cum ablatiuo ſine præpoſitione? Non per ſe. Quid eſt, non per ſe? Nam quod conſtruantur cum ablatiuo ſine præpoſitione, ſimiliter ac cum genitiuo, quum tribuimus cuipiam aliquid in laudem, aut vituperium, id efficitur adiectiuo, ſeu epitheto ipſius laudis, aut vituperij. Vt,
Puer ingenii ſummi,& ingenio ſummo: homo valentisſimi corporis,& ualentisſimo corpore:mulier perfrictæ frontis,& perfricta fronte,*femina ſenza vergogna.*

Nec alios caſus admittunt ſubſtantiua? Non. Quid ergo fit reliquis obliquis? Eos adiectiua ſibi adſciſcunt. Non hæc etiã genitiuum ſibi adſciſcunt? Quid ni? Pleraque ſingularem & pluralem genitiuum nullo diſcrimine. Quædam pluralem tantum.

Quæ adiectiua vtrumuis genitiuum flagitant?

Expers belli: *Quello che non ſà di guerra.* Peritus rerum. Fidens animi: Cupiens lucri. Figurans litium. *Quello che porta la fatica:* Tolerans laboris. *Quello che porta la fame,* patiens inediæ: Profuſus ſui: *Quello che è prodigo del ſuo.* Participalia ferè ſunt,& verbalia, & actiuè ſignificant.

Quæ adiectiua genitiuum multitudinis tantum admittunt? Partitiua, idque cum generis conſenſu.

Vterque noſtrum: Alter Aiacum: Sodalium Franciſcanorum quiuis: Quidam tuorum: Si quiſquam horum: Quicunque ciuium. Huius nationis quiſpiã: Vnus virorum. Primus auditorum, Item gradus comparationis Nigræ lanarum, Fortior manuum: Omniũ præſtantisſimus, & hoc genus cætera.

Cur genitiuum multitudinis, quàm pluralem maluiſti? Vt ſingularem genitiuum collectiui nominis complecteres,

qui

qui tametsi uoce singularis est, tamen de multis dicitur: ideo etiam genitiuum est multitudinis. Quænam uero adiectiua nomina partitiua dicuntur? Ea per quæ pars à toto abduci significatur.

Quo pacto? Nam quum dico. Omnium præstantissimus: in illo omnium, dico totum: in præstantissimus, partem eius totius, quam inde, idest, ex illo eodem toto abduco, & separo: significo enim unum aliquem ex illis omnibus. Atq; itidem quum dico, Vterq; nostrum: in genitiuo nostrum, est totum, ut hoc loco accipitur totum. Vterq; idest, ego & tu, singuli partes sumus illius eiusdem totius.

Referuntur in numerum partitiuorum gradus comparationis? Maxime.

Quot sunt gradus comparationis? Tres. Qui? Positiuus, ut fortis, *forte*. Comparatiuus, ut fortior: *piu forte*. Superlatiuus, ut fortissimus, *fortissimo*.

Ecquis de his in uniuersum tradi potest canon? Videtur posse. Quisnam? cedò. Si quidem ad hunc modum præcipitur: vt,

Quod Italicè dicitur, il piu forte, & fortissimo. *Si duo tantum sint, dicendum sit per comparatiuum cum genitiuo multitudinis: Vt,*

fortior manuum. *La piu forte delle mani*. Et fortior Aiacum. *Il piu forte di Aiace*.

Si plura duobus sint, oratio fiat per superlatiuum: itidē cum genitiuo multitudinis: Vt,

Græcorum fortissimus est Achilles, *Achille e il fortissimo de' Greci*. Prudētissimi ciuitatis qui tacēt. *Prudentissimi della Città sono quelli, che taceno*. Virginū pulcherrima. *La bellissima delle Vergini*. Quod uero Italicè dicitur, *piu che*, hoc tantū dicatur per comparatiuum cum ablatiuo sine præpositione. Vt Achilles erat fortior Hectore, *Achille era forte piu che Hettore*. Qui quidem ablatiuus resolui potest in casum similem ipsi comparatiuo intercedente particula quàm, vt Hectorē perhibent fortiorem quàm Achillem. Atque hoc est, quod de his

rebus

rebus in genere tradi posse reor. Nam Italico illo, *il piu forte & fortissimo*, quarum rerum fiat comparatio, eas eiusdem generis esse: illo vero *piu che*, non item esse oportere intelligi, satis datum est. Addamus tamen, si videtur illud quoq; obseruandum esse, quod a comparationis ipsius natura comparatum est, & de eadem regula intelligi potest, ubi adsunt res, ut dicimus, similis generis, si duæ tantum erunt: vel in sola adiectiui cum substantiuo congruentia, & citra genitiui exactionem, ut comparatiuo utamur. Si vero plures, superlatiuo: ut certior polus est antarcticus, non certissimus, quia tantū duo sunt poli. Item, sol est planeta maximus, idemq; optimus ac saluberrimus.

Audio & fateor.

Iam Datiuum quæ adiectiua sibi adsciscunt? Datiuum uel genitiuum recipiunt, Affinis criminis, uel crimini.

Nec dicam reus criminis, *quello che è colpeuole del peccato.* Similis domini, uel domino. Proprium virtutis, uel virtuti. Cōmune oīum, uel omnibus. Amicus illius, uel illi. Finitimus, uicinus, propinquus, conscius, conformis, conterminus &c.

Quę adiectiua Datiuum tantum postulant? Quæcunque commodum aut incommodum significant. Vt,

Fidus amico. Perfidus Regi, *quello che rompe la fede allo Re.* Omnibus acceptus. *Accetto à tutti.* Suis malus, alienis bonus. *alli suoi cattiuo, agli altri buono.*

Huc pertinet opus, quod cum datiuo & ablatiuo sine præpositione construitur, intermedio quidem uerbo substantiuo. Sum, es, est. Vt,

Mihi viatico opus est: vbi Pilatus etiā dicere solet, usus, pro opus, *A me è dibisogno di questo cibo allo uiaggio.* Senectutis subsidio aliquo tibi opus erit. *A te sarà dibisogno d'aiuto alla vecchiezza.* Dicimus etiam, non sum tibi opus, *Non ti son dibisogno*: idest non eges mei, Mihi opus non fuisti. Et mihi te opus non fuit, idest, tui non egebam: te seu tui facile carui. *Io non haueua bisogno di te.*

Quæ

Quæ adiectiua accusatiuum sibi vendicant? Quæ ad aliquem dimensionem spectant.

Caulus palmum altus. *Il tronco de una herba alto un palmo.* Septem pedes longus. Crassus tres digitos. Latus vlnam. *Largo un brazzo.*

Quæ adiectiua ablatiuum sine præpositione volunt?

Contentus paruo: Præditus virtute: Diues agris. Ne ligula quidem dignus: Genere Andria: Integer pudore & dignitate: *Di quello che l'honore non gli è diminuito.*

Quæ adiectiua ablatiuum sibi cum præpositione a uel ab subijciunt?

Animo est à literis alieno. Hoc ab eius sententia diuersum est. Hic est alter ab illo. A me pudica est quasi soror mea sit, *Quanto a me ella è casta, come sia mia sorella.* Terent. Narratque vt virgo à se integra etiam tum sit. Item ab animo æger sum, etsi a morbo satis ualeo, tu ab animo otiosus es. *Tu te dai buono tempo, non hai fastidio allo cuore.* Ab equitatu firmus. *Forte di persona a cauallo.* Illi sunt ab ingenio improbi. *Quelli sono di improbo ingegno, o natura maligna.*

DE EXIGENTIA Pronominis.

QVis a pronomine exigitur casus? *Genitiuus pluralis. sed hac lege, vt accedat consensus generis. Vt,* Aiacum hic Telamonius, ille Oilei filius fuit.

Quot sunt pronomina Demonstratiua? Omnia. nullum .n. pronomen est, quod vim demonstrandi non habeat.

Quot sunt gentilia, seu Patria? Duo, Nostras, & uestras,

Cur ita vocantur? Quia per ea gentem, & patriam, aut etiam professionem significamus.

Quot sunt relatiua? Octo, ille, ipse, iste, hic, is, sui, suus, idē.

Quot sunt reciproca? Duo. Quæ? Sui, & suus.

Cur dicuntur reciproca? Quia in seipsa reflectuntur, ut scioli ferè sibi placent.

Quot

Quot sunt possessiua? Quinque, meus, tuus, suus, noster, uester.

Cur uocantur possessiua? quia per ea possideri aliquid significamus.

vtrum dicendum est, meine liber, an meus? Liber meus. Quid ita? Quia mei cum similibus passiuè, nō possessiuè, seu actiue significat: ut, amor, desiderium, cura, solicitudo, memoria, copia, dolor, potestas, utilitas, usus, uis, fastidiū, fauor, mei, tui, sui, nostri, & uestri, passiue significant, qđ hæc ab aliis de nobis habeamur. At desiderium, fastidium, cura, solicitudo, memoria, copia, dolor, potestas, utilitas, vsus, amor, meus, tuus, suus, noster, uester, actiuè seu possessiuè significāt, quod ea penes nos sint, neque aliunde ad nos emanent atque influant. Vehementer tua sui memoria delectatur: *Grandemēte ha appiacere per la tua memoria di esso.* Sic ornatè etiā dicimus: Mea unius opa liberatus es: *Tu sei stato liberato per la mia opera sola.* Ex tuo ipsius animo coiecturā feceris an grauer ita acipi: *Per l'affettione di te stesso, tu potrai presumere o imaginare. sel mi aggreua essere cosi trattato.* Noster duorum conatus nihil efficiet, nisi manū ipse admoueris. *Il forzo di noi doi non sarà niente; se tu non gli metti la mano.* Item, mei solius es immemor. *Tu non ti arecordi di me solo.* Sui conueniendi omnibus potestatē facit: *Il permette facilmente a ciascheduno di parlare a lui stesso.*

DE EXIGENTIA posteriore uerbi.

Quot casus exigit uerbum a posteriore? Quinque: Nominatiuum, genitiuum, datiuum, accusatiuum, & ablatiuum.

Quæ uerba exigunt a posteriore nominatiuum?

Verbum substantiuum, verbum vocatiuum, & quodcunque eorum vim obtinet, exigit a posteriore nominatiuum, qui ad idem pertinet, quod significat nominatiuus a priore, vt sum pius, uocor Aeneas, salutor poeta.

Quot sunt uerba substantiua? Vnum tantum, Sum es est.

Quot

Quot sunt uerba vocatiua? Quinque, Appellor, dicor, nominor, nuncupor, & uocor.

Dic horum uim habentia. Fio, euado, existo, sto, venio, videor, iudicor, cognominor, inscribor, & similia ferè ex omni genere personalium, ut Obscurus fio. Hodie intelligentes, & boni videntur stulti. Dormit securus. Bibo ieiunus. It cubitum incœnatus.

DE GENITIVO.

Quæ verba genitiuum exigunt?

Omnia uerba cuiuscunque generis sint, quorum quidem significatio ad aliquod precium attinere potest, admittunt post se hos genitiuos, tanti, quanti, tantidem, quãtiuis, quantilibet, quanticunque, pluris, & minoris, substantiuè quidem acceptos. Nam si adiectiue ponuntur cum substantiuis, abeunt in ablatiuos. Quemadmodum cætera pretij nomina, quæ omnia in ablatiuo ponuntur sine ulla præpositione.

Non est mihi copia tanti, ut fieri seruus ventris amore velim. Quanti virtutem pendes, facies, habebis, æstimabis, tantidem apud homines penderis, fies, habeberis. Quanti pransus es? *Quanto hai pagato pel tuo desinare.*

Quanti constat tibi semel duodeni panes? *Quanto costati una donzena di pane.*

Tanti emi tria pondo carnis ueruecinæ, idest libras. Quanti libet indicat pannum, *Appretia il panno quanto le piace.*

Pluris liceor, quàm quanti est, *Io ue ne offtrisco piu che non uale.* Liceor præsenti pecunia.

Nõ addicet tibi ædeis minoris, *Non ui liberarà la casa per manco.* Tanta summa non mercor.

Quanto pretio redempta est?

Nihilo minore pretio distrahitur lignum, quàm si frigus esset acrius. Magno illi stetit, *Egli è costato buon pretio.* Putri nespilo nõ emerim. *Io non lo haueria comprato una nespola marza.* Vsitatius tamen est Latinis, Vitiosa nuce nõ emerim, Nimio,

docet,

docet, *Lui uende troppo le sue lettioni.* Hoc non valet teruntio, aut teruntium etiam.

Priuatim verò uerba æstimandi, curo, puto, facio, consu lo, duco, pendo, habeo, idest, æstimo, præter dictos genitiuos amant etiam hos sibi adiungere, magni, parui, nihil, maximi, minimi, flocci, nauci, assis, huius.

Quid de me fiat parui curas. *Poco tu ti curi di quello che interuiene di me.* Non asis facio, nihil, floccipendo istos nebulones, *Io non stimo questi nebuloni, o cianciatori.* Aequi boniq; facio, æqui boniq; consulo, & boni cōsulo, *Toglio in patientia.*

Præterea ex actiuis uerba accusandi, damnandi, absoluendi, monendi, & consimilia, præter accusatiuum adsciscunt sibi genitiuum uel ablatiuum significantem crimen aut pœnam.

Qui alterū incusat probri, ipsum se intueri oportet, *Quella che accusa l'altro di dishonore, debba bene riguardare se stesso.* Arguo te solœci, vel solœco, *Io riprendo di incongruità.* Ne quem quam peccati temere damnes, *No condannare stoltamente alcuno di fallo, o di hauer fallito.* Magnæ summæ damnatus fuit, aut magna summa, *E stato condannato una grande somma.* Reuincam te mendacii, seu mendacio, *Io conuincerò te della bosia.* Insimulat herum auaritię, *Accusa lo suo Messere d'auaritia.* Absolui illum iniuriarium. Absolui illum iniuria. Admoneo te errati. *Io auiso te del fallo.*

Commoneo te promissi. Omne tēpus nos admonet Christi.

Excipiuntur alter, uter, vterque, ambo: construuntur enim hæc duntaxat in ablatiuo. Vtro accusatus es, mendacii, an perii, an vtroque? Responde neutro, aut altero, aut ambobus.

Atque ex neutris satago assumit genitiuum rerum.

Vt, hic satagit rerum suarum, *Costui pensase & insognase nelle sue facende.*

Quædam genitiuum recipiunt aut ablatiuum, in eundem sensum.

Vt

Vt ego tui, egeo pecunia. Careo tui, & careo libris.

Memini construitur cum genitiuo. ut memini huius rei. Cum accusatiuo: ut memini hanc rem, idest recordor. Cum ablatiuo accedente præpositione de: ut, non meminit de hac re, idest mentionem non fecit: quo sensu dicitur etiam, non meminit huius rei. Construitur præterea cum infinitiuo, ut non memini legere.

Tum ex deponentibus Misereor, Recordor, Obliuiscor genitiuum requirunt.

Miserere mei Deus. Recordare superioris uitæ, Obliuiscere malorum.

Ad hæc interest, refert, & est, pertinentia ad officium uel utilitatem, seu impersonalia sint actiuæ uocis seu personalia, quosuis genitiuos admittunt, præter illos quinque pronominum primitiuorum passiuè significantes, mei, tui, sui, nostri, uestri: vice quorum interest, & refert, assumunt ablatiuos possessiuorum fœminini generis, mea, tua, sua, nostra, uestra, quibus additur ablatiuus cuia. Est uerò accipit nominatiuos generis neutri, meum, tuum, suum, nostrum, uestrum.

Interest omniũ rectè agere. *Appartiene à ogn'uno a fare bene.*

Doctoris est præcipere, discipuli obtemperare. *Appartiene al maestro a donare dottrina, & allo discepolo obedire.* Magni referebat te consiliis eius interesse. *Era gran bene tu essere presente a li consigli di esso.*

Aut nostra aut amicorum interest scire, *Appartiene a noi & alli amici sapere,* Quid tua id refert? Ineptum nimis est, quid habes tu ad faciendum?

Non est meum contra auctoritatem præceptoris dicere; *Non sta a me dire contra lautorità del precettore.*

Cuia refert doceri, eius est idoneum magistrum diligere. Dicimus etiam, magni mea interesat, Mea nihil refert, dum potiar modo, *Io non me ne curo, pur ch'io l'habbia hora.*

Item

Item in prima & secunda declinatione, numero singulari loci minoris proprium nomen, in quo esse aut agi aliquid dicitur, cum omni verbo absolutè construi potest in genitiuo.

Vixit Romæ, Egit Lugduni, Lutetiæ florent bonæ literæ.

In tertia uerò declinatione, aut plurali tantum numero, in ablatiuo.

Vt, militauit Carthagine, Claruit Athenis.

Etiam appellatiua hæc ponuntur in genitiuo.

Iacet humi, Domi, belliq; uiximus. Domi nostræ cœuaui: non autem, domi pulchræ, sed in domo pulchra.

Cætera appellatiua aut propria maiorum locorum, ponuntur in ablatiuo cum præpositione.

Vt commorabar in suburbano. Dixi horarias in templo. Minora loca sunt urbes, seu oppida, castella, pagi, seu uici. Maiora, regiones, prouinciæ, insulæ.

DE DATIVO.

Quæ uerba exigunt datiuum?

Cuiuscunque generis verbum habere potest etiam præter alios casus datiuum significantem personam siue rem, in cuius gratiam, vel honorem, vel commodum, uel horum contrarium, actio verbi cedit.

Nequicquam sapit, qui sibi non sapit, *Nulla sà quello, che non sà à se stesso.*

Mihi istic nec seritur, nec metitur. *Io non faccio cosi alcuni de gli miei guadagni.* Omnia tibi faciam, & obsequar quæ uoles: *Io farò tutto quello che uorrai.*

Si quid peccat, mihi peccat, *Si el fa fallo, el fallo à mio danno.* Serua tibi non pro te. Cui uiuis? id est, in cuius gratiam vel honorem? Viuit Deo, *Viue à Iddio, cioe, per Dio.*

Atque hoc est, quod dicunt uerbum acquisitiuè poni. Quid mihi succenses, seu irasceris? *Di che sei tu irato contra me.* Semper mihi reclamas, & obstrepis. *Tu sei sempre contra me.* Item contingit, accidit, euenit, usu uenit, obtigit, vacat, congruit, cessit, cecidit, obuenit, & uertit. Atq; hæc postrema ferè cum aduerbio bene aut male, ut bene cessit tibi. &c.

DE ACCVSATIVO.

Quæ uerba exigunt accusatiuum?

Omne uerbum actiuum eius naturæ est, ut à nominatiuo personæ agentis feratur in accusatiuum personæ patientis. Vt,

Non abigo, non exigo te, *Io non ti spingo fuori.*
Non esclusi te foras. *Io non ti ho serrato di fuori.*
Tu refers mihi patrem. *Tu mi rassomigli il padre.*
Appendi lardum meum. *Io ho pesato il mio lardo.*
Pendit uiginti libras. *Il peso libre uinti.*
Pisces istos pulchrè macerato. *Mollifiea bene cotesti pesci.*
Currus bouem trahit, Italicum prouerbium est. *Il carro uà auanti alli buoi.*

Sequamur Christum. Amplectamur Euangelium.

Quid uocas personam agentẽ? Rem quæ agit id, quod verbum significat.

Quid patientem? Rem quæ in se illud agi sustinet, idest, quæ illam actionem recipit. Vt quum dico, ignis vrit lignũ, ignis quantum hic attinet, est persona agens, quia est res quæ id agit, quod uerbum significat, lignum, est persona patiens, sic enim loquuntur Grammatici, quia est res, quæ in se recipit id quod ignis agit. Et huiusmodi vocatur persona constructionis. Nam sermonis persona ea est, de qua supra in Pronomine egimus.

Actiua sunt, quæcunque ex omni genere actionem significant. Atque ex his sunt, quæ præter accusatiuum personæ patientis, adsciscunt sibi etiam alterum accusatiuum rei.

Vt,

Vt, docui te honesta.
Erudit te bonas literas.
Pacem te poscimus omnes.
Hoc te uehementer rogo.
Si te ueritatem exigant, quid dices?
Precor te veniam, Percontor te vnum. Hortor te virtutem.

Sunt quæ posteriorem accusatiuum mutant ablatiuo si ne præpositione. Vt,

Induo te vestem, & induo te veste. Erudio te literas, & literis.

Quædam cum præpositione, ut oro, quæro, flagito, rogo, interrogo, posco, postulo, precor, sciscitor, percontor hoc abs te.

Porrò quinque uerba impersonalia actiuæ uocis, pænitet, tædet, miseret, pudet, & piget à fronte postulant accusatiuum, & à tergo genitiuum, uel infinitiuum.

Vt pœnitet nos huius rei. Cuius? Nempe, te non adfuisse. Neminem miseret mei, *Niuno hà pietà di me.*

DE ABLATIVO.

Quæ verba exigunt Ablatiuum?

Passiua omnia exigunt ante se nominatiuum personæ patientis, & post se ablatiuum cum præpositione a uel ab personæ agentis, aut nonnunquam datiuum ablatiui loco.

Vt deseror ab amicis. Superor ab æqualibus. Honesta bonis uiris, non occulta quæruntur, id est à bonis viris. Sunt mihi reperti capreoli, i. à me. Post passiua participia frequentior datiuus quàm ablatiuus, dilectus Deo, nulli cognitus, frequẽtius, quàm à Deo dilectus, à nullo cognitus &c.

Hoc fit à Deo. Væneo ab hoste Supellex ista à nemine licuit. Vapulauit à præceptore Osculor à matre. Passiua, id est quæ agi in se aliquid significant.

Inter actiuum autem in o, & eius passiuum in or, ita conuenit, ut ex actiui nominatiuo fiat passiui ablatiuus cū præpositione a, uel ab: & ex accusatiuo illius fiat huius nominatiuus. Hoc est, ut eadem persona sit agens in passiuo, quæ est in actiuo, & eadem ut ubique patiens. Casus autem qui ab actiuo exiguntur supra nominatiuum, & accusatiuum non mutantur, sed manent in passiuo.

Vt doceo te grammaticen, Tu doceris à me grammaticen. Imbuo te bonis morib. Tu imbueris à me bonis moribus.

Sunt ne quibus accusatiuus, aut ablatiuus in eundem sensum addi potest?

Tempus quantum, aut quandiu, quandudum, quampridem, in accusatiuo, seu ablatiuo: Tempus quando, aut quo aut quanto, pro intra quantum, in ablatiuo tantum cuique uerbo succedere potest. Vt,

Totos tres annos uersatus sum in dialecticis, aut tribus annis. Professus est triennium, & triennio. decē menses, & decem mensibus. Iam seculum videor te non vidisse, *Il me appare già essere anni cento, che non te ho uisto.* Quandiu egisti Lutetiæ? annum cum dimidiato, hiemem totā, uel anno &c. Quandudū venisti? Ab hinc horam. Quampridem conscendisti nauem. Quampridem mortui sunt tibi pater & mater? Ab hinc octo dies, vel octo diebus. Quàm mox cocta est cœna. *Quanto presto è cotta la cena?* Iuxta regulam responderi potest, ab hinc semihoram, *De quà à mez'hora.* Quando dabimus illi operam? idest, quando illum audiemus: hora prima pomeridiana. Sesquianno postquam Parisios uenit, magistri titulo decoratus est, *Vno anno & mezo dapoi che uenne à Parise, è statto fatto maestro.* Paucis ante diebus quàm ad te scriberem, frater noster excessit è vita. Quo tempore purgatur maria? Plenilunio. Quanto tempore illud feceris? Triduo, Quatriduo. Quoto ab hinc die celebrabimus hilaria? *Quale giorno dipoi celebramo la festa.* Octauo ab hinc die.

Potest

Poteſt autem interuenire præpoſitio.

Vt, ante duos annos rem hanc confeci, *E già doi anni, che io ho fatto coteſta coſa.* Poſt duos dies lenita eſt tempeſtas, *Dipoi doi giorni e placata la tempeſta.*

Ad quem diem profecturus eſt? *Qual e giorno debbe ello andare, o partire?* Ad diem præſcriptum pecuniam ei numerabo. *Io gli darò li danari il giorno ordinato.*

In tempore ipſo adueni, *Io ſon uenuto bene apunto, o in tempo.* Per hos totos dies nihil aliud, quàm aut potauit, aut choreas duxit, *Tutti queſti giorni non hai fatto altre coſe, che bere, o ballare.*

Item per poſtquam ſic dicitur.

Menſis hic agitur iam ſeptimus, poſtquàm ad te uenit, *E già ſette meſi, poi che e uenuto uerſo te.*

Diſtantia item & ſpatium cum adiectiuis nominibus & uerbis in accuſatiuo uel ablatiuo itidem conſtruuntur.

Vt, Lugdunum abeſt hic iter uel itinere octo dierum. Patet area quoquo verſus pedes triginta, *La corte ha di larghezza trenta piedi da gni lato.*

Non diſcedit latum vnguem, ſeu trāſuerſum digitum ab hoc præcepto, *Non ha paſſato queſta dottrina o queſta regola uno largo d'unghia, o uno trauerſo d'uno dito.*

Latas tres pedes menſas fecerunt. Nam ſpatium ferè per accuſatiuum effertur.

Quibus verò addi ſolet tantum ablatiuus, atque is ſine ulla præpoſitione.

Cum omni genere uerborum inſtrumentum quoduis, Item cauſa efficiens, Item actionis modus, Itemque materies, conſtrui ſolent in ablatiuo ſine ulla præpoſitione.

Candefacies linthea lixiuio, & inſolatione. *Tu farai bianche i lenzuoli per leſſiua, & per metterli al ſole.*

Hoc abſterge aqua, *Netta queſto con acqua, o laua.*

Tabeſcit mœrore, *Diuenta pallido di triſtezza.*

Liberatus ſum opera tua Barbarum eſt, medio tuo,

Gaudeo eius cauſa, *Io ſon allegro, per amor di lui.*

Lacrymabat gaudio. Aequo animo feras aduerſa.

Nollem tecto, nollem hospitio recipere furem. *Io non uorria loggiare, o albergare uno ladrone.* Nullo pacto fieri potest. Exitu comperientur omnia, *Nella fine tutto si trouerà.* Explebo eius animum gaudio, Muta mihi scutarum solidis, *Cambia a me uno scudo in soldi,* Cãbio barbarum est. Vtere libro meo, quam diu voles, *Seruite del mio libro, tanto quanto tu uoi.*

Et uerba quidem quæ motum ad aliquem locum quoquo pacto significant, proprij nominis loci minoris, & horum appellatiuorum rus, & domus, accusatiuum flagitant absque præpositione.

Vt, Eo Lugdunum, Sal aduehitur Condricum. Hoc perlatum est Auenionem. Aufer istud domum. Rus hunc abigam.

Aliorum uerò appellatiuorum, aut propriorum maiorum locorum accusatiuum etiam recipiunt, sed non sine præpositione.

Vt, Confero me in Franciam. Comportetur in forum. Nauigat in Siciliam.

Sed quæ motum per locum, aut de loco significant proprij nominis loci minoris, & appellatiuorum rus, & domus, ablatiuum etiam sine præpositione postulant.

Vt, Transiui Gratianopoli. Venio Lutetia. Profecti sunt hi Auenione, Profectus est, mouit Turnone, *E partito da Turnone.* Venit rure. Egreditur domo.

Aliorum autem appellatiuorum aut propriorum nominum maiorum locorum ablatiuum etiam recipiunt, sed accedente prepositione, utique quę significant de loco, nam quæ per locum significant, accusatiuum intermedia præpositione flagitant.

Vt, eum adduxi è ganeo, *Io ho tirato esso dal postribolo.* Ab Italia nihil aduehitur librorum. Ex ædibus nostris modo prodiit Per Siciliam tendebat in Latium. Transit per templum, per aream &c.

At uero sum, es, est, quotuplicem constructionem habet?

bet? Quintiplicem: Primo construitur cum genitiuo possessiuè.

Vt, Hoc pecus est Meliboei. Possesiue: idest, cum genitiuus ile posſidentis perſonam exhibet.

Secundò construitur cum datiuo acquisitiuè, & cum per uerbum, habeo, interpretatur.

Vt, ne mihi ſuffenus eſſem, *Affin che io non foſſe uno uantatori, o gloriatore.*

Ne nulli ſis amicus, neque multis. *Intertiene pochi delli buon. amici*. Eſt mihi liber, ideſt, habeo librum. Et non eſt ſalus homini, ideſt, homo non habet ſalutem.

Assumit identidem alterum datiuum accipiendum (ut uolunt) pro accuſatiuo cum præpoſitione ad, uel in.

Vt, Fuiſti mihi præſidio. Fuiſti mihi auxilio. Negotium meum non eſt tibi curę *Tu non tieni conto del mio affare.* Hoc tibi erit uſui, *Queſto ſarà a tuo uſo.*

Erat alicui rei, *E ſtato buono a qualche coſa.*

Ei res tibi eſt lucro, honori, infamiæ, ignominiæ, dedecori, ornamento, indicio, argumento, documento, exemplo, ideſt, in lucrum, honorem &c.

Nec in uerbum, Sum, es, eſt, modo: ſed in alia quoque non pauca uerba huiuſmodi duplices datiui cadunt appoſitiſſimè.

Vt, Relinquo tibi pignori ueſtem, *Io ti laſſo la mia ueſta in pegno.*

Do tibi pignori libros, *Io ti dò miei libri in pegno.*

Miſit mihi caſeum dono. Muneri accepi à patruo thoracē undulatū, *Io ho tolto in dono uno giuppone di zābaloto da mio barba.*

Id ſibi habet ſtudio, Id ſibi laudi putat.

Do tibi uitio, Verto tibi uitio, ideſt, uituperio.

Habes me deſpectui. deſpicatui, fruſtratui.

Habent omnia ſophiſtæ quæſtioni. Datur nuptui virgo.

Canit receptui. *Il ſuona alla ritornata, ò il fine è fatto.*

Itē, natus eſt opprobrio, laudi, ludibrio, gratiis, muſis &c.

Tertio, Sū, es, eſt, aſſumit accuſatiuū cum præpoſitione,

Vt, Non fuit is apud te. Facultates meæ sunt penes tutorē. *Li miei beni sono nelle mani, & possanza del mio tutore.*

Quarto, si quid ex his quæ sunt animi aut corporis, cupiam per adiectiuum laudis aut vituperij tribuimus, hic verbum, Sum es est, ablatiuum habet, aut etiam genitiuum.

Vt, Non ita sum acri ingenio: & acris ingegnii: Tu es obtusi capitis, & obtuso capite.

Quinto, iungitur ablatiuo interueniente præpositione.

Vt non sum in culpa, *Io non sono in culpa.*

Non sum in causa; *Io non sono in causa.*

Preterea sum, es, est, plerunque intelligendum est in oratione, Vt gloria tibi domine.

IMPERSONALIA
passiuæ vocis.

QVid impersonalia passiuæ uocis, quam constructionen hæc etiam habent?

Impersonalia passiuæ vocis cum significant actionen cum quadam generalitate, nullo indigent anteriore casu: quanquam generalitatis illius restringendæ gratia, eis diquando præponitur ablatiuus cum præpositione à vel ab. Post se autem à neutris quidem acquisitiuis profecta, datiuum assumunt.

Vt seruitur tyrannis, Benefit multis a principe.

Alia nō habent casum, nisi quem suppeditat præpositio.

Vt, Itur in antiquam syluam, Luditur de tuo corio, Viuitur in diem.

INFINITIVA PERSONALIVM.

INfinitiuorum autem constructio quæ?

Infinitiua verborum personalium, quum ante se casum habent,

habent, duntaxat habent accuſatiuum: poſt ſe verò caſus ſuorum verborum.

Vt, Heccine flagitia facere te? hæc te admittere indignã genere noſtro?

Excipitur infinitiuum, eſſe: nam hoc caſum poſt ſe habet ſimilem ei, qui ipſum continuo præcedit, etiam ſi is aliunde pendeat.

Vt, Ego precor eſſe tuus. Chriſtus dedit omnibus eſſe beatis. Apparet hunc eſſe ſeruum domini pauperis. Latinè tamẽ dicitur, Expedit uobis bonos eſſe, & tibi licet eſſe fortunatiſſimum.

Quid aliorum verborum item ſimiles caſus annectentium, hoc eſt, obtinentium uim ſubſtantiui uerbi, infinitiua, non etiam excipiuntur? Non opinor: ferè enim ad hunc modum conſtruuntur. Non poſſum reſiſtere ſolus. Spero uidere tibi amicus. Gaudeo illum haberi doctum.

INFINITIVA IMPERSONALIVM.

Porrò imperſonalium infinitiua, quid? Hæc conſtructione a thematis non differunt.

Vt, quis non uidet moris eſſe præferri vitioſa rectis? Scit illum pœnitere peccati.

Iam verò in ſumma, a quot partibus orationis exigũtur infinitiua? Duabus. A quibus? Nomine, & Verbo. Nomine, vt Audax impingere colaphum. *Quello che e audace a dare vno ſchiaffo.* Timidus vapulare, &c. Item, facilè eſt iugulare mortuum, *E coſa facile amazzare il morto.* Operæ pretium eſt audire eorum ſtultitiam, *E vno paſſare tempo, aldire la loro ſtultitia.*

A verbo actiuo, vt, Cupio illum prouehi, *Io deſidero quello auanzare.* Cogito ab eo inire gratiam, *Io penſo d'intrare in ſua gratia.* Negat ſic eſſe, *Nega coſi eſſere.*

A paſſiuo, vt creditur feciſſe illos uerſus. Non videris mihi rectè intelligere.

A neutro: Quid ceſſas intro irrumpere? *Che tardi tu, a entra-*

re

quibusdam nominibus substantiuis.

Vt, Hoc ego ad te non tā cognoscendi, q̄ emendandi causa transmisi. Occasio scribendi. Non est nunc narrandi locus.

Item paucis adiectiuis.

Vt, certus eundi, gnarus bellandi, cupibus uisendi te.

Quibus iunguntur gerundia in do datiui casus? Hæc sunt admodum pauca, & ad hunc modum fere habent.

Tibi soluendo non sum, *Io non son sufficiente a pagar te.* Cū est inficiando accusatori reus, *Quando il difensore, o colui che e accusato puole negare allo accusatore.*

Mala hęc nōdum comedendo matura sunt, *Questi pomi non sono ancora maturi da mangiare.*

A quibus pendent gerundia in dum accusatiui casus? Ab his præpositionibus: ad, inter, ante, ob.

Vt, Ad dicendum locus ornatissimus est visus. Inter legendum venit in mentem mihi, quod de lemuribus iā audieram, *Leggendo, o mentre io leggeua, il m'e uenuto in memoria delli spiriti, de quali io haueua aldito parlare.*

Quibus adduntur gerundia in do ablatiui casus? Quibus seruiunt præpositiones in, de, è, uel ex, a uel ab, cum pro. Vt,

Huius interfector si esset in confitendo, apud Ciceronem.
Cogitabat de redeundo in patriam.

E, vel ex defendendo, quam ex accusando vberior gloria cō paratur. Verbum dictum est a verberando.

Deterres eum a discendo, *Tu lo spauenti allo imparare.*

Ratio rectè scribendi cum loquendi coniuncta dicitur.

Pro uapulando quid pretii auferam? *Che guadagnerò io per esser battuto.*

Mutantur gerundia in nomina adiectiua, quæ gerundiua Grammatici uocant, idque ad ornatum.

Non est tempus imperandi pecuniam. venustius imperandæ pecuniæ. Complures vineas oportet esse ad præbendū tātos reditus vini, & ad tantos vini reditus præbendos, *E di biso*

tionibus subaudiri ablatiuum ente, ut sit sensus, Ciuitate ente libera: Francisco rege, idest, ente rege, hoc est, cum nondum esset libera ciuitas, & cum Franciscus esset rex.

Cur dicuntur ablatiui consequentiæ? Quia eis designatur consequentia quædam.

Vt, orto sole dies est, idest, dum sol ortus est, sequitur, ut sit dies.

Potèstne solus ablatiuus participij aliquando ita poni absolutè? Præteriti quidem temporis & generis neutri.

Vt, Dicto de participio, dicendum est de præpositione, id est, postquam dictum est. Cuiusmodi participium eleganter etiam in uicem succedit infinitiui. ut opus est facto; idest facere. Curabo adductum, idest, adducere. Quomodo dicitur latine, *E per leggere*? Venturus est, Lecturus est. Item hoc, *E da essere pregato da noi*? Orandus est nobis? *Questo è da essere fatto da te.* Id tibi faciendum est.

CONSTRVCTIO PRAEPOSITIONIS.

QVot casus exigit præpositio? Duos. Quos? Accusatiuum & ablatiuum. Quæ præpositiones exigunt accusatiuum? Ad, aduersus, &c. Quæ ablatiuum? A, ab, &c. Quæ vtrunque sibi vendicant? In, sub, super, & subter. Habent ne semper hos casus præpositiones? Habent, duntaxat extra compositionem: alioquin degenerant in aduerbia, ut præceptor est infra: propè est dominus, iacet extra. Quis delectus, & quæ obseruatio est in præpositionibus quæ exigunt accusatiuum? Disces exemplis sequentibus.

Primum, ne dixeris, iuit apud uos, sed, iuit ad vos, *E andato alle case nostre*. Nam ad significat ad locum, & ad personam, siue rem quamlibet. Apud significat in loco, uel in persona, nec sequitur verba motus.

Vt pernoctaui apud te, *Ho riposato questa notte appresso te*. Apud templum illum conueni, idest in templo. *Non è appresso à Pietro,*

Pietro, Non est apud Petrum. Et differt a penes. Nam penes significat in manu siue in potestate & dominio esse, quod non significat apud, *Tutto quello che io ho, e nelle sue mani, e in sua possanza, o in sua balia*. Omnia mea sunt penes illum.

Aduersus & aduersum, idest, contra. Ne hercules quidem aduersus duos. Si rectè facis, aduersus ingenium tuum facis, *Se tu fai bene, tu lo fai contra la tua natura.*

Contra stimulum calcem iactas, *Tu recalcitri contra il stimolo.* Princeps erga populum clemens. Erga, verso.

Cis Alpes, *Di quà dalli monti*. Citra Sequanam, *Di quà dalla Sequana fiume.* Citra pontem, *Di quà dal ponte*.

Accipitur pro fine, Citra iactantiam, *Senza inane gloria*. Vltra opponitur Citra. vltra pontem, *Di là dal ponte*. vltra Sequanam, *Di là dalla Sequana fiume*. Trās mare, *Di là dal mare*. Circiter, ad tempus refertur & ad numerum. Circiter calendas Februarias, *Circa il giorno primo di Febraro.* Circiter duo millia, *Circa duo migiia*.

Circum, *intorno dalle mura sono le fosse*. Circum muros sunt fossæ. Circa forum, circa tres annos.

Intra, *Dentro*. Intra fortunam debet quisque manere suam. Extra, *De fori*. Extra oleas, *Fuori delli termini.*

Inter os & offam, *Fra la uiuanda & la bocca, molte cose può intrauenire.*

Ob rem tam paruam. *Per una cosa cosi picciola.* Ob oculos mors erat, *La morte era auanti gli occhi.* Propter te cęsus sum, *Son stato battuto per tuo amore*. Secus uiam, *Presso la uia.*

Ante, opponitur præpositioni post. Ante domum, & post domum, non retro. Pone ædem virginis matris, *Dopò la Chiesa della nostra donna*. Pone se. *Dopò se.*

Supra, contraria eius quæ est infra. Supra omnes homines. *Sopra tutti gli huomini*. Infra omnes homines, *Fra, ò tra tutti gli huomini.*

Caue dicas, infra octo dies, aut infra annum, sed intra.

Iuxta paulum, *secondo San Paolo.*

Secundum, *In te è la speranza mia appresso Iddio*. In te est spes mea secundum Deum.

Versus postponitur suo casui. Portum versus abimus.

Vsque

Vſque etiam poſtponitur,præſertim ordinatum cum altera præpoſitione,ut ad multam uſque noctem. Sed & præponitur,ut,uſque flumen,& vſque ſomni tempus.

Quis delectus,quæue obſeruatio eſt circa præpoſitiones, quæue auferendi caſum uolunt? A, conſonantibus tantum præponitur.

Venio à Petro,nec dixeris,uenio de apud Petrum. Ab,uocalibus,& i conſonanti,& liquidis l,& r, ut ab Ioanne,ab Ioue,ab legibus, ab re,*Senza cauſa.*

Abs proponitur,t,& q,ut abs te,abs quouis homine.

Si ſignificat autem motum a loco.

Vt, à Gymnaſio eunt in uicum ſtramineum. Et motum à perſona,vt venio à vobis,*Vengo da caſa uoſtra.* Redeo à matre, *Ritorno da mia madre.* Item perſonam agentem, ut doceor ab amicis.

Præterea accipiunt pro poſt,ut,non vidi eum à prandio. *Io non l'ho uiſto dopò diſnare.* Ab eo tempore quid factum eſt? *Dopò quel tempo,che coſa è ſtato fatto?* Et pro de. *E di caſa uoſtra.* Eſt à vobis. *E della uilla.* Eſt à uilla.

Abſque,ideſt,ſine: Abſque te eſſet, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum. Triuiale eſt,ſi tu non eſſes, &c. *S'ello non foſſe, io haueria ben proueduto al caſo mio.* Abſq; eo eſſet,ego rei meæ ſatis prouidiſſem.

Io ſon fortunato in tutte le altre coſe,ſe nõ foſſe ſtata coteſta quà Fortunatus ſum cæteris rebus,abſque una hac foret.

Cum bonis agas conſuetudinem. *Pratica con li buoni.* Corã Præceptore, *Auanti lo Precettore.*

Migrat in aduerbium,& ſignificat quod barbari dicũt præſentialiter.ut,Cupio tecum agere coram.

Clam patre fecit, *L'ha fatto ſenza lo ſapere del padre.* Non clã me eſt,ideſt,non ignoro.

De,ſignificat materiam, ut Carmen eſt de bello Troiano, ideſt,cuius materia eſt bellum Troiauum. vbi ineptè diceretur.a bello Troiano: nam a, nunquam ſignificat materiam: quare non dicam, magnanimus, compoſitum eſt a magnus, & animus: ſed ex, uel de,neque a, ponitur uſquam pro de.

En

Et tamen contra, de, ponitur pro a, ut, Audiui de te, ideſt, abs te. Emi de Petro, ideſt à Petro. De, etiam ſignificat propter, ut amat te de virgine, de munere tuo, ideſt propter.

E, & ex etiam ad materiam referuntur, ut, Annulus ex auro. Iungitur autem e, conſonantibus tantum; ut è renibus laborat. *L'ha male alle reni.* Ad hunc modum, laborat è capite, è pectore.

Ex, & vocalibus, & conſonantibus. vt, Ex vſu tuo, meo, ſuo, noſtro, ideſt ad utilitatem tuam, meam, &c. Ita, è re tua, ſua, illius, & è dignitate ueſtra, &c. Viuo ex ſententia, *Io uiuo à mio piacere, ò à mia fantaſia, ò ſecondo il mio cuore.* Ex animi ſententia ſignificat etiam poſt. Ex illo non audiui patruum. Barbarorum infantiſsimi hic uſurpant de poſt, uel ex tunc, *Io non l'ho uiſto doppo.* Ex eo, ſiue ex illo cum non uidi, *Qual giorno e dipoi che tu e uenut o?o quanti giorni e?* Quotus dies eſt quo ueniſti? ſiue: Quotus dies eſt poſtquam ueniſti?

Pro te hoc non facerem, ideſt tua cauſa. Significat etiam ante, ut, Quidam pro foribus te conuentum expetit. *Vn certo huomo e auāti le porte, che vuol parlare à te.* Infinitiuus ponitur pro nominatiuo, ideſt, loco nominatiui.

Præ oculis, ideſt, ante oculos: ut, Supina nullum præ ſe caſum uolunt. Præ ſe fert fiduciam. *Il ſe moſtra ſicuro.* Præ te fers magnam grauitatem. *Tu moſtri una grande grauità. De paura non ha ardire parlare.* Præ metu loqui non audet: Præ nequitia, Præ luxuria. Præ amore. Præ ſtudio literarum dormire non poteſt. *Per il ſtudio delle lettere, & l'affettione quale ha alle lettere, lui non può dormire.* Præ te alios nihil facis, *Tu non ſtimi niente gli altri appreſſo di te.* Præ manu nihil tibi dabo, *Io non ti darò niente auanti mano.*

Tenus, poſtponitur ſemper ſuo caſui. Capulo tenus, *Infino al manego.* Mento tenus, *Infino al barbozzo.*

Conſtruitur etiam cum genitiuo plurali nominis ſignificantis res geminas, aut ſingularem numerum deſiderantis: vt Aurium tenus, nuptiarum tenus.

Quis delectus, & obſeruatio eſt in ijs, quæ nunc accuſatiuo, nunc ablatiuo gaudent?

Nam

Nam in, vbi eſt motus ad rem ſiue locum,item vbi diuiſio aut mutatio in aliquid ſignificatur, accuſatiuo iungttur. Vt hæc via fert in urbem. *Queſta uia uà alla città.* Cicero inue- ctus eſt in Antonium. Commoda mihi librum in quatuor dies.

Ne dixeris,pro quatuor diebus.

Non peto niſi in unum diem. Alium famulum quærito in hunc diem. *Cerca un' altro fante in queſto giorno.*

Seruato aut emito perdicem in cenam, *Per la cena.* Et di- cas in aurem, *Dillo ad eſſo nelle orecchie.*

Redit in gratiam cum ſocio. *E ritornato in gratia con il ſuo compagno.* Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus. Eraſ mus phraſin Græcam fæliciter vertit in latinam.

Pro erga:ut, Multa in me contuliſti beneficia. Cum uero ſi gnificatur in loco, ſiue in re quippiã aut agi, aut eſſe, in abla- tiuum adiſcit:ut, Nunquam uerſatus es in ſchola Pariſienſi? Prodeambulemus in baſilica palatina, *ſpaſſeggiamo nella ſala palatina del palazzo.*

Sub, accuſatiuum requirit cum motum ad rem, ſiue locũ, item cum paulo ante uel circa, aut etiam paulo poſt ſignifi- cat:ut Deſcenditur ſub terram. Non cadunt hæc ſub oculos. Sub horam prandij exercetur iuuentus commisſionibus, ſeu concertationibus literariis. Vulgo dicitur, fiunt quaſtiones paulo ante prãdium. Sub lucem exportans calathis, ideſt, cir- ca lucem adueniente die. Sub rem diuinam examinantur præ lecta, ideſt, paulo poſt. Vbi autem nihil tale eſt, ablatiuo gau- det:ut pernoctaui ſub Dio, *Io ho dimorato queſta notte al diſco- perto, o alla luna.* Recubas ſub tegmine fagi.

Super, opponitur præpoſitioni ſubter. Et ubi eſt motus ad rem ſiue locum, iungitur accuſatiuo:ut, ſuper Garamantas & Indos proferet imperium. Vbi motus non eſt: accuſatiuo & ablatiuo indifferenter apponitur: ut poteris mecum requie- ſcere ſuper fronde uiridi, & ſuper frondem uiridem. Signifi- cat & de, ſed tũ coniuncta eſt ablatiuo: ut, Multa ſuper Pria- mo rogitans, ideſt de Priamo.

Subter, cuius vna eſt ſignificatio, eaq; contraria ei quæ pro priè eſt ſup, ſine delectu alias accuſatiuo cohæret, alias abla-

tiuo: ut ſubter aquas, aut ſubter aquis pulchrè vrinatur, *Il nuoda gagliardamente ſotto acqua.*

CONSTRVCTIO ADVERBII.

Cum quot caſibus conſtruitur aduerbium? Cum quinque nominatiuo, genitiuo, datiuo, accuſatiuo, & ablatiuo.

Quęnam aduerbia conſtruuntur cum nominatiuo & accuſatiuo?

Aduerbia demonſtrandi, En improbitas, En quatuor aras, Ecce tibi ſtatus noſter. Tibi, datiuus eſt generalis. Ecce rem. En exprobrandi tantum accuſatiuum vult: ut, En aſtutias. En animum bonum, ironicè.

Quænam conſtruuntur cum genitiuo?

Primo aduerbia temporis, ut Tunc temporis, *All'hora.* Interea loci, id eſt, temporis, Pridie eius diei, *Il dì dauanti.* Poſtridie reſurrectionis, *Il dì dipoi la reſurrettione.*

Conſtruuntur etiam duo hæc poſteriora cum accuſatiuo.

Vt pridie & poſtridie calendas Februarij. Item cum particula quàm, & ſine caſu: ut pridie quàm pateretur Chriſtus comedit Paſcha cum diſcipulis, *Il dì auanti che Chriſto patiſſe, &c.* Et ſine quàm etiam. Venit ad me poſtridie clamitans, *Il dì dipoi uenne a me, gridando.*

Quæ ſunt aduerbia temporis interrogatiua? Quando, quandiu, quandudum, quampridem, quàm mox, quoties, quouſque.

Sunt & aliæ percontandi formulæ, Quanto tempore, Quotum ab hinc, Ex quo, In quo, & intra quod.

Quæ redduntur per quando? Heri, cras, pridie, poſtridie, perendie, *Dipoi dimane,* nudiuſtertius, nudiuſquartus, &c. diu, noctu, interdiu, iam, nuper, aliquando, alias, olim, dudum, pridie, tum, quum, ſtatim, continuò illicò, antehac, poſthac.

Quid elegantiæ eſt in aduerbio quum? diſces à ſequentibus

bus exemplis, *Le già doi anni, che cominciò a essere con meco.* Biennium est quum mecum esse cœpit.

Non è lungo tempo, quando i denti gli cascarono. Haud diu est quū illi dentes exciderunt.

E già mesi sette, che persona non ha messo qua dentro il piede. Septem menses sunt, quum in has ædes pedem nemo intro detulit, *Il tempo uenirà, quando tu te ne pentirai.* Aderit quum te pœnitebit.

Io ho sempre mai desiderato questo giorno, conciosia che da te fosse alcuno, che ti nominasse padre. Hunc uidere semper optaui diē, cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem.

Si ullum unquam fuit tempus, quum tibi gratum fuerim: quæso te, hanc mihi dato ueniam, *Fammi cotesta gratia. E già giorni tre, che non ha fatto, che dormire.* Tertius hic dies, quum interea nihil aliud quàm dormitauit.

Quæ respondentur ad quandiu? Tantisper, paulisper, parumper, semper. Caue dicas, Da mihi parumper uini, sed parum: dicas autem, mane parumper, & resiste paulisper, *Arrestati un poco.*

Quæ respondentur ad quàmmox? Statim, cito, iam, nunc, & cætera.

Quæ respondentur ad quoties? Sæpe, raro, subinde, nunquam, plerunq;, quotidie, toties: item numeralia, semel, bis, ter, quater, quinquies, sexies, & sic deinceps.

Quæ respondentur ad quousque? Hactenus, adhuc, in diē, in horam, hucusque, &c.

Secundo cum genitiuo construuntur aduerbia loci.

Vt, Vbi terrarum esses, ne suspicabar quidem. Vbiuis gentium, quoquo terrarum, nusquam gentium. Quò miseriæ deuenimus? Eo impudentiæ, eo temeritatis ventum est, idest ad eam impudentiam, temeritatem. Huccine rerum venimus? id est ad has ne res? Eò loci redactus est status noster.

Quæ sunt quæsitiua aduerbia loci? Vbi, idest, in quo loco. Vnde, idest à quo loco. Quò, idest ad quem locum. Quà, idest per quem locum. Quorsum, idest, quem locum versus. Quousq;, idest quem locum usque.

Quæ reſpondentur ad ubi? Hic,iſtic,illic,ibi,intus, foris, utrobique,paſsim,nuſquam,ſupra,infra, ſubtus.

Quæ reſpondentur ad unde?Hinc, iſtinc, illinc, inde, eminus,cominus,aliunde,undecunque,ſuperne, inferne.

Quæ reſpondentur ad quò?Huc,iſtuc,illuc, eò,illò,aliquò, quoquò,quocunque,intro, foras,peregre, ſupra,infra.

Quæ reſpondentur ad quà?Hac,iſtac,illac,quaqua,quacũque,quaquauerſus.

Quæ reſpondentur ad quorſum? Horſum, iſtorſum,illorſum,quoquouerſus,ſurſum,deorſum.

Quæ redduntur ad quouſque?Hucuſque,iſtucuſque, illuc, uſque,eouſque, aliquouſque.

Quis de his omnibus traditur canon.

Aduerbia localia ſeu quietis, ſeu motus ſignificationem præferentia, uerbis aut participijs adduntur, quorum ſignificatio ad eundem motum, aut quietem pertineat: ut quum abſit motus, dicamus fui,amaui.docui illic, &c. Si adſit motus,atque is ad locum, dicamus: illuc ueni: Si per locum,hac iter facit: Si de loco,hinc proficiſcuntur.

Tertio conſtruuntur cum genitiuo aduerbia quantitatis.Satis uirium,parum animi.

Multum,paulum,paululum,dum,aduerbia modo ſunt. Abundè eruditionis, affatim lignorum.*Abondantia di legne.*Sin gulare eſt,minimè gentium, pro nequaquam.Inſtar montis. Inſtar montis eſt hoc pati *A ſimilitudine della morte è coteſto patire.*Porrò vt ſummam celeriter comprehendam. Sunt in aduerbiis quæ à quibus deriuantur, datiuum accipiunt, vt venit obuiam illi: nam obuius illi dicitur. Canit ſimiliter huic. ſicut ſimilis huic.

Comparatiua etiam & ſuperlatiua conſtructionem ſeruant nominum unde profecta ſunt.

Vt melius te dicit, ideſt,quàm tu.Plus quingẽtis colaphis. Maximè omnium,&c. Subſeruit generalis regula, Vbi ſignificatio

ficatio est eadem hic quoque, eandem conuenit esse constru-ctionem.

Deaccusatiuo patuerunt exempla, pridie nonas, &c.

CONSTVCTIO interiectionis.

CVm quot casibus cohæret interiectio? Quatuor. Nominatiuo enim, accusatiuo, & vocatino gaudent apponi O, Pro, & Heu.

Vt, O magna vis veritatis. Pro dolor. Heu dementia. O insignem impudentiam.

Aliquando tamen hic supprimitur, O, vt, Miserum me. Pro Deum atque hominum fidem.

Heu stirpem inuisam.

O Pamphiile salue. Pro Deus immortalis. Heu socii.

Hei autem, & væ datiuo, vt hei mihi, væ tibi pharisæe.

CONSTRVCTIO. coniunctionis.

COniungunt similes quidem casus, & modos sed res tamen diuersas, coniunctiones copulatiuæ, & disiunctiuæ, item voculæ tam, quàm, nisi, præterquam, & fere aduerbia similitudinis: dum ne diuersum sit regimen.

Vt, Fegisti arcum, & calamos, Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt. Paupertas laudatur, & alget. Amplectitur tum literas, tum uirtutem. Colit cum eruditos omnes, tum in primis Budæum. Hoc Petrus vel Ioannes fecit, Seu Claudius, seu Henricus habet.

Vbi regimen est diuersum?

Interest mea, & Petri. Emi Caroleo, & pluris.

Vtrius numeri oportet esse ita coniunctos casus, siue

modo? Si copulatiua est coniunctio pluralis numeri.

Vt, Claudius, & Simon sunt æquales, Ego tuque scribimus.

Si uero disiunctiua: singularis.

Vt, hoc Plato uel Cicero tradit, Aut frater tuus, aut tute sublegisti.

PARADIGMATA

Tam doctus est quàm pater fuit. Ne dixeris, est tam doctus sicut tu, sed quàm tu, nec significat tantum sicut quancum. Nam penè cecidi, quàm tu. Nemo nisi stultus ita sentiret. Auarus nulli rei præterquam pecuniæ studet: Munificus quasi rex. Superbit tanquam leo, &c.

Quot sunt ordines coniunctionum? Tres. Quæ? Præpositiuus, Subiunctiuus, & Communis.

Quæ sunt coniunctiones præpositiui ordinis? Et, ac, atque, at, ast, aut, neque, nec, si, quin, quatinus, sin, seu, siue, nisi, ni.

Quæ sunt coniunctiones subiunctiui ordinis? Quæ, ne, ue, quidem, quoque, autem, uerò.

Quæ sunt communis? Ferè reliquæ, ut quidem, igitur, tamen, ergo, &c.

FINIS.

IOANNES PELLISSO CONDRIENSIS DE MODO EXAMINANDAE CONSTRVctionis in oratione, Dialogus.

Interlocutores, Præceptor, & Discipulus.

PRAECEPTOR.

DIc mihi adolescentule, quis tibi enarratur autor? D. M. Tul. Cicero. P. In quo opere? D. In epistolis familiaribus. P. Recita tibi perlecta. D. Ego omni officio, ac potius pietate erga te cæteris satisfacio omnibus, mihi ipse nunquã satisfacio. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum: vt quoniam tu nisi perfecta re, de me nõ conquiesti; Ego quia non idem in tua causa efficio, vitam mihi esse acerbam putem. P. Non progrederis ultra? D. Nempe quòd hic putem esse periodum. P. Quid uocas periodum? D. Orationis continuationem vsque ad id, quo sensus concluditur, idest, In lectione totam sententiam, seu mauis orationis uelut integrum quoddam corpus. P. Græcum nomen est periodus? D. scilicet. P. Quomodo interpretatur Latine? D. Quintiliano autore, uel ambitus, uel circunductus, vel continuatio, uel conclusio. P. Cur ambitus uel circunductus? D. Quòd in orationis serie ea sit. vocũ circuitio ac comprehensio, qua & impletur, & absoluitur sententia. P. Cur autem conclusio? D. Quia non prius est periodus, quàm ad extremam clausulam præuentum est. P. Quid, periodi quot sunt partes? D. Duæ, colon & comma. ex his enim constat omnis periodus, si quidem ex commatis fint cola, ex colis periodi. P. Non his quoque Latina nomina data sunt? D. Prorsus. Illi membrum: huic incisum. P. Quid appellas membrum? D. Perfectam quidem orationem, sed cuius tamen sensus adhuc pendeat, atque aliud quidpiam sibi ad-

 iungi

iungi postulet. P. Quid incisum? D. Membri partem, quæ ab eo integro abscissa, per se nihil efficere posset. P. Quænam ea est membri pars? D. Orationis partiũ structura, cui finitũ de est verbum: aut cui etiam si uerbum adest, sensus tamen non conquiescit, sed ad membrum quasi metam properat, quemadmodum membrum ipsum ad periodum recta tãquam sententiæ verticem currit, quem ut pertigit, conquiescit. quo fit, vt si quid sequatur, alia sit oratio. P. Quid ergo differunt colon & comma? D. Colon. dictum est a corpore abscissum integrum membrum. Comma quasi trunca pars membri a cor pore amputata. Corpus autem orationis intelligi volo. P. In omni colo, quid primum quærendum est? D. Verbum opinor. P. Næ hic scopus est. Conuenit enim ante omnia in verbum inspicere, quid sibi id velit, & quid agat: an perficiat sensum necne: vnde, quo feratur, idest, quid ante se, quid post se exigat: cur hunc potius, quàm illum admittat casum, cur alicubi interueniat præpositio: quid ei faciat aduerbium. breuiter quo pacto quæque dictio cum eo constructa sit. Nam ex eo pendent omnia. P. Cæterum quo pacto hæc perspicias omnia, an pro arbitratu, & de animi tui sententia? D. Immò uerò ex certo quodam Grammaticorum præscripto textum in ordinem scholasticum redigã: & quod inuolutum erit explicabo. P. Expecto quod dicas. D. Primũ si erit vocatiuus, ab eo incipiam. Hinc cõtinuo veniam ad nominatiuum, quod suppositum verbi dictitant. Deinde verbum ipsum capiam: cui accedat, si quod aduerbium eius significationem declarabat. Tũ casus omnes adiungam, quos video constructos cum eo a par te posteriore. Vt ad pauca redeam. Quæcunque dictio alteram adsciuerit, hanc ei præponam. Ita fiet, opinor, ut omnia mihi sint aperta. P. Recte sentis. Verum non sunt alia, unde isto pacto sententiam ordiare? Sunt profecto, & quidem multa. Nem pè aduerbia demonstrandi, hortandi, vocandi, respondendi, optandi, quædam temporis, ut cum, dum, quando, quãdoquidem, &c. Item aduerbia interrogandi, negandi, eligendi, prohibendi, ordinis, similitudinis. Præterea interiectiones, & ferè cõiunctiones: ab his his omnibus initium capit grammaticus ordo. Procedunt etiam interrogatiua, relatiua,

latiua, negatiua diuisum, & antecedens relatiui, cuiuscunque casus fuerint. P. Cur nunc ordinem scholasticum, nunc grāmaticum nominas? D. Scholasticum dico. quòd in scholis protritus sit; grammaticum, quòd iuxta canones grammaticos constituatur, neque is est quo teximus orationem, certè quum ipsi eleganter, aut loquimur, aut scribimus: tunc enim tale nihil obseruamus. Nam quomodo loquuti sunt veteres Latini, alia ratione non habita, loqui studemus. Sed est resolutio quædā textorum, qua dicendi gratia in autoribus enarrandis vtimur. P. Agedum ergo, in hac periodo cola quot sunt? D. Sex. P. Cedò quæ? D. Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris satisfacio omnibus: primum colon est. Mihi ipse nunquam satisfacio: secundum. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum: tertium. Vt quoniam tu nisi perfecta re de me non conquiesti: quartum. Quia non idē in tua causa efficio: quintum colon est, Vitam mihi esse acerbam putem, sextum, in quo est periodus & clausula, idest, totius sententiæ cōclusio. P. Quot in eadem sunt commata? D. Tria. P. Fac videā. D. Nam in primo membro sunt duo. Prius est, Ego omni officio. Alterum est, ac potius pietate erga te. Tertium est in membro illo, Quoniam tu nisi perfecta re de me nō conquiesti. Nisi perfecta re, comma est seu incisum. P. Quæ sunt in his omnibus necessario animaduertenda? D. Ea ipsa quæ in constructione partium orationis requiruntur, cōuenientia, exigentia, delectus, ordo. P. Ordina ergo primum colon. D. Ego satisfacio omnibus cæteris omni officio, ac potius pietate erga te. P. Dic verbum. D. Satisfacio. P. Quid significat satisfacere? D. satisfacere generale est in præstando, efficiendoq; illud, quo quis contentus sit. vulgus Italicum dicit *contentare*. P. Quodnam verbum est? D. Personale. P. Finiti modi, an infiniti? D. Finiti. P. Cuius? D. Indicatiui. P. Quæ est eius exigentia? D. Exigit ante se nominatiuum personæ agentis eiusdem secum numeri & personæ, & post se datiuum personæ patientis, cum ablatiuo sine præpositione, si sensus exigit. P. Cur addis si sensus exigit? D. Quia potest carere ablatiuo: vt hoc mihi non satisfacit, idest, non explet mihi animum. P. Quis est canon de nominatiuo anteriore? D. Omne

verbum

verbũ perſonale finiti modi exigit ante ſe &c.P. Quis de datiuo poſteriore? D.Omne verbum cuiuſq; generis habere poteſt etiam præter alios caſus &c.P. Quis autem canon de abla tiuo ſine præpoſitione? D. Cum omui genere verborum inſtrumentum quoduis,item cauſa efficiens,item actionis modus &c.P.Oſtende eius generis nominatiuum ante verbum. D.Ego. P.Expreſſus ne eſt, an ſubauditus? D.Expreſſus eſt.P. Cur expreſſus,quum in uerbis primæ & ſecundæ perſonæ ſatis intelligitur nominatiuus? D. Quia in eo eſt emphaſis. P. Quid eſt emphaſis? D.Figura altiorem præbens intellectum, quàm quem uerba per ſe ipſa declarant.P.Hanc ergo mõſtra hic eſſe.D.Nam ita capio, O Lentule,quàm ſint in te officioſi alii amici tui, nõ ſcribo:ſed de me illud tibi adfirmo,me amicum tibi talem eſſe,me in te ita officioſum eſſe,ſic agnoſcere, ſic in memoria habere tua in me merita,ut dicant quidẽ omnes,eorum me nihil omittere,quæ amici gratia eius quidem cui plurimum debeas,par ſit obire & præſtare:ſed tamen omnia cum faciam,& nihil intentatum tua cauſa relinquam,mihi ipſe uidear nihil facere:adeò magnipendo, quæ tu mea cauſa feciſti. P. Oſtende conuenientiam.D.Ego,eſt numeri ſingularis & primæ perſonæ : ſatisfacio item eſt nomeri ſingularis & primę perſonæ.P.Quod eſt conuenientia? D.Orationis partium inter ſe certus in aliquot accidentibus ſuis conſenſus.P. Quotuplex eſt conuenientia? D: Triplex. Nominatiui cum verbo, Adiectiui cum ſubſtantiuo, & Relatiui cum antecedẽte. P.Oſtende a poſteriore datiuum:D.cæteris omnibus.P.Cęteris quomodo conſtructum eſt cum omnibus? D. Sanè in recta adiectiui cum ſubſtãtiuo cõuenientia: utrunque enim eſt numeri pluralis,datiui caſus, & maſculini generis.P.Adięctiui cum ſubſtantiuo? atqui vtrunque eſt adiectiuum. D.Nõ inficior, ſi extra hanc orationem accipiantur. Sed hic omnibus vim obtinet ſubſtantiui a nominatiuo omnes, omnium &c. P.Quid in hoc deputas elegans? D.Quod ipſum nouiſſimo ſit loco poſitum.Præceptio nanq; eſt elegãtiæ,Superlatiuus,negatiua nomina,nomen omnis,& quodlibet adiectiuum,quo magnificum quiddam ſignificatur,poſt alia vt quàm frequẽtiſſimè collocari ſolent.Paradigmata ſunt.Nõ offertur dicen-

di materies amplisſima: Quia ſuo iure cedere vltro velit repe ries neminem. Quæ tu dixiſti, uera ſunt omnia. Alexander il le Magnus, P. Cedò ablatiuum ſine prępoſitione. D. Omni of ficio, ac rurſum hic adiectiuum congruè iunctum eſt ſubſtan tiuo in eodem numero, genere, & caſu. P. Quid proprie eſt of ficium? D. Quod quiſque efficere debet pro ſuæ conditione ꝑ ſonæ, in quo animaduertere oportet, quid loco cōueniat, q̃d tempori, quid rerum, aut perſonarum dignitati: Italicè, *e l'offi cio de ogn'uno*: vt in familia bene inſtituta omnes in officio eſ ſe oportet, *In una caſa bē ordinata è dibiſogno che ogn'uno faccia il ſuo officio*. Vnde qui officium ſuum facit, is eſt, qui recte fa cit. Nā officiū dicitur quaſi efficium ab efficiendo, quod uni cuique perſonæ congruit. Conuenit autem, ut quiſque merē tibus uel honorem exhibeat, uel opem ferat: quo factum eſt, ut officium beneficiū dicatur ſiue obſequium, *Honore piacere ſeruitio*. Vt officii gratia deduximus eū, *Noi l'hauemo accompa gnato, per fargli honore*. Item, Quandoquidem tuum in me offi cium mihi exprobras, nullam tibi habeo gratiam, *Dapoiche apponi l'appiacere, che tu m'hai fatto, io nō te n'ho gratia alcuna*. Et, eius in te officia ei rependere non poſſes, *Tu non gli potrai rendere il ſeruitio, che eſſo ti ha fatto*, Hinc officioſus, *Sempre eſſo mi ha fatto de gli appiaceri, o ſeruitij*. Sēper ī me officioſus fuit. Vnde & officiosè aduerbiū, quo ſic licebit vti. *Di alla madre mia, che io mi raccomando a ella tanto humilmēte quanto tu puoi*. Matri meæ ſalutē, quàm potes officioſisſimè nūtiato. Habes præceptor de nomine officiū, quæ dicenda putaui. P. Probo. Caue igitur dixeris ſeruitiū, ad iſtum quidem ſenſum: ſignifi cat nanque hoc idem quod ſeruitus: Dic, nō functus es amici officio. Non feciſti amici officiū; *Tu non hai fatto l'officio dello amico* Nullum tuum erga me agnoſco officium, *Io non conoſco officio alcuno tuo, uerſo me*. Quod in me cōtuliſti officium? *Qual ſeruitio m'hai tu fatto, o qual piacere?* P. Ac, qūo hic poſitū ē? D. Inter duos ablatiuos, quos cōnectit. P. Cedò quos? De officio & pietate. P. Quo canone eos coniungit? D. coniungunt ſimi les quidem caſus, & modos, ſed res tamen diuerſas, &c. P. Cuius ordinis coninnctionum. Ac? D. Præpoſitiui. P. Qua re? D. Quia poſtponi non poteſt. P. Ac potius pietate, eſt ne

hic

hic figura quæpiam? D. Est. P. Quænam? D. Quam Rhetores correctionem appellant, quum id tollitur, quod primo dictum est, & pro eo reponitur, quod magis idoneum videtur. P. Ablatiuus pietate, unde pendet? D. A tergo uerbi satisfacio, eadem ratione qua ablatiuus officio. P. Pietas quid propriè significat? D. Diuinum cultum, siue obseruantiam quandam, & reuerentiam cum omni officio, Primum in deũ dein de in patriam, tum in parentes, præterea in propinquos & sanguine cõiũctos, postremo in eos omneis a quibus magnis affecti beneficijs simus, Græcis est, εὐσέβεια, & εὐσέβῶ quod est pietatem colo, σέβομαι, colo, ueneror &c. Italis uernacula lingua, *l'honore & reuerentia, l'obedientia, & seruitù, quale noi dobbiamo primieramẽte a Iddio; dipoi la carità o amore che noi dobbiamo hauere uerso i nostri paesi, a nostro padre, & madre, a tutti gli nostri superiori, a quelli che sono del sangue nostro o parẽti, à tutti quelli, che ne hãno fatti grãdi beni. In somma l'amore et affettione singolare, che noi habbiamo à tutti quelli, che nõ sono inferiori à noi.* Pietas. n. significat ẽt singularẽ amorẽ; & plus est longè, quã officiũ. P. Vt dicis Latinè, *Questo è un'huomo molto diuoto à Iddio.* D. Vir est summa in Deũ pietate. In Deũ admodũ pius; homo pietatis in Deũ nõ vulgaris egregiæ, eximiæ. P. Deuotus ergo & deuotio hic nõ usurpas? D. Quippe quæ barbara sunt in eo significatu. P. Dic ẽt Latinè, *Ha bene amato suo padre, & sua madre, & li ha ben seruiti.* D. Pius fuit in parẽtes. P. Significat ne etiã pietas quod Italicè dicitur. *Misericordia, o pietà?* D. Actiuè fortasse, paßiuè non videtur. P. Quomodo actiuè? D. Vt, nõ secus in me pius fuit, quàm fuit pater in filios. i. vt exponit Perottus, misericors, benignus. Paßiuè. *E grãde pietà di quello huomo.* Non hic dicam, magna est eius hominis pietas, sed miseria: misera est illius hominis conditio, miser status. *E cosa misera guardare a quello*, miserum est id spectare, res misera est, si id spectes. *Io son misero.* Miser ego sum. *Io ho pietà di esso.* Me miseret eius, illius, non autẽ, pietatẽ habeo. P. Iam tandem, quis autori delectus in his fuit? D. Nimirum, vt officio potius diceret, quã obsequio. Nam officiũ magis nescio quõ in eos quadrat, qui se ijs magno pe deuinctos esse fatentur, quorum gratia quippiam faciunt aut prestant.

Et

Et pietate:in quo nomine plus multo ponderis est,quàm si di xisset,aut amore,aut obseruãtia,aut aliud quiduis eiusmodi. P.Erga,quod genus dictionis? D. Præpositio P. Quid hic facit? D.Declarat nomen pietate: sic.n.est, pietate erga te.i. quã ego habeo in te, si ita liceret dicere. P. Illud te cuius casus? D. Accusatiui. P.Cur potius accusatiui,quàm ablatiui? D.Quia erga flagitat accusatiuũ.non ablatiuum.P. Quid significat erga? D.Italice, *uerso qualcuno*, refertur.n. ad personam, non ad rem.Et capitur ferè in bonam partem, nonnunquam etiã in malã,In bonã,vt pius erga parentes.In malã,*Io non ho peccato uerso te*. Nihil erga te sum commeritus;nihil erga te peccaui. Item,erga me contumeliosus.*Quello che mi ha fatto tante uillanie & oltraggi*.P.Cur dixisti non referri ad rem? D. Quia non satis Latinum est. Turbaris erga plurima; dicendumq; circa. P. Profer secundum membrum. D. Mihi ipse nunquam satisfacio.P. Ordina. D.ipse nunquam satisfacio mihi.P.Ostende verbum.D.Satisfacio.P.Nominatiuum à fronte.D.Ipse.P,Cõuenit ne huic satis cũ illo? D,Satis,P. Planum fac.D. Ipse, est nominatiuus singularis numeri, primę personę,& satisfacio, est eius verbũ,itẽ singularis numeri,Primæ personæ. P. Quid non tradunt Grammatici casus nominãdi omneis esse tertiæ personæ præter Ego,& nos, qui sunt primæ personæ, Tu, & uos,qui sunt secundæ? D.Tradunt. P.Tenes regulam? D. Teneo.P.Profer in medium.D.Omnia nomina, pronomina, & participia sunt tertiæ personæ, exceptis &c. P. Qui fit igitur, ut illud ipse hic sit primæ personæ? D. Quid, quòd idem posset esse secundæ,si verbum esset secundæ? P.Ain' verò? D. Quippe quòd sit cuiusq; personarũ indiscriminatim· ut ipse lego, ipse dormis. P. Da verbi casum à posteriore.D.Mihi. P. Quis casus est? D.Datiuus. Nam,ut iã dixi, verbum satisfacio, exigit post se datiuum. P:Est ne aliud quicquam cum hoc verbo? D. Aduerbiũ temporis nunquam. P. A tergo ne,an a fronte? D.Istud quæri non solet de aduerbio,sed tantum de casu. Aduerbiũ utrobiq; attexas licet,modo iuxta verbum:huic enim adhæret,ut eius significationẽ explanet atq; impleat. P. Quid est,mihi ipse nunquam satisfacio? D. Non facio ad cupiditatem meam,non expleo mihi animum, nõ facio satis meo tui

studio

ſtudio. P.Nonne ſatisfacio compoſitum ex ſatis & facio? D. Quid tum poſtea? P.nam tu diſſoluis compoſitionē. D. Quid inde diſpendij? nonne itidem dicimus, adeo te, & eo ad te? P. Optime, Perge ad reliqua. D. Vis reſoluam tertium colan? P. Si uidetur. D. Magnitudo enim meritorū tuorum erga me eſt tanta. P. Quodnam eſt uerbum? D. Eſt. P. Quis nominatiuus? D. Magnitudo tuorum erga me meritorum. P. At enim, tuorum erga me meritorum, nominatiuus non eſt. D. Eſto: ſed unà ſunt cum nominatiuo. P. Qui ſic? D. Quippe genitiuus meritorū, pendet ex noīatiuo magnitudo: & tuorū, eſt eius adiectiuum, & illud, erga me, pendet ex eodem genitiuo meritorum. Nam ſenſus eſt, meritorum erga me, ideſt, eorū quæ in me contuliſtj, hoc eſt, curæ, & diligentiæ, quæ tu in ſalutem meam contuliſti. P. Eſt ita, ut dicis, ſed cur potius genitiuum illum cum nomine, quàm cū uerbo conſtruis? nā uerbum eſt, etiam genitiuum admittit. D. Quia ſenſus orationis oſtendit ad nomen, nō ad uerbum referri. Is enim ſenſus eſt, ut dixi, *Per la grandezza delli beneficii, che tu mi hai fatto*. Iam eſt canon, Subſtantiuum nomen ſi ad alterum diuerſæ rei ſubſtantiuum quoquo modo ſpectat, & refertur, cum eo iungitur in genitiuo. P. Cōſentit adiectiuum cum ſubſtantiuo? D. Conſentit. P. Demonſtra. D. tuorum eſt adiectiuum numeri pluralis, genitiui caſus, & neutri generis. Itemq; meritorum, eſt ſubſtantiuum eiuſdem numeri, caſus, & generis. P. Quod adiectiuum eſt tuorum? D. Pronomen P. Quotuplex adiectiuum? D. Triplex. Nomen, ut bonus. Pronomen, ut tuus. Participiū, ut legens. P. Eſt ne hic alia conuenientia? D. Eſt. P. Quę? D. Nominatiui cum uerbo. P. Oſtende. D. Magnitudo eſt. P. Eſt tanta, dicis etiam conuenientiam nominatiui cū uerbo? D. Non. P. Quid igitur? D. Exactionem. P. Quapropter? D. Quia is nominatiuus tanta, conſtruitur à tergo uerbi: verbū enim ſubſtantiuum exigit poſt ſe nominatiuum, qui ad eandem rem pertinet, quam ſignificat nominatiuus anterior. P. Tamen nec numero, nec perſona diſsidet ab eo uerbo. D. Sit ita ſanè, eo ne continuo uerbum tenebitur conuenire cū nominatiuo poſteriore? Minimè uerò, quia ueſtes ſunt lana: nō eſt lana dicimus. Atque de hoc præceptum eſt. Si uerbū ſubſtantiuum

ſtātiuum poſt duos aliquos nominatiuos diuerſorum numē rorum ponitur, ipſum conuenit cum proximiore. Si autē inter duos, cum priore tantum: vt Omnia pōtus erat: verba Dei ſunt meditatio Chriſtiani. P. Magnitudo meritorum tuorū, *La grandezza delli tuoi beneficij fatti &c.* Pulchrè hoc latinè dixiſti. Cæterū quomodo dixiſti illud, *che tu hai a me fatto?* Non enim viſus es mihi dicere, quæ tu feciſti mihi. D. Ridiculum, quaſi Latinam linguam oporteat ſeruire Italicè. P. Quid tum poſtea? D. Nempe quòd nihil æquè Latinam linguā cor rumpit ac cōtaminat, atque ſiquis hanc ad Italicam aut aliā peregrinam linguam uelut obtorto collo trahat, cum eadem ſententia efferri ferè ſoleat aliter Gallicè, aut Hiſpanicè, aut Germanicè, aut Italicè, aliter Latinè. P. Vbi igitur enūciatus eſt ſenſus iſte. D. In præpoſitione erga, ſtructa cum accuſandi caſu. me. Si quidem tāta eſt magnitudo tuorum erga me meritorū, perinde eſt, ut iā admonui, quaſi dicat, Adcò magna ſunt officia quæ tu in me collocaſti &c. P. Erga, præpoſitio cur ſtructa eſt cū accuſatiuo? D. Quia de grege earum eſt, quæ ſeruiūt accuſatiuo caſui. P. Meritorum quiſnam intellectus. an idem qui hic eſt, Quod uapularis, meritū eſt tuum? D. Vide quo ſenſu dicatur, bene mereri de aliquo: inde enim exiſtunt merita, ideſt beneficia, ſiue quæcunq; præſtantur, & efficiuntur alterius gratia. P. Dic ergo Latinè, *Quando mi ricōpenſerai di tante coſe, che io ho fatte per te?* D. Quādo mea in te merita rependes, remetieris? quando meis in te meritis reſpondebis? P. Reſolue quartum membrum. D. Vt quoniam tu non conquieſti de me, niſi re perfecta. P. Oſtende verbum. D. Conquieſti. P. Cuius generis perſonalium verborum? D. Neutrius. P. Regula ne formatum eſt? D. Non, ſed figura. P. Quanam? D. Syncope. P. Quid eſt ſyncope? D. Ablatio literæ uel ſyllabæ è medio dictionis: ut conquieſti, pro conquicuiſti. P. Quē caſum adſciſcit ſibi à poſteriore? D. Ponitur plurimū ab ſolutè: eſt. n. verbū neutrum abſolutū: aut ſi quē caſum poſt ſe admittit duntaxat cum præpoſitione admittit. P. Admiſit ne hic quenquam? D. Etiam. P. Quem? D. Ablatiuum cum præpoſitione de: eſt enim, non conquieſti de me. P. Quid aūt eſt. Nō cōquieſti de me? D. Ideſt, de me ſolicitus eſſe non deſijſti?

sti: mearum rerum satagere non cessasti. aut potius de me.i. propter me. P. Quot significata habet de? D. Circiter septem, P. Age, Dic. D. Primo significat materiã. ut, nunc disputamus de prępositionibus. Secundo significat à, uel ex, ut emi domũ de Petro.i, à Petro. De pueris disce quis hoc flagitium fecit, *Sappi dalli fanciulli chi ha fatto questo male.* Quæsiui de Pompeio, idest, ex Pompeio. Clamat de via.i.ex uia: & de fructu cognoscitur arbor, *E conosciuto l arbore dal frutto.* Domum hanc de patre cõdnxit extruendam. *Lha tolto à pretio, à edificare questa casa da mio padre.* Tertio significat propter, Latinè quidẽ: Nam Italicè, ipsum de auditur. *E molto allegro de' suoi figliuoli.* Lætus est admodum de liberis suis. *E lasso di caminare.* Defessus est de uia idest, propter uiam, propter liberos &c. *Grandemente ti ama per le lettere Greche.* Impense te amat, de literis Græcis, idest, ob, seu propter literas Græcas. *Il capo mi duole per il uẽto.* Caput mihi dolet de uento, idest, propter uentum: auditur & Italicè propter, hoc modo uidelicet. *E uenuto uno Imbassatore da lo Imperatore in Franza per la pace.* A Cæsare in Frãciam uenit legatio de pace, idest, propter pacem. *Io ho mandato uno gargione al libraio per cambiare questi libri.* Puerum misi ad bibliopolam de libris istis commutandis. Quarto significat secundum, seu pro. *Il fa secondo il suo costume.* De more facit, aut secundum morem. *Quello nõ si farà secondo la tua sententia:* Non id fiet de tua sententia. Quinto latinè significat per sed Italicè accipitur ipsum idem de. *Di notte non posso uigilare:* De nocte uigilare non possum. Latinè, idest, per noctem. Sexto perinde significat de, ac si dicas, quantum ad, siue quo ad P. Expone exẽplis. D. *Quãto à quello che tu mi scriui della pẽsione del tuo figliuolo, tu sai che le uiuande sono care: nõdimeno io farò quello che tu uorrai.* De filij tui pensitatione, non te clam est, annona quàm sit cara, tamen quomodo tibi placuerit faciã: *Di tuo figliuolo mi pare hauere conosciuto in esso quelli segni di uirtù, & ingegno, che io non posso fare, che non speri di esso ogni cosa grãde,* De filio tuo, ea virtutis, & ingenij signa uideor in eo perspexisse, ut non possum, quin de illo summa omnia mihi promittam. Hic de ita exponetur. Quod attinet ad pensitationẽ filij, de qua mihi scribis &c. Et, quantum attinet ad filium tuũ, uideor,

decor perſpexiſſe in eo, &c. P. Quid eſt, non conquieſti de me, niſi perfecta re? D. Non deſiiſti ſolicitus eſſe & anxius propter me, quoad effeciſti ut ab exilio reuocarer. Nihil ceſſauiſti uſque, ut me reſtitueres, inquit Cicero, ſignificans Lentulũ ſua cauſa omneis labores excepiſſe, & nihil nõ feciſſe, quo ſuę dignitati reſtitueretur. P. Vnde ſenſum iſtum colligis? D. E uerbo conquieſcere. Nã non conquieſcere dicuntur, qui maximè ſtudent, & conantur aliquid. In id enim totos (quod dicitur) neruos intendunt, ut effectum dare queant quod cupiũt. Itaque prę curarum multitudine nec dormire poſsũt, nec remittere animum, & tamen nuſquam uidentur defeſsi, cum nihil ſit actuóſius illis, ut iure dicãtur inquietes, ſiue inquieti: ſeu ita ſunt ad malum, ut feroces, & crudeles: ſeu ad bonũ, ut grauiſsimi & uehementer ſtudioſi. Contra conquieſcunt ſecuri, & quibus nihil eſt obiectum, quod magnopere curent, qui de nulla re laborant. P. Cæterum quæ utendi ratio? D. Quieſcas, Quietus eſto. Italicè, *Laſſa fare, non ti curare.* Sex ego te totos menſes quietum reddam, ne ſurſum deorſum curſites, ne ue uſque ad lucem uigiles. Ex Terentio. Italicè, *Io recarò te di pena, tutti queſti ſei meſi, che tu non corri tãto quà & là, & nõ uigili inſino alla luce.* Itẽ non prius quieuit, quàm effecit illud, ut iuuentuti bonorũ autorũ lectione interdiceretur, *Non ha ceſſato, che primieramente ha fatto quello, che alla giouentù foſſe prohito la lettione delli buoni autori.* Non poteſt conquieſcere de filio, *Non può hauer ripoſo per cauſa del ſuo figliuolo.* P. Ergo quieſcere etiam eſt Italicè, *Ceſſare?* D. Næ: ceſſare enim propriè eſt Italicè, *Demorare, & tardare, o arreſtare à fare qualche coſa.* Vt, ceſſo eũ alloqui, *Io tardo di parlare à lui.* Nec eſt quod addas nimis. Ceſſamus ire ad cœnam, *Noi tardamo andare à cena.* At uero quieſcere proprie eſt ceſſare. P. Da paradigma quodpiam. D. Do ex Terentio. Vt quieſcant porro moneo, & deſinãt maledicere, *Io conſiglio certamente, che ceſſino dire male della gente.* P. Non etiam ceſſare ſignificat: Italicè, *Ceſſare?* D. Quidni? Vt deſinant. i. ceſſent: & non ceſſat clamare, *Il non ceſſa di gridare.* P. Niſi perfecta re, &c. Perfecta re, Quęnam hic pars orationis exigit hos ablatiuos? D. Nulla. P. Nulla uero? D. Nimirum quod non aliunde pendeant. P. Quomodo igi-

tur contexti sunt in hac oratione? D. Per se, & absolute. P. Quid hoc sibi uult absolute? D. Nempe quod per se habent sensum: P. Qui scis? D. Nam sic resoluuntur, nisi perfecta re, idest nisi quum perfecisti rē, nisi dum, quoad, seu postquàm perfecisti rem, idest negotium, idest illud effecisti, ut reuocarer. P. Ordina deinceps quintum colon. D. Quia, inquit, ego non efficio idem in tua causa. P. Quid in hoc pronomine ego, & in illo superioris membri tu, ita expresis, quid spectas? videtur enim hic Cicero hoc illi uelut opposuisse. D. Videtur sanè, & ita est, satis enim apparet in eis eximiam quandam emphasim esse. Nam ut illud tu superius, ita hoc ego, multum habet ponderis, præsertim cum uerbo efficio: significat enim Cicero se magno conatu, & molimine facere quod Lentulus ipse sibi exoptabat & ambiebat. sed se non posse perficere, non enim posse id à senatu extundere, &c. P. Quid intereſt inter facio & efficio? D. Facere, est in opere esse: efficere uerò, est in effectum perducere, & rem perfectam dare. P. Dic latine, *Tu non saperai fare, che gli cani sempre baiano à quelli che nō conoscano*. D. Non efficies, ne canes semper adlatrent ignotos. P. Rursum. *Ha fatto quello, che li suoi hanno uinto uno ottimo beneficio con la lite*. D. Illud effecit, ut sui euicerint lite optimū sacerdotiū. P. Profer siquid aliud habet elegantiæ. D. *Ha tanto fatto col suo inganno, che in fine suo figliuolo ha pigliato questa dongella*. Odio suo effecit, ut filius tandē virginē hanc duxerit. Dicitur & effectū dare, pro efficere. *Fa ciò che à te piace, tu non farai quello*. Facias satis licet, id certè effectum nō dabis. P. Quid præterea e situ & collocationē uerborū huius ambitus notandum ducas? D. Nempe orationē uerbo optime claudi, nam conquiesti, efficio, putem & quod in sequenti clausula est oppugnat, in fine collocata sunt: quod ipsum, pro aurium iudicio imitari licebit. P. Quod aurium iudicium mihi uarias? D. Idest, si compositio patiatur. P. Quid dicis cōpositionē? D. Eam quæ est e numeris orationis, obseruanda ab omnibus qui ornatè & uerè Latinè dicere cupiunt. P. At enim non aperis, qui sint isti numeri. D. Res est difficilior certè mihi, quā ut possim, nisi ratio quædam est concentus, & ut sic dicam quadrantiæ uocum in contextu & serie orationis. Nam & pedibus suis quibusdam

busdam certis orationem metiuntur oratores, & ad eorũ modulos connectunt singula, quo congruunt maxime. P. Quomodo ennarras illud in causa tua? D. In negotio tuo. P. At uero, causa quid proprie significat? D. Rem quæ, ut in hoc loco, controuersiam habet in dicendo positam cum certarũ personarum interpositione. P. Expone Italice. D. *Tutte le cose ha a difendere o litigare per qualcuno:* vnde causa cadere, idest, *Perdere la causa o la lite:* Et causa cedere. *Quietare la causa o la lite.* Sed accipitur multis modis, ut pro quadam defensione siue expurgatione, puta sic. Quã causam dices patri, cur a præcepto re defeceris, idest quomodo defendes te de hoc, quod deseruisti præceptorem? Quam rationem & excusationem habebis? sic enim inepte & illepide vulgo dicitur. *Tu non ti saperai defendere da quella*. Nulla tibi esse posset de hac re cã: hoc est, *Tu non potresti hauere alcuna scusa. Quale scusa trouerãno. Che dirãno per la difesa.* Quam causam reperient, quam dicent? Dicimus præterea venuste, causam haud dicas, causæ nihil dicis, quin is sit profusus sui, id est, *Tu non sai dire il contrario, che costesto non sia prodigo.* Idest, non possis inficias ire, non possis negare, Concedas oportet, &c. Item pro recusare & detractare. Si tibi non soluero ad præscriptum diem, causam haud dico, quin me in ius voces, *Se io nõ ti pagarò il giorno terminato, son contento, che tu mi facci uenire alla giustitia.* Dicitur etiam, nõ caussor, non causificor, *Se io ti trouo bugiardo, sei tu contento essere battuto?* Si te mendacii conuinco, nunquid causare quin uapules? Diuersum est, Non sum in causa, *Io non son in causa.* Quòd negotia male gesseris, in cã est secordia tua. Quid causæ, cur non promoueas in literis; idest, quid uetat, quid prohibet? *Nõ è causa, che non obedisca alla uolontà se a me piace.* Nihil causæ est; cur non obsequar uoluptati, si uidetur. Reperitur & causa pro conditione, & statu, ut in eadem sum causa, qua antea erã, *Io & tu non siamo nella medesima causa.* Ego & tu nõ sumus in eadem causa. P. Iam tandem dic clausulam & periodum. D. Vt uitam mihi esse acerbam putem. P. Quis ordo est? D. vt putem vitam esse mihi acerbam. P. Dic verbum. D. Putem. P. Cur hoc in fine collocatum est? D. Quia uerbum eleganter ultimum locum orationis sortitur, quemamodum

paulo ante diximus. P. Quæ est ius constructio? Dei. Construitur cum oratione infinitiua, uitā esse acerbam mihi: eius. n: hæc significationem expileat, itaq; ei est uice appositi. Quid nam uocas appositum? D. Grammatici esse dicunt casum verbi a posteriore: sicut nominatiuum ante verbum personale finiti modi, suppositum. Infinitiuus autem, uel sine casu, uel cū casibus suis non raro adiungitur uerbo finito pro supposito (ut ita dicam) aut apposito: fungiturque officio nominis, ut legere & non intelligere, negligere est. P. Cæterum quæ est natura infinitiui esse? D. Vt casum post se habeat eundem, & similem ei, qui primus inuenitur ante ipsum, quanquam præcedente datiuo recte post se recipit accusatiuum, ut mihi licet esse diuitem, si uelim. P. Quid sibi vult acerbā? D. Insuauē, iniucundam, & plenam solicitudine. P. Vitam mihi esse acerbam puto, quomodo hoc Itali vernacule dicimus? D. Equidē sic ferme opinor; *Mi rincresce il uiuere, perche io nō posso fare per te nelli tuoi seruigij quello, che tu hai fatto per me nelli miei.* Vt addatur illud, quoniā non idem in tua causa efficio, &c. P. Perge rem exemplis explanare. D. Igitur quod Italicè dicitur, *A lui è noia il uiuere.* Latinè non dubitabo dicere, uita est ei acerba, & fortasse quod est apud Terentium, sese odit, Græci dicunt ἀβίωτον τὸν βίον quasi quibus uita est acerba uiuendo nō uiuant. Vnde Cicer. 1 1. de Oratore: *Noi giudicamo il uiuer esser nulla, uiuer senza questi studij della eloquentia:* sine his eloquentiæ studijs nullam uitam esse ducimus uitam insuauem sine his studiis putamus. Quomodo hic uitam sibi acerbam esse ait, Metaphora a fructibus non maturis, tunc enim proprie dicuntur acerbi. Italicè etiā dicitur, *Questo o quello, è molto forte o acerbo.* Hoc illi est oppidò acerbum, idest valde. *Io son cascato in uno inconueniente molto amaro, & fastidioso,* Impegni in casus multum acerbos. Fit autem substantiuū multitudinis numero acerba acerborū, quomodo aduersa aduersorum. *Tante noie, & fastidii interuiene ogni giorno da cotesto mondo all' huomò.* Tot quotidie acerba homini ex hoc mundo offeruntur. P. Putare quid propriè significat? D. Luxuriem quandam, idest, quæ redundant, & superflua sunt, resecare, ut putare uites dicimur, quum eis sermenta abscindimus. Italicè. *Tagliare*

re le uigne. Transfertur autem ad animum, & significat existimare: quod cogitando dum in id inclinat animus, quod in rem fore uidetur, cætera omnia reiicit. Accipitur interdum pro eo quod est, conferre rationem, subducere rationem, ponere calculum. Nam Plautus dixit, Putatur ratio cum argentario, *Lui conta con l'argentario.* Hinc compositum ex eo est supputare. P. Dic aliquot alia ex eodem composita. D. Disputare, quod est disserere de re quapiam. *Lui tratta molto bene di cotesta materia.* Optimè de hac re disputat. Deputare, id est, censere. Reputare, id est, considerare. P. Ex his texe orationem. D. Cum mecum reputo, quanta me necessitas eius hominis mores perferre cogar, non deputo quenquam usquam gentium esse æquè miserum ac me, id est, *Quando penso a me medemo, quanta forza constrenza me sopportare li costumi di questo huomo, non penso alcuno esser fra qual si uoglia luogo delle genti, tanto misero come me.* P. Ex reputo fit reputatio uerbale nomen? D. Quorsum istud? P. Num rectè dicatur, ipse est bonæ reputationis, ut in Italico dicitur, *Esso è di buona reputatione?* D. Minimè: sed dicendum est, bonæ existimationis: P. Rectum ne est deputauerunt custodes, id est. *hanno deputato guardiani.* D. Non, sed præfecerunt custodes. Terent. Chæream ei rei præfecimus. Destinauerunt custodes: aut, designauerunt etiam: aut constituerunt. P. Vt, hoc loco vnde pēdet? D. Ex superiore nomine tanta. P. Licuisset ne autori dicere: Tanta quod, quemadmodum vulgus ferè solet? D. Non. P. Quid causæ est? D. Quia post tam, tantus, talis, adeo, tot, sic, ita & post uerba rogandi, iubēdi: item post facio, efficio, fio, timeo, vereor, metuo, sequitur vt, non quod, ut Tā segnis est, vt ad opus exire nolit, *E tanto pigro, che non vole andare alla sua opera.* Nullum tam impudens mendacium, ut teste careat. Tanta est magnitudo tuorum erga me officiorum, Vt, &c. Talis fuit, ut cum eo nemo durare posset. Adolescentula est vultu adeò modesto, adeò uenusto, ut nihil supra. Tot mala ubique sunt, vt quo te uertas, tibi prorsus incertum sit. Sic Deus dilexit mūdum, vt filium suum vnigenitū daret. Vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat uitā æternam. Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut

iudicet mundum, sed vt seruetur mundus per eum. Ita doctus est, vt ne legere quidem sciat. Post verba rogandi. Orat te, ut ad se venias. Te precor, ut ne uelis mihi aduersari. Obsecro, obtestor, vt te inopis miserescat mei. Discipuli rogant, ut sibi ego prælegam libros Rhetoricorum. Post verba iubendi. Christus ait, Hæc mando vobis, ut diligatis uos inuicem. Interdico tibi, ne puerum extulisse extra ædes usquam uelis, *Io ti prohibisco, che non sia cosi ardito di portare il fanciullo in luoco del mondo fuora di casa.* E dico uobis, ut ne quoquam effert innatis, aut edico vobis, &c. simpliciter. *Io ui comando, che non sopportate ch'el sia portato in alcun luoco.* Non iussit vt hoc faceret. Post reliqua verba, Feci, ut, ad te scriberem. Si quid est, quod mea scire intersit, fac ut sciam. Non efficies, ut sint meliores. Cum nullam des literis operam, fit ut nihil sit mirum si oratione imperitus es. Post verba timoris, ut significat ne non. Vt, Metuo ut substet hospes. Vereor ut firmæ satis sint nuptiæ, id est, ne non. P. In his omnibus. Vt, quæ pars orationis? D. Coniunctio. P. Cuius potestatis? D. Causalis puto. P. Rectè, quæ est eius natura? D. Adsciscit uerbi subiunctiuum modum. P. Exemplum. D. Iussisti, ut facerem. P. Non Latinè diceretur, iussisti, ut faciam? D. Quibusdam non uidetur. P. Cur non uidetur? D. Quia præcedente verbo (inquiunt) præteriti temporis, ut coniunctionem excipit, & sequitur verbum subiunctiuum præteriti imperfecti temporis. Precedente uerò præsentis temporis uerbo, ipsi eidem. Vt subiicitur præsens subiunctiuum. P. Hoccine est catholicum? D. Non censes? P. Non equidem. D. Quã obrem, quæso? P. Quia nec id semper obseruatum est, & ratio nonnunquam exigere uidetur, ut aliter fiat, ut apud Teren. in Eunucho. Ita conturbasti mihi rationes omnes, vt eam non possim suis, ita ut æquum fuerat, atque ut studui, tradere. Nã quæ loquitur Thais illic non potius, opinor, dicat, ut eam non possim reddere. Sed quod id, ut donemus usitatum esse, tamen non sit ubique, nec semper obseruatum, ex eodem Comico fiet manifestum. Qui itidem in ea ipsa Comœdia ait: Nunc mihi hoc negotij cæteri dedere, illum ut quæram, Non ait, illum ut quærerem. Et continuo in sequẽti scena submo-

nuit

nuit me Parmeno ibi seruus, ut uestem cum eo mutem, & pro illo iubeam me ducier. Vides hic etiam nec mutare, nec iuberem dixit: & ne causificeris Poetam esse, Liuius item in præfatione primi, Res est, inquit, quæ ab exiguis profecta initiis eò creuerit, ut iam magnitudine laboret sua. Nec eò ita quadrasset, ut magnitudine laboraret sua. Præterea post ut, licet subiicere et præteriti perfecti subiunctiuū. Suet. in Aug. Tantis perterruit minis, ut is se præcipitarit. Titus Liuius in primo: Subito contra tempestas, tam denso regem operuit nimbo, ut conspectum eius concioni abstulerit. Plusquam perfecti etiam, quis enim rectum esse neget? tam stultus, & indoctus erat, & ut etiam cerdo huius seculi esse potuisset? Quid quòd etiam si præsentis temporis uerbum præcesserit, post ut poni potest substantiuum præteriti temporis imperfecti? Cicer. in Quintiana: Iste postulat, ut procurator iudicatum solui satisdaret. Item inibi, Ita disceditur, ut idibus Septembris Publium Quintium sibi Sextus Alphenus promitteret. Et paulo post, ita in utroque excellunt, ut nemo nostro loco natus assequi posset. P. Quot modis usurpatur ut? D. Multis. P. Planum fac. D. Primo pro postquam, & tunc iungitur indicatiuo, exemplum sit, ut ab urbe discessi, nullum intermisi diem, quin aliquid ad te literarum dederim, idest postquam. Pro quemadmodum uel sicut idque rursum cum indicatiuo, ita faciam, ut iubes. Credo, ut est impudens, id sibi arrogabit. P. Mane parumper: Est etiam in ut nescio quid peculiare, quod non admodum diuersum uideri queat ab isto tuo postremo exemplo. Nam quomodo Latinè dicas, E' *un'huomo assai dotto, per esser huomo di Franza*. D. Vir, ut in Gallia, literis satis eruditus, quemadmodum dici posse opinor, Alexāder in tēporibus illis, nō malus autor fuit. *Alessandro per quei tempi, non è stato mal'autore*. P. Sat habeo, persequere quod restat. D. Igitur tertio accipitur pro quam, quod significat quantū, ueluti, ut ferox est? i. quàm ferox. Quarto, pro quomodo interrogatiuè, & his duobus proximis modis non intuetur discrimen modorū, ut uales? ut ualuisses? ut fecerit, nesciò, ut declinatur? & dic ita ut dixisses. Quinto pro quamuis, ut desint uires, tamen est laudanda uolun-

voluntas. Præter hæc ut, est aduerbium similitudinis, ut homo est ita feras. Vt mores sunt, ita fortuna respondet. Quadrat & superlatiuis, præceptore Valla, vt quisque maximè placet mundo, ita est nequissimus. Est & imprecatiuum, ut omnes antichristos Deus perdat. *Puotu far quella mala fine, perche tu non mi crederai?* Vt te Deus perdat, non eris mihi dicto audiens? Vt tibi sit male. Inaudita Latinis sunt illa, quòd diabolus posśit te importare, uel quod febris posśit te relegare, &c. P. At tu mihi adolescentule, caueto, si quid Deum reuereris, talia ex te audiantur unquam. Interdixit dominus noster Christus ne cui malediceremus unquam, aut imprecaremur, sit omnis oratio nostra Christianis digna. D. Curabitur obseruande præceptor. P. Superest ne quicquam quod uideas, de hac periodo? D. Nihil puto: excusśimus omnia.

F I N I S.